

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΡΟΜΑΝΤΖΟ

I

Είναι μιὰ βδομάδα τώρα πού λογαριάζομαι κ' ἐγὼ μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ τούτου. Ὅλες οἱ ἀπαιτούμενες διατυπώσεις γενήκαν κ' ἐγὼ εἶμαι πιὰ ἐγκαταστημένη γιὰ πάντα ἐδῶ πέρα. Ἡ ἀρρώστεια μου εἶναι στὸ πρῶτο στάδιο. Δηλ. μοῦ φανήκαν τὰ πρόδρομα συμπτώματα. Αὐτὴ τὴν πληροφορία μοῦ τὴν ἔδωσε ἕνα βράδυ τώρα καὶ δυὸ μῆνες ὁ γιατρός. Ἐγὼ τὸ ἤξερα ἀπὸ πολὺν καιρὸ, καὶ περιμένα μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τὴν ἐπίσημη διακοίνωση νὰ διακόψω κάθε σχέση μου μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἄλλους.

Ἦξερα ἀκόμα πού θὰ μὲ πήγαιναν, μὲ ποιούς θὰ συζούσα στὸ ἔξις, πῶς ἦταν ὁ τόπος τῆς ἐξορίας.

Κάποτε μοῦ εἶπε μιὰ συγγενῆς μου : «Τὸ νησάκι αὐτὸ ἀκούω εἶναι χαρὰ θεοῦ!» Κι' ἐγὼ τῆς εἶπα : «Ναί, μὲ τὴ διαφορὰ πῶς στὸ χῶμα δὲ φυτρώνουν, δάχτυλα καὶ μῦτες, πού εἶναι δὰ γιὰ τοὺς κατοίκους πιὸ χρειαζόμενα αὐτὰ ἀπὸ τὰ λουλούδια καὶ τὰ νερά»...

Ὅταν ὁ γιατρός μπήκε νὰ μοῦ πεῖ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶ γιὰ τὸ ταξίδι, ἦταν ταραγμένος καὶ φαινόταν νὰ ὑπόφερε πολὺ. Ἀρχίνησε νὰ μοῦ ἀναμασᾷ παρηγοριές γιὰ σίγουρες καὶ γρήγορες ἀνακαλύψεις γιαιτρειᾶς καὶ δὲν ξέρω τὶ ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ μὲ πλήγωναν θανάσιμα. Θὰ προτιμούσα νὰ μοῦ μιλῶσε μὲ εὐλιχρίνεια. Θὰ μὲ ἄφηνε τὸ δικαίωμα κάποιας ἀξιοπρέπειας. Ἐτσι, μοῦ παρουσίαζε τὸν ἑαυτό μου ἐντελῶς ἔσεινὸ καὶ τρισάθλιο... Καὶ ἤμουν βέβαιη, ἀλλὰ δὲν ὑπόφερα νὰ μοῦ τὸ δείχνουν. Πρὸ πάντων δὲν καταδεχόμεν νὰ μὲ λυποῦνται.

Μὰ γιατί ἐπὶ τέλους, εἶπα, αὐτὸ τὸ πένθος καὶ ἡ δυστυχία γύρω μου; Κανένας ἄλλος νομίζω δὲ μπορεῖ νὰ ξέρει τί συμβαίνει ὅσον ἐγὼ. Φαντάζεστε πῶς ἂν εὔρισκα τὴ θέση μου τόσο φριχτὴ σὰν πού τὴ βροίσκετε σεῖς δὲ θὰ σκοτωνόμουν; Ἐρχεστε νὰ μοῦ πεῖτε ὅτι πρέπει νὰ φύγω. Πολὸν καλὰ ἐγὼ εἶμαι ἐτοιμη...

Κι' ὅμως, σὰν ἔφτασα τότε μόνο ἔνοιωσα ὅλη τὴν ἔκταση τῆς δυστυχίας μου.

Πλέαμε σ' ἕνα σκοτεινὸ λιμάνι σιγὰ-σιγὰ, νὰ μὴ σκουντήσῃ ἡ βάρκα σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς βράχους πού βρισκονται παντοῦ σκορπισμένοι στὰ ρηχὰ ἐκεῖνα νερά. Τὸ δρόμο μας φώτιζε ἕνα θαμπὸ κόκκινο φαναράκι στημένο στὸ τιμόνι. Σκοτάδι πυκνὸ καὶ ὑγρὸ ἀπλονόταν παντοῦ· τίποτα δὲ διακρίναμε, παρὰ ἕνα-δυὸ φῶτα ἀντικρῦ, ἐκεῖ πού θὰ βγαίναμε. Οἱ ἀνθρώποι πού μᾶς πήγαιναν ἦσαν λιγομίλητοι καὶ σιωθωποῖ. Σὰν κινδυνεύαμε νὰ χτυπήσομε πουθενά, βρίζαν, καὶ μεταξύ τους ἔλεγαν, γιὰ τὸν Πίπλο πού ἔφυγε

ἀπὸ τῆ φυλακῆ καὶ γιὰ τὸν Μπαραντάνα πὺ μαχαιρώθηκε ἔφες τῆ νύχτα στῆς Σαμπίχας τὸ σπίτι... Τὰ κουπιά τους μόλις ἀγγίζαν τῆ θάλασσα, ξυπνώντας ἕνα ἰσόχρονο πάφλασμα, ὅμοιο μ' ἐκεῖνο πὺ κάνουν τὰ βατράκια, τὶς ἡσυχες καλοκαιριάτικες νύχτες σὰν βουτοῦν στὰ πηχτὰ νερὰ τῶν βάλτων.

Ἄξαφνα μιὰ ἀκρογιαλιὰ ἀπλώθηκε μπροστά μας, καὶ κάποιος μίλησε ἀπὸ τῆ στεριά. Ἡ δυστυχία μου ἦταν ἀβάσταχτη. Δὲ μού ἔμενε καμμιά ἄλλη σωτηρία ἔξὸν νὰ πεθάνω... Κ' ἐπειδὴ, τῶξερα, πὺς ποτὲ δὲ θάχα τὸ θάρρος νὰ τὸ κάμω αὐτὸ ἀρχισα νὰ κλαίω πικρά....

II

Τὸ σπίτι μου εἶναι τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα. Βρίσκεται σ' ἕνα ἕψωμα μπροστὰ στῆ θάλασσα. Ἔχω πλῆθος λουλούδια πὺ μού στέλνουν ἀπὸ κεῖ πέρα... Ὅλα τὰ σπίτια εἶναι καινούργια, κάταπρα, μὲ τὰ κόκκινα κεραμῖδια τους. Ἀπὸ κανένα δὲ λείπει ἡ πρασινάδα... Ἄλλὰ πὺς ξεχνιοῦμαι σὲ περιγραφὲς ὁμορφιάς καὶ γαλήνης ἀφοῦ ὅλα τοῦτα εἶναι ἡ φριχτότερη κόλαση ;..

III

Πὺς θὰ τῶθελα οἱ δικοί μου νὰ μὲ ξεχάσουν. Τότε ἴσως θὰ μπορούσα κ' ἐγὼ νὰ ξεχάσω τὸν ἑαυτὸ μου. Τὰ γράμματά τους, κ' ἀλλοίμονο εἶναι τόσο πολλά, ὅλο καὶ μού λὲν γιὰ τῆ θλίψη τους καὶ τὴν ἀπειρὴ δυστυχία πὺ τους ἔφερε ὁ μισεμός μου.

Θέ μου τί μαρτύριο αὐτὰ τὰ θλιβερὰ λόγια. Ἐγὼ ὅσο μπορῶ μακραίνω τὴν ἀπάντηση, γιὰ νὰ μακραίνω τῆ δικῆ τους... Ἐπειτα τί θὲν ἀπὸ μένα. Τί κοινὸ ὑπάρχει πιά ἀναμεταξύ μας. Κάθε στιγμή πὺ περνᾷ αἰσθάνομαι καὶ μεγαλύτερη τὴν ἀπόσταση πὺ μὲ χωρίζει ἀπ' αὐτούς. Τὴν αἰσθάνομαι σὴν ἀδιαφορία μου. Δὲν ἀγαπῶ κανένα τους πιά. Πιστεύω πὺς κ' αὐτοὶ θὰ πάθουν σιγὰ σιγὰ τὸ ἴδιο. Κάποτε θὰ πιστέψουν πὺς πέθανα. Δὲν ἀναζητῶ τίποτα. Σὲ λίγο θὰ πάψω νὰ τους γράφω ὁλότελα.. Θὰ τους τὰ ἔλεγα ὅλα τοῦτα, μὰ φοβοῦμαι μὴ μὲ νομίσουν πολὺ δυστυχισμένη καὶ τους φανῶ πὺ ἀξιολύπητη ἀκόμα...

Ὁ γιατρὸς μού ἔστειλε προχτὲς ἕνα φυλλάδιο κάποιου ἰατρικοῦ περιοδικοῦ. Κατάλαβα πὺς θάχε τίποτα καινούργιες ἀνακαλύψεις θεραπείας, καὶ τοῦ τὸ γύρισα δίχως νὰ σκίσω τὴν ταινία...

IV

Κι' ὅμως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ περνοῦν τόσο ἡσυχά. Ἐπειτα τὸ νησί εἶναι τόσο ὠραῖο. Βέβαια ὁ τόπος τοῦτος ἄλλοτε θὰ βρέθηκε κατοικημένος ἀπὸ γερούς. Ἡ γῆ θὰ καλλιεργούνταν ἀπὸ χερσὺν ναυμους ἄντρες καὶ καλοκαμωμένες γυναῖκες. Οἱ νέοι θὰ ἔκαναν ἔρωτα καὶ τὰ παιδιὰ θὰ ἔπαιζαν στὸν ἄμμο...

Τὸ νησί αὐτὸ ἔτσι πὺ εἶναι εὐνοημένο ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸν καθαρίον ἀέρα καὶ τὰ ὠραῖα ἀκρογιαλῖα, κάποτε θὰ πλημμυροῦσε ἀπὸ ζωερὴ κίνηση. Ὁ μόχθος τῶν ἀνθρώπων θὰ τὸ εἶχε κάμει μιὰ μικρὴ, δροσερὴ ἀγαπημένη πατρίδα.. Τί κρίμα πὺ πιά δὲ μπορεῖ

νά ξαναγίνει ὅτι ἦταν. Μ' ὄλες τὶς χάρες του καὶ τὴν ὁμορφιά του, ἀλλοίμονο, θὰ μείνει νὰ δνομάζεται ὁ τόπος τῆς ἐξορίας μερικῶν ἀδικημένων, πού ἡ ἄθλια μοῖρα τους τοὺς καταδίκασε σὲ ζωὴ οἰκτροτέρα κι' ἀπὸ τὸν οἰκρότερο θάνατο, καὶ δὲ θὰ ἔχει καμμιά ἀγάπη. Ἡ χαριτωμένη αὐτὴ κόρη τῆς γῆς θὰ εἶναι καταραμένη ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, καὶ ὁ ξένος ποτὲ δὲ θὰ θελήσει ν' ἀράξει σὸ ἀπόνεμο ἀσφαλισμένο λιμάνι της.

V

Ἐπιπλέον τοῦ λεπροκομείου, ἦρθε σήμερα ἀπὸ κεῖ πέρα νὰ μᾶς κάμει τὴν ἐπίσκεψη.

Εἶναι νέος καὶ ἀγαπᾷ τὴ δουλειά του. Μοῦ ἔλεγε πῶς, ἂν ἡ Πολιτεία λάβει ὑπ' ὄφει μιά του αἴτηση, θὰ τὸν στείλει ἔξω νὰ σπουδάσει ἀποκλειστικὰ τὴν ἀρρώστεια μας.

— Κανένας ὡς τώρα δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβει τί πρᾶμα εἶναι αὐτὴ ἡ ἀσθένεια. Μάλιστα δὲ μπόρεσαν ποτὲ νὰ καταλάβουν ἂν εἶναι κολλητικὴ ἢ ὄχι.

Ἐγὼ δὲ μιλοῦσα. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ γιατροῦ πάντα μ' ἐνοχλεῖ. Δὲ μπορῶ νὰ νοιώσω σὲ τί ὠφελεῖ. Κανένας ἀρρωστος δὲν πάει μὲ προθυμιά νὰ τὸν δεῖ.

— Δὲ με ἀφήνεις γιατρὲ στὰ χάλια μου. Ἐσεῖς δὲ μᾶς φέρατε ἐδῶ γιὰ νὰ δοῦμε τὴν ὑγεία μας μὰ γιὰ νὰ μὴν μπλέξουν κι' οἱ γεροὶ κοντὰ σὲ μᾶς.

Ἐκεῖνος πού μιλοῦσε ἔτσι εἶχε δίκιο, κι' ὁ γιατρὸς δὲν τὸν κράτησε.

Μόνο οἱ γυναῖκες τρέχουν ὅλες νὰ τὶς ξετάσει. Ἀλλὰ αὐτὲς καθὼς εἶναι φανερὸ πᾶνε γιὰτὶ ὁ γιατρὸς εἶναι παληκάρυ χαριεντίζεται μαζί τους καὶ αὐτὲς μένουν εὐχαριστημένες.

Ἐπειτα τοῦλὲν πλῆθος ἀρρώστειες ἄλλες πού ἔχουν. Ὅ,τι ἔχουν τοῦ τὸ λέν. Τοῦ ζητοῦν γιατρικὰ καὶ συνταγές. Κουβαλοῦν τὰ παιδιὰ τους, ποὶ ἔχει βῆχα, ποὶ ἔχει πυρετό. Τὰ κορίτσια γελοῦν καὶ χαχανίζουν τάχα ἀπὸ ντροπὴ, καὶ κρύβουν τὰ πρόσωπά τους κι' αὐτὸς τοὺς λέει : « Ἀκόμα δὲν παντρεύτηκες ; » ἢ τοὺς λέει : « Γιὰ περπάτα νὰ δῶ τὴ μέση σου... » Οἱ παντρεμένες δὲ σταματοῦν σὲ καμμιά λεπτομέρεια τῆς συζυγικῆς τους ζωῆς· οἱ γρηῆς τοῦ καταδίδουν ὅ,τι γίνεται καὶ δὲ γίνεται. Ὁ γιατρὸς γιὰ ὥρες εἶναι πεθιαμένος στὰ γέλοια ἀπὸ τὶς ἀνοιγμένες κουβέντες τῶν γυναικῶν, καὶ αὐτὲς φρονοῦν ἕνα λαμπρὸ προῶτὶ μὲ τὴ συντροφιά του.

Τὸ ἀπόγευμα ἔρχεται ἡ βάρκα νὰ τὸν πάρει πίσω. Κατεβαίνουν τότε νὰ τὸν ἀποχαιρετίσουν οἱ φιλενάδες του καὶ γυροῦν ἔπειτα φλυαρῶντας γιὰ τὰ νόστιμα χωρατὰ πού τοὺς εἶπε. Ἐτσι γίνεται ἡ ἐπίσκεψη τοῦ γιατροῦ.

Σπάνια ἴσως βρίσκονται στὸν κόσμον τόσο ξενιοασμένοι ἄνθρωποι ὅσον ἐδῶ. Γιὰ πολλὰ πράματα ἔχουν πάψει νὰ ἐνδιαφέρονται. Δὲν ξέρω πῶς φαντάζονται τὸ μέρος πού τοὺς ἔφεραν. Ἀλλὰ εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχουν πετάξει ἀπὸ πάνω τους κάθε πρόληψη. Ἐχουν χάσει τὰ σύνορα τοῦ πρεπούμενου καὶ τοῦ ἄπρεπου.

Σ' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ξέροι κανεὶς ἂν τοὺς ἔκαμε ἔτσι ἡ ἀρρώ-

στεια : ἡ ἀπογοήτευσίς καὶ ἡ ἀπελπισία τῆς κατάστασός τους ἢ ἂν τοὺς ἐξαχρίωσεν τὸ χωρῖσμά τους ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐγὼ νομίζω πὼς εὐκόλα κανεῖς γίνεται ἔτσι.

Νὰ χωριστεῖς ἀπὸ τοὺς ὅμοιους σου σὰν κάτι βλαβερὸ καὶ ἐπικίνδυνο, δὲν εἶναι βέβαια λόγος νὰ ἐξευγενιστεῖς !

VI

Σήμερα εἶπα : Ἄς πάω σ' ὅλα τὰ σπίτια τῆς πολιτείας μας. Νὰ δῶ ὅλους τοὺς κατοίκους πὼς περνοῦν. Τί κάνουν οἱ γυναῖκες ὅλη μέρα. Γιατί ἐγὼ δὲν κάνω τίποτα. Πηγαίνω ὥρες καὶ κάθομαι στοὺς βράχους καὶ κυτᾶζω τὴ θάλασσα. Τὴν κυτᾶζω, τὴν κυτᾶζω ὅσο πού κουράζομαι, καὶ πέρνω πάλι τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ μου.

Πῆγα σ' ὅλα τὰ σπίτια. Ὅλα μὲ καλοδέχτηκαν. Μοῦ ἔδωσαν βιόλες καὶ τριαντάφυλλα καὶ ὅ,τι εἶχαν μοῦ πρόσφεραν νὰ φάγω.

Ἄλλὰ εἶναι παραξένοι οἱ κάτοικοι. Πολλοὶ εἶναι ὀλομόναχοι. Ἐνας ἄντρας, μιὰ γυναῖκα, ἓνα κορίτσι. Ἀρρώστησαν καὶ τοὺς ἔφεραν. Ἐκαμαν ἓνα σπιτάκι καὶ κάθησαν. Δίχως οἰκογένεια, δίχως συγγενεῖς, δίχως τίποτα. Ἄλλοι, αὐτοὶ πού εἶναι ἀπὸ χρόνια, παντρεύτηκαν μεταξὺ τους καὶ τώρα εἶναι ἡ σπιτιά ἀκέραια· ἔχουν παιδιὰ πού πληθαίνουν, πού μεγαλώνουν. Ἐχουν τὶς δουλειές τους. Τσαγγάρηδες, ἔμποροι πανικῶν, μαραγγοί, χίστες, ξωμάχοι. Ὅσοι μποροῦν. Γιατί εἶναι πολλοὶ πού δὲν ἔχουν πιά τὰ χέρια τους καὶ αὐτοὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν ἄλλων.

— Για τοὺς μισερούς, οἱ ἄρχές δίνουν καὶ ἓνα μικρὸ μιστό. Τριάντα λεπτὰ τὴν ἡμέρα. Ἐ, κουτσοπερνοῦν.

Τὶς προάλλες εἶχαμε ἐδῶ φονικά. Θέλαν νὰ τοὺς μεγαλώσουν τὸ μιστὸ μιὰ πεντάρα. Σηκώθηκαν ὅλοι οἱ ἄρρωστοι καὶ πῆγαν καὶ φώναζαν πὼς πεινοῦν, πὼς εἶναι κουρελιάρηδες, πὼς τοὺς ἀφήνουν νὰ φορήσουν σὰν σκυλιὰ.

Οἱ χωροφύλακες ἀγρίεψαν. Τοὺς ἔσπρωξαν, τοὺς κακομεταχειρίστηκαν. Ἐνας λεπρὸς κρατοῦσε μαχαίρι καὶ χτύπησε ἓνα χωροφύλακα. Τότε κι' αὐτοὶ ἀγρίεψαν πιδὸ πολύ, καὶ κατασκότωσαν τοὺς ἄρρωστους στὸ ξύλο. Δυὸ λεπροὶ πέθαναν εὐτὺς τὸ ἴδιο βράδυ.

Μὰ τὴ πεντάρα, δὲν τὴν πῆραν.

Αὐτὰ τὰ ἔμαθα σ' ἓνα σπίτι. Μοῦ τὰ διηγῆθηκε μιὰ νοικοκυρὰ στιβαρή, πού ἔπαθε τώρα καὶ λίγον καιρό. Αὐτῆς τὰ παιδιὰ της κι' ὁ ἄντρας της πόμειναν ἐκεῖ πέρα. Ἦρθε μόνη της.

Ἄλλη μοῦ ἔλεγε γελώντας :

— Ἐγνοια σου καὶ σοῦ εἶναι τοῦτοι δῶ οἱ μισοκακόμοιροι πού βλέπεις.... σουσάτια τοῦ δαιμόνου. Ὅλες τὶς μερμπαντιές τὶς κάνουν. Δὲν εἶναι βρωμοδουλειὰ πού νὰ μὴν καταπιάνονται. Σὰν ἦρθαν, σὰν τοὺς ἔφεραν, τὰ πρῶτα χρόνια, ὁ Δεσπότης τοὺς ἀπαθόρεψε τὸ γάμο, καὶ τοὺς συμβούλεψε νὰ εἶναι μακρὰ ὅσο μποροῦν ἄντρες καὶ γυναῖκες. Τοὺς εἶπε, πὼς αὐτὸ ἀρέσει στὸ Θεό, καὶ πὼς εἶναι ἁμαρτία νὰ φέρουν παιδιὰ στὸν κόσμον πού θὰ κατατήσουν κι' αὐτὰ λεπροὶ μιὰ μέρα. Αὐτοὶ ἄκουαν τὰ λόγια μὲ εὐλάβεια καὶ ὁ Δεσπότης πίστευε κι' ὅλας πὼς πιάνουν τόπο. Ἐφυγε ὁ Δεσπότης. Μὰ δὲν εἶχε καλὰ καλὰ πατήσει στὴ βάρκα καὶ τὸ νησι ἄναψε ἀπὸ τὸ γλέντι. Ἄντρες

καὶ γυναῖκες γιόρταζαν, λέει, τὸ χωρισμὸ τους. Τὸ τί γίνηκε οὔτε λέγεται, οὔτε εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ πιστέψει ὅποιος δὲν εἶδε. Οἱ λωβήρηδες εἶναι ὅλοι ἀφορμισμένοι. Χωρὶς γυναῖκα δὲν περνοῦν. Τόχει τὸ αἷμά τους, ἡ ἀρρώστεια. Γιὰ τὴ γυναῖκα ξεφρενιάζουν.

Κοροΐδευαν τὸ Δεσπότη, γιουχάιζαν....

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ὅλοι δόθηκαν στὴν παραλυσία. Ὅλες οἱ γυναῖκες ἦσαν κοινές. Δὲν εἶχαν πιά κανένα φράχτη στὰ κέφια τους.

Μὰ τόμαθε ὁ Δεσπότης καὶ ξαναἤρθε. Εἶπε πόσο ἀμάρταιναν ποὺ ζούσαν στὴν ἀκολασία καὶ πρόσθεσε :

— Ἀφοῦ δὲ μπορεῖτε νὰ κόψετε τὶς σαρκικὲς σας ἐπιθυμίες, νὰ στεφανώνεστε. Ὅποιος θέλει νὰ πάρει μιὰ γυναῖκα νὰ ζητᾷ ἄδεια νὰ τὴν ἔχει νόμιμα καὶ χριστιανικά. Ἡ πορνεία εἶναι θανάσιμο ἀμάρτημα.

— Μά, Δεσπότη μου, τοῦ λέει ἓνας ἔξυπνος ἄνθρωπος. Τοῦ λόγου σου μᾶς ἀπαγόρευες γιὰ νὰ μὴν κάνομε παιδιά... .

— Βέβαια γι' αὐτὸ, μ' ἀφοῦ ἔσεῖς δὲ μπορεῖτε νὰ περιορίσετε τὶς ἐπιθυμίες σας...

— Νὰ ποῦμε, Δεσπότη μου, τοῦ γιατροῦ, νὰ μᾶς δομηγέψει γιαιτρικά, νὰ μὴν κάνομε παιδιά... . Γιατὶ Δεσπότη μου, δὲν εἶναι εὐκόλο τὸ ἄλλο. Ἄνθρωποι εἴμαστε. Γυναῖκες κι' ἄντρες δὲν κάνουν μαζί. Μὰ ἂν εἶναι γιὰ τὰ παιδιά, ἄς μὴν κάνομε.

Ὁ Δεσπότης ἀγρίεψε.

— Νὰ χαθεῖς ἀπὸ ἐμπρός μου, τοῦ εἶπε. Ἐχεις τὸ κουράγιο καὶ μοῦ λὲς αὐτὸ τὸ πράμα ἐμένα ; Καὶ δὲν ξέρεις λοιπὸν πὼς εἶναι ἐπίσης ἀμαρτία νὰ ἐμποδίζεις τὴ γέννηση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς δὲν εἶπε : Αὐξάνεστε καὶ πληθύνεστε ;...

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἔκαμε μετάνοια καὶ ἀποκρίθηκε :

— Δεσπότη μου συχώρεσέ με. Νὰ γίνεται τὸ λοιπὸν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι φαίνεται νὰ γεννιοῦνται πολλὰ παιδιά, γιὰτὶ ἐγὼ ἔχω πέντε.

Ἐπῆγα καὶ σ' ἄλλα σπίτια. Γύρισα στὸ δικό μου τὸ σπίτι πρὸ κουρασμένη, πρὸ ἀπελπισμένη. Ποτὲ ἄνθρωπος δὲ βρέθηκε τόσο ἀπομονωμένος μέσα στοὺς ὁμοίους ὅσο ἐγώ.

VII

Ὅσο πηγαίνει ὁ καιρὸς καταλαβαίνω τὴ διαφορὰ ποὺ χωρίζει ἐμᾶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐκεῖ πέρα ὁ ἀέρας εἶναι καθαρότερος. Θυμοῦμαι ὅταν πρὶν ἀρρωστήσω, ἐπῆγαινα κάθε πρωΐ, τὶς ἀνοιξιὰτικες πρωῖνές, στὴ μεγάλη δεντροστοιχία καὶ περιπατούσα. Ὁ δρόμος φαινόταν ἀτελειώτος, γιὰτὶ σιὸ βᾶθος τὰ δέντρα ἔσμιγαν καὶ ἔκρυβαν τὸ τέλος του. Μοῦ ἄρεσε νὰ τὸν νομίζω ἀτελειώτο. Τὰ δέντρα ἦσαν λαμπερὰ καὶ διάφανα, τὰ νέα τους φύλλα ἔτρεμαν ἑλαφρὰ στὸ ἀεράκι ποὺ φυσοῦσε. Καὶ ὁ ἥλιος ἦταν τόσο εὐχάριστος. Ἐνοιώθα μὲ συγκίνηση τὸ ζεστὸ καὶ εὐεργετικὸ φῶς νὰ μοῦ δυναμώνει κάθε ρανίδα ἀπὸ τὸ αἷμά μου.

Πήγαινα ελαφρή, εὐτυχημένη, καὶ κῦτάζα τὰ πάντα μὲ τόση βαθειὰ εὐγνωμοσύνη πού ζούσα. Πολλὲς φορὲς τὸ ἀντίκρουσμα ἐνὸς ἀνήσυχου μικροῦ πουλιοῦ στὰ κλώνια τῶν δέντρων μου ἔδινε τὴ βαθειὰ σημασία τῆς ζωῆς καὶ μπορούσε νὰ μὲ κάνει νὰ κλάψω. Πίστευα πὼς ὅλοι ἐκεῖνοι πού περιπατοῦσαν μαζί μου ἐκεῖ, ἦσαν τὸ ἴδιο ελαφροὶ καὶ χαρούμενοι. Καὶ τίποτα δὲ μου ἔλεγε τὴν πίστη μου ψευτική. Ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχαν μιζέριες καὶ κακοτυχίες. Στὴ δεντροστοιχία αὐτὴ ἐρχόταν μόνο ὅσοι εἶχαν ελαφρὴ τὴν καρδιά, πού ἦσαν δίχως ἔγνοιες, πού δὲν τοὺς τάραζε καμμιά ἀνησυχία.

Γιὰ πολλὲς ἀνοιξες τὸ πιστευα ἔτσι, ὅσο πού ἦρθε καὶ ἡ τελευταία ἀνοιξη, πού ἐγὼ πιά ἤμουν ἀρρώστη. Πήγαινα καὶ τότε στὴ δεντροστοιχία ἀλλά, εἶχα ὅλη τὴ δυστυχία στὴν καρδιά μου.

Δὲν ξέρω γιὰ τοὺς ἄλλους ἂν ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι εὐτυχεῖς, ἐγὼ ὅμως δὲ μπορούσα πιά νὰ κητάζω τίποτα, τίποτα. Οὔτε τὸν ἥλιο, οὔτε τὰ πουλιά, οὔτε τὸν ἀτελείωτο δρόμο.

VIII

Ἡ γερὴ γυναῖκα μου διηγήθηκε τὴν ἱστορία της. Βρίσκεται ἐδῶ γιατί δὲ μπόρεσε νὰ χωριστεῖ τὸν ἄντρα της.

— Ὅλοι πάσκιαν νὰ μὲ καταφέρουν νὰ μείνω.

Ὁ Δεσπότης ὁ ἴδιος μου μῆνυσε πὼς εἶναι ἁμαρτία αὐτὸ πού κάνω. Ἡ ἀρρώστεια εἶναι κολλητική, μου εἶπε, καὶ τὸ νὰ θελῶ νὰ μὲνῶ κοντὰ στὸν ἄντρα μου εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ σκοτώνομαι μοναχὴ μου. Ψέματα πὼς εἶναι κολλητική, ἐγὼ μιὰ φορὰ, πρῶτα ἀπὸ δυὸ χρόνια, μπολιάστηκα ἀπὸ τὴς πληγὲς τ' ἀντρός μου μὰ δὲν ἔπαθα τίποτα.

Μου ἔκαμε αὐτὴ ἡ ἐξομολόγηση τέτοια τρομερὴ ἐκπληξη, πού τὴν ἀρώτησα πάνω σ' αὐτὸ ἕνα πλῆθος πράματα. Δὲ μπορούσε νὰ τὸ χωρέσει ὁ νοῦς μου. Τῆς εἶπα πὼς αὐτὸ δὲ θὰ τὸ ἔκανε κανένας στὸν κόσμο. Οὔτε ἡ μάνα γιὰ τὸ παιδί της.

— Μήπως ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄντρα σου τὸ ἔκαμες;

— Ὅχι δὲν τὸ ἔκαμα ἀπὸ ἀγάπη. Ὁ ἄντρας μου μὲ βασανίζει. Μὲ χτυπᾷ. Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, οἱ λεπροὶ ἀγαποῦν τὴ γυναῖκα. Δὲ μου δίνει ἡσυχία. Ὅχι δὲν τὸ ἔκαμα ἀπὸ ἀγάπη. Τὸ ἔκαμα ἀπὸ περιέργεια. Νὰ δῶ. Καὶ νά, πού δὲν ἀρρώστησα... Δὲ βαρυνέσαι, κυρία, αὐτὸ τῶχει τὸ φυσικὸ τ' ἀνθρώπου.

Σὰν δὲν τῶχει τὸ αἷμα νὰ κακοφορμίσει, δὲν παθαίνεις. Ὡς τὸ λαιμὸ νὰ βουτιέσαι στὴν ἀρρώστεια...

Ὡς τὸ λαιμὸ! Ἀλήθεια, αὐτὴ ἦταν ὡς τὸ λαιμὸ βουτυγμένη καὶ δὲν εἶχε τίποτα.

Τὴν ἀρώτησα ἂν δὲν πεθινᾷ κάποτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐδῶ εἶναι μοναξιά, μοιάζει φυλακή.

— Ὅχι. ποτὲ δὲν ἀναζήτησα νὰ γυρίσω πίσω. Κι' ἐκεῖ τὸ ἴδιο εἶναι. Μόνο πού αὐτοὶ ἔχουν τὰ μέλη τους γερά, καὶ τοῦτοι δῶ εἶναι σακάτηδες.

Ἔτσι εἶπε ἡ γερὴ γυναῖκα. Πὼς ἡ διαφορὰ δὲν ὑπάρχει. Τὸ εἶπε γιατί δὲ σκέφτηκε τὴ φοβερὴ διαφορὰ πού ὑπάρχει. Γι' αὐτὸ ἦρθε. Ἄν ὅμως μπορούσε ὡσὰν ἐγὼ νὰ δεῖ τὴς δυὸ ἀπὲς ἀνθρώπι-

νές κοινωνίες θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴ φρίκη τῆς πράξης της. Ἄλλὰ δὲ βλέπει τίποτα, καὶ ἤρθε νὰ κατοικήσει μαζί μας, σὰν νὰ ἐπῆγε σὲ ἄλλη χώρα. Πόσο εἶναι βαθειὰ καὶ ἀγιάτρευτα τυφλωμένη γιὰ νὰ μὴν καταλαβαίνει τὴ διαφορὰ.

Βρίσκεται μὲ ἀνθρώπους πὺν ἔχουν τὰ χέρια ἀγκυλωμένα καὶ ἀκρωτηριασμένα, πὺν ἡ φωνὴ τους εἶναι χαμένη, καὶ βγαίνει ἀχνὰ - ἀχνὰ σὰν ψυχομαχητό, πὺν οἱ πληγές τους εἶναι ἀνοιχτές, πὺν εἶναι ἀλλαγμένη ἡ ὄψη τους καὶ ὁμως βρίσκει πὺς διαφορὰ δὲν ὑπάρχει.

— Κι' ἐκεῖ πέρα, ὁ κόσμος μὲ τὰ ἴδια βάσανα παλεύει. Κ' ἐκεῖ ἀγωνίζεται νὰ βγάλει τὸ ψωμί του μὲ τὸ αἷμα, κ' ἐκεῖ ὁ ἕνας μισεῖ τὸν ἄλλο καὶ κεῖ τὰ παιδιά κλαῖνε καὶ θέν νὰ φᾶνε...

— Ναι, μὰ ἐκεῖ οἱ ἀνθρώποι ἔχουν τὰ μέλη τους, εἶναι γεροί, ἔχουν τὴν ὑγεία τους. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, εἶπα αὐστηρὰ καὶ ἐρεθισμένη.

— Χαράς τὸ πρᾶμα!.. Ἐκαμε εἰρωνικά, καὶ πρόσθεσε γελώντας. Ἐγὼ κάλλιο ἔχω τοὺς δικούς μας. Γλεντοῦν μὲ πióτερο κέφι! Καὶ φεύγοντας μοῦ φώναξε ἀπομακρυνόμενη: «Τὸ καλὸ πὺν σοῦ θέλω!»

Τὸ κορμί της ἦταν καλοδεμένο, ἀψηλὸ καὶ γεμάτο. Καθὼς ἐπῆγαινε τὰ λαγόνια της ἐσειόταν καὶ οἱ πλεξούδες της μοιάζαν σὰν ὄχιές πὺν γλυστρούσαν ἔξω ἀπὸ τὴν κίτρινη μπολίδα πὺν εἶχε σκεπασμένο τὸ κεφάλι της.

Ἡ φούστα της ἦταν κοντὴ καὶ φαίνονταν οἱ ἀστράγαλοι της νὰ ἐξέχουν ἄσκημα. Οἱ κνήμες της ἦσαν λιγνές καὶ ἔδιναν στὴν κορμοστασιά της μιὰ φανερὴ προστυχιά.

Μοῦ ἐφάνηκε πὺς ἡ γυναῖκα αὐτὴ, ἦταν ξετσιπίωτη καὶ πὺς διόταν σ' ὅλους τοὺς ἄντρες.

ΙΧ

Μιὰ μέρα εἶπα στοὺς συντοπίτες μου πὺς δεχόμεν, ἂν τὸ ἤθελαν κι' αὐτοί, νὰ μαθαίνω τὰ παιδιά τους γραμμὰτα. Θὰ πέραναμε ὀλίγα βιβλία, καὶ θὰ τὰ συμμαζένα μιὰ ὥρα τὴν ἡμέρα νὰ τοὺς δείχνω νὰ διαβάζουν. Δέχτηκαν ὅλοι, ἀλλὰ ὄχι ἐνθουσιασμένοι ὡς περιμένα.

— Τί θὰ τὰ κάμει τὰ γραμμὰτα, μοῦ ἀντίσκοψε ἕνας, νὰ ὀργώνει τὸ χωράφι, καὶ νὰ τὸ θερίζει, αὐτὸ τὸ μαθαίνει καὶ δίχως δάσκαλο. Στὸν τόπο μας δὲ χρειάζονται γραμμὰτα.

— Μὰ αὐτὸ τὸ παιδί δὲ θὰ μείνει σ' ὅλη τουτὴ ζωὴ ἐδῶ πέρα. Πὺς τὸ λέτε αὐτό; Τὰ παιδιά θὰ φύγουν. Εἶναι γερά. Τοὺς χρειάζεται νὰ ξέρουν δυὸ γραμμὰτα.

— Ποῦ θὰ πᾶν... Ὅπου καὶ νὰ πᾶν, ἐδῶ θὰ κατασταλάξουν. Ἄς μὴ φύγουν καὶ καθόλου γιὰ νὰ μὴν τοὺς κακοφανεῖ σὰ θὰ τοὺς πιάσει ὁ μπόγιας καὶ τοὺς πετάξει ἐδῶ πὺν μᾶς πέταξαν κ' ἐμᾶς.

Ἡ λέξη μπόγιας προξένησε ἀκράτητη ἰλαρότητα στοὺς ἄλλους πὺν ξεκαρδίστηκαν στὰ γέλοια. Ἐγὼ μόνο δὲ γέλασα. Ποτὲ δυστυχία δὲν παρουσιάστηκε μὲ τραγικώτερη ὄψη. Ἀνθρώπους νὰ μιλοῦν μὲ ὁμοιοκυνισμό γιὰ τὴ δυστυχία τους δὲ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ

συναντήσῃ πουθενά. Πόσο ἦσαν χαλασμένοι! πόσο εἶχαν ἄρρωστη τὴν ψυχὴ!

Ποιὸς θὰ τοὺς γιαιτρέψῃ, θε μου! Τὸ σκοτάδι τῆς ψυχῆς τους εἶναι ἄβυσσος. Καὶ δὲν ἔφταιξαν αὐτοὶ καθόλου.

Κι' ὅμως πάνω ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τοῦ κόσμου κάποτε φάνηκε ἓνας γλυκὸς προφήτης ποὺ ἔσυρε τὰ πλήθη γοητεμένα στὴ σωτηρία, ποὺ ὑποσχέθηκε τὴν ἀπολύτρωση. Ποὺ δρόσισε τὶς στερεμένες, τὶς κλεισμένες καρδιές. Ποὺ ἔγειρε πονετικὸς στὶς πληγωμένες ψυχές, ποὺ ἔπλυνε τὶς πληγές τους, ἔδεσε τὶς λαβωματιές τους, ὑποστήριξε τὰ κουρασμένα πόδια τῶν ἀποσταμένων...

Ἄλλὰ ἀπὸ τότε πέρασαν ἓνα πλήθος, ἀμέτρητα χρόνια καὶ πιά κανένας δὲν παρηγορᾷ καὶ δὲν ὁδηγεῖ σὲ κανένα φῶς.

Ἡ πολιτεία εἶναι ἓνας βίλτος μὲ σαπισμένα νερά ποὺ στὴν ἐπιφάνειά του δὲν ἀνθεῖ οὔτε ἓνα λευκὸ λουλουδάκι.

Τουλάχιστον, ἂν ἦσαν λυπημένοι ποὺ ἔχουν καταδικαστεῖ σ' αὐτὴ τὴ δυστυχία. Νὰ μιλοῦσαν κἂν γιὰ τὴν ἄρρώστεια τους. Ἄλλὰ αὐτοὶ ὄλοῦν ἔχουν λησμονήσει τὴ φριχτὴ τους κατάντια. Τουλάχιστον ἂν τὸ ἐννοοῦσαν αὐτὸ, θὰ μιλοῦσα μαζί τους. Θὰ εἶχαμε ἓνα κοινὸ σημεῖο νὰ συνεννοηθοῦμε. Ὅλοι τους θὰ ἔχουν ἀφήσει ἐκεῖ πέρα, κάτι ποὺ νὰ ξυπνᾷ τὴ νοσταλγία, τὴν πίκρα τοῦ χωρισμοῦ στὴν ψυχὴ τους. Πόσα δὲ θὰ λέγαμε. Ἄλλὰ τίποτα. Ποτὲ δὲ μιλοῦν γιὰ ὅ,τι ἄφησαν.

Νοιάζονται μόνο γιὰ ὅ,τι τοὺς συμβαίνει ἐδῶ. Κι' ὅ,τι τοὺς συμβαίνει δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν ἄρρώστεια τους.

Κι' οἱ γυναῖκες ὅπως καὶ οἱ ἄνδρες ζοῦν ἤσυχα. Οἱ νέες ράβουν προικιὰ καὶ στολιζονται γιὰ ν' ἀρέσουν στοὺς γαμπρούς, κι' οἱ γαμπροὶ βάζουν γαρυφαλλιές στὶς μπουτουνιέρες τους, ποὺ δίνουν σὰν νυχτώσει στὴν ἀγαπητικιά τους, ποὺ τοὺς καρτερεῖ σὸ στενὸ δρομάκι τοῦ σπιτιοῦ τῆς.

Κ' ἐγὼ εἶμαι μόνη νὰ βλέπω καὶ νὰ αισθάνομαι τὴ φριχτὴ ποὺ πλανᾷται σ' ὅλη αὐτὴ τὴ χώρα τῶν λεπρῶν.

Ἄς μπορούσα νὰ τοὺς μιλήσω. Νὰ τοὺς συγκινήσω. Νὰ τοὺς δώσω ἓνα σκοπὸ. Νὰ τοὺς κάμω νὰ κατευθύνονται κάπου. Νὰ ἐνώσουμε τὶς προσπάθειές μας γιὰ κάποιον τέρμα. Τουλάχιστον νὰ μπορούσα νὰ τοὺς κάμω νὰ δοῦν τὴν ἀθλιότητά τους: Κι' αὐτὸ θάταν ἓνα φῶς.

Τότε θὰ ἠούχαζα κ' ἐγώ.

Τώρα ἐπιμένω νὰ θέλω, πάνω ἀπὸ τὰ πράσινα βρωμισμένα νερά τοῦ βάλτου μας, ν' ἀνθίσει τὸ λευκὸ λουλουδί. Ὅσο πιὸ πράσινα καὶ βρωμισμένα εἶναι τὰ νερά, τόσο πεθυμῶ θανάσιμα τὸ λευκὸ ἄνθος. Ἐκεῖ πέρα δὲν ἠθέλα τίποτα. Ποτὲ δὲ μοῦ εἶχε διαψῆσει ἡ ψυχὴ. Ἐδῶ εἶναι μὰ ἀνάγκη.

Νὰ εἶναι κανεὶς λεπρὸς καὶ νὰ μὴ θέλει τίποτα. Νὰ ζεῖ ὅπως ὁ ἄλλος κόσμος χωρὶς ἔγνοιες καὶ ἀγωνίες.

— Πῶς μορεῖτε, θὰ τοὺς φωνάξω, καὶ ξεχάτε ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή πὼς σᾶς λείπουν τὰ δάχτυλα, καὶ εἶστε σιχαμεροὶ καὶ ἔχετε κατανήσει στὰ πιὸ ἐξευτελισμένα πλάσματα τῆς γῆς;

Πῶς μορεῖτε καὶ ζῆτε καὶ λερώνετε τὸν ἥλιο, μὲ τὰ σάπια

κορμιά σας, και βρωμίζετε τη μυρισμένη αύρα με την ανάσα σας ;
Μὰ δὲ βλέπετε λοιπὸν γύρω σας, πὼς ὅλα, ὅλα εἶναι καλύτερα
σας, καὶ ἔχουν πιὸ πολλὰ δίκια πάνω στὴ γῆ ἀπὸ Σᾶς ; Πάρτε τὸ
πιὸ ταπεινὸ χορτάρι, πάρτε τὸ πιὸ ἄσκημο σκουλήκι. Ὅλα εἶναι
πιὸ ἄρτια ἀπὸ σᾶς. Σεῖς μόνο εἶστε καταστραμμένοι καὶ ἀξιοθρήνητοι.
Εἶστε βάρος στὸ χῶμα τοῦτο, πού ἐρήμωσε κ' αὐτό, ἀπὸ τ' ἄχρηστα
κουτσουρεμένα χέρια σας...

Λοιπὸν τί καρτεροῦμε ; Ἄς ἀφήσουμε ἐλεύθερο τὸ χῶμα νὰ
καρποφορέσει ἀπὸ τὰ δυνατὰ χέρια τῶν γεῶν. Ἄς μαζευτοῦμε ὅλοι
κ' ἄς δώσουμε ἓνα τέλος σ' αὐτὴ τὴν ἐλεεινὴ καὶ ἄχρηστη μας ὑπαρξη.

Ὁλος ὁ κόσμος θὰ ξεσταθεῖ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς μας.
Αὐτὸς ὁ ἴδιος κόσμος πού σήμερα μᾶς παράριξε σὰν ψοφήμια, αἴριο
θὰ γονατίσει μπροστὰ στὸ θάνατό μας.

Θὰ ξεαγνίσουμε ὅλες τὶς ἀθλιότητες, καμμιά κακία δὲ θὰ μπορεῖ
ν' ἀπλωθεῖ στὸν κόσμο. Γιατὶ τὸ παράδειγμά μας θὰ ὀδηγᾷ, στὸ ἴδιο
φῶς, ὅλους τοὺς ἀρρωστημένους, τοὺς δυστυχημένους, ὅλους τοὺς
ἀπόκληρους τῆς ζωῆς !..

X

Σήμερα πῆγα στὴν ἐκκλησίᾳ. Σηκώθηκα πολὺν προῶ καὶ ἀρχί-
νησα νὰ ἐτοιμάζομαι. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού θὰ παρουσιαζό-
μουν ἐπίσημα στὴν κοινωνία, καὶ σκέφτηκα νὰ εἶναι ἡ ἐμφάνισή μου
ὅσο τὸ δυνατὸν κομψότερη. Τοὺς ὑστεροὺς μῆνες, ἐκεῖ πέρα, δὲν
ἔβγαινα διόλου. Δὲν εἶχα λοιπὸν κανένα φόρεμα τελευταῖα ραμένο.
Αὐτὸ πού θὰ φοροῦσα σήμερα τὸ εἶχα κάμει πρὸ δύο ἐτῶν. Πρὶν
ἀρρωστήσω. Δηλαδή πρὶν καταλάβω πὼς ἤμουν ἀρρωστη. Ἡ μόδα
ἦταν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ πολλὰ φουσκώματα καὶ φαλμπαλάδες.
Εἶχε γαρνιτούρα κόκκινη. Στὸ μπουῦλο εἶχε τσαλακωθεῖ σὲ τρόπο πού
νὰ μὴ φοριέται, καὶ προσπάθησα νὰ τὸ σιάξω λίγο, τραβώντας το
ἀπὸ δῶ κ' ἀπὸ κεῖ.

Σίδερο δὲν εἶχα, γιατί ὅταν ἔφυγα δὲν τὸ θυμήθηκα. Ἄλλὰ καὶ
νὰ τὸ θυμόμουν θὰ μοῦ φαινόταν πὼς εἶχα τρελαθεῖ. Τώρα ὅμως
μοῦ γινόταν ἀπαραίτητο. Τὸ ἐσημείωσα μεταξὺ τῶν πραγμάτων πού
ἔπρεπε νὰ προμηθευτῶ.

Τὸ ἐφόρεσα ἀλλὰ δὲ μοῦ ἐρχόταν καθόλου. Ἡ κόκκινη μόνο
γαρνιτούρα μοῦ ἐπῆγαινε ὀλίγο στὸ πρόσωπο. Ἐπειδὴ τὰ φρύδια
μου ἄρχισαν νὰ ἀραιώνουνται, ἔκαψα ἓνα γαρύφαλλο καὶ τὰ ἐμαύ-
ρισα, ἐπίσης ἐμαύρισα καὶ μιὰ ἐληὰ μικρὴ πού ἔχω στὸ ἐπάνω χεῖλι.
Ἔβαλα καὶ ὀλίγη πούντρα. Στὸν καθρέπτη ἔβλεπα πὼς ἤμουν πολὺ
καλὴ.

Τὰ μαλλιά μου τὰ χτένισα ὠραῖα καὶ κύταξα νὰ φορέσω καὶ
καπέλλο. Δὲν ἦταν οὔτε αὐτὸ περίφημο. Τὸ φτερό του εἶχε μαθήσει
ποῦ καὶ ποῦ, καὶ ἓνα ρόδο κόκκινο εἶχε στραπατσαριστεῖ οἰκτρά. Τὸ
ἐφόρεσα ὅμως κ' αὐτό. Ὅταν ἐσήμαινε ἡ καμπάνα τῆς λειτουργίας
ἐγὼ ἔμπαινα στὴν ἐκκλησίᾳ. Ἦταν γεμάτη καὶ οἱ περισσότεροι στεκόταν
ἀπ' ἔξω. Ἐνα πλῆθος λεπρῶν πού ἐκκλησιαζόταν.

Ἐποθέτω πὼς ἡ ἐμφάνισή μου θὰ ἦταν πολὺ ἐπιβλητικὴ γιατί

παρεμέριζαν ὅλοι νὰ περάσω, καὶ οἱ γυναῖκες κρυφομιλούσαν καὶ τὰ παιδιά μὲ κυτούσαν περιέργα.

Προχώρησα μὲ ὑψωμένο τὸ κεφάλι, γιατί αἰσθανόμουν τὴν ὑπεροχή μου. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε λίγο ζωηρότερα. Ἐκεῖ πέρα, ὅταν κάποτε πῆγα σ' ἓνα χορὸ καὶ φορούσα ἓνα οὐρανὶ φόρεμα ἀπὸ γάζα γαρνιρισμένο μὲ γιασεμιά, τὴν ἴδια συγκίνηση εἶχα νοιώσει. Καὶ κεῖ προχωρούσα μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ ἐκεῖ αἰσθανόμουν πὼς ἦμουν ἡ ἁμωρότερη καὶ ἡ πιὸ κομψή.

Ἢταν ἐπάτησα τὸ κατώφλι, μού ἤρθε σὰν λυποθυμιά. Ὁ ἀέρας ἦταν πνιχτικὸς καὶ ζαλιστικὰ.

Μοῦ ἐφάνη πὼς θὰ μού ἦταν ἀδύνατο νὰ κάμω βῆμα. Βαρειά, πυκτὴ, λιπαρὴ, μιὰ ζεστὴ μὲ ἔλυνε σὰν νὰ ἔμπαϊνα σὲ μέρος ποῦ ὑπῆρχαν ἀπλυτὰ ρούχα, νοσοκομείου. Ἡ ἐκκλησοῦλα ἦταν σκοτεινὴ καὶ μόνο τὰ κεράκια ἔλαμπαν μὲ μιὰ μικρὴ καθαρὴ φλογούλα ποῦ μόλις ἄντεχε στὸν λίγον ἀέρα. Μπῆκα. Κάνοντας κάποια προσπάθεια, ἀνοιξα τόπο μέσα στὸν κόσμο καὶ ἔφτασα στὸ μέσα μέρος. Ἄναψα τὰ κεράκια μου καὶ στάθηκα. Ἐνα στενόμακρο παραθυράκι, ἀπ' ὅπου φαινόταν ὁ γαλαξίος οὐρανὸς καὶ ἡ θάλασσα ἔμπαζε λίγη δροσιά.

Ἄπ' ὄξω, ἀπὸ τὸν τοῖχο εἶχε φυτρώσει ἓνα ἀγριολούλουδο κόκκινο καὶ εἶχε φτάσει ὡς τὸ παραθυράκι. Ἐσεῖόταν ἑλαφρὰ στὸ φῶς καὶ ἔλαμπε καὶ γύρω του ὁ ἀέρας γινόταν κόκκινος ἀπὸ τὰ ἄλκα πέταλα του. Δίχως νὰ τὸ καταλάβω σιγὰ-σιγὰ συνείθισα στὴ μολυσμένη ἀνάσα τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν εἶχα καμμιά στενοχώρια. Καὶ κεινοῖ μὲ περιεργαζόταν. Κυτούσαν τὸ καπέλλο μου καὶ τὸ φόρεμα μου, καὶ τὴ σάκκα ποῦ εἶχα τὸ μαντήλι μου. Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔβραζαν μὲ τὸ νοῦ τους πὼς ἦμουν ἀρχόντισσα ἀφοῦ εἶχα τόσα λούσα.

Ὁ καλόγερος ποῦ λειτουργοῦσε ἐρχόταν κάθε Σαββατόβραδο μὲ τὴ βάρκα ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ ἀκτὴ, ἔλεγε τὸν ἑσπερινὸ καὶ τὴν ἄλλη μέρα λειτουργοῦσε. Ὁ τόπος εἶχε δικό του παπὰ, μὰ ἡ Πολιτεία γιὰ νὰ οἰκονομήσει μερικὰ ἔξοδα τὸν τράβηξε, καὶ ὑποχρέωσε κάποιο μοναστήρι ποῦ ἄπεχε λίγο ἀπὸ τὸ νησὶ νὰ στέλνει ἓνα καλόγερο νὰ μᾶς ἔχτελει τὰ χρῆματά μας τὰ θρησκευτικὰ δωρεάν.

Σὰν διαβάστηκε ἡ ἀπόλυση καὶ ὁ κόσμος βγήκε στὸν περίβολο, ἐγὼ προσκάλεσα τὸν καλόγερο νὰ πάρουμε τὸν καφέ στὸ σπίτι μου. Προσκάλεσα καὶ τὴ Μαριὸ τὴ γερὴ γυναῖκα νὰ ἐτοιμάσει τίποτα νὰ προγευθοῦμε.

Ὁ καλόγερος καλημέρισε τοὺς κατοίκους, τοὺς ρώτησε γιὰ τὰ δουλειές τους. Οἱ ἄντρες ἦσαν φρεσκοξυρισμένοι, μὲ κάτασπρα πονκάμισα, καὶ οἱ γυναῖκες φορούσαν τὰ καλά τους, φορεσιὲς ἀλλόκοτες, ἀπὸ παρδαλὰ χρώματα. Εἶχαν πολύχρωμες κορδέλλες στὰ μαλλιά τους, ποῦ ἔδεναν στὴν κορυφὴ σὲ μεγάλους φιλόγγους. Ὅλα τὰ κεφάλια εἶχαν φιλόγγους ποῦ τοὺς ἀνέμιζε τὸ ἀνοιξιάντικο ἀεράκι πρόσχαρο, ὅπως πρόσχαρες ἦσαν καὶ οἱ ἴδιες οἱ γυναῖκες.

Ὁ καλόγερος βεβήκε τὸ σπίτι μου ὠραῖο καὶ κάθησε πολυῶρα. Μοῦ μιλοῦσε γιὰ τίς ὑποθέσεις του ἐκεῖ στὸ μοναστήρι, γιὰ τοὺς ἄλλους μοναχοὺς τῆς Μονῆς πὼς εἶναι κατεργαροὶ καὶ πα-

ληάνθρωποι, πὼς ὁ Ἑγούμενος θησαυρίζει καὶ πὼς κυνηγᾷ τὶς γυναῖκες.

— Χάλασε ὁ κόσμος παιδί μου. Ὅλοι μας εἴμαστε ἁμαρτωλοί. Νὰ κ' ἐδῶ λίγα γίνονται; Ἡ παραλυσία μπήκε κ' ἐδῶ. Τὸ τί γίνεται δὲ λέγεται.

Τοῦ εἶπα πὼς μοῦ φαίνονται ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, καὶ πὼς δὲν εἶχα παρατηρήσει νὰ κάνουν τίποτα. Ἦσαν ἥσυχοι καὶ ἐργατικοί.

— Ἀκουσε κόρη μου νὰ φυλάγῃσαι. Νὰ ἔχεις τὸ νοῦ σου στὸ Θεό. Νὰ μὴν ἀφήνεις τὸν πειρασμὸ νὰ σὲ κυριεύει. Στὴν προσευχὴ καὶ στὴ μετάνοια νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ σου ἀφοσιωμένη.

Ἡ γερὴ γυναῖκα, πού ἐπλυνε τὰ φλιτζάνια ἀφῆσε τὴ δουλειὰ της καὶ ἦρθε μέσα.

— Αὐτὰ παπᾶ μου, νὰ τὰ λές, ἀντικρῦ, στὰ μέρη σας. Ὁ μισερὸς ἄνθρωπος ἁμαρτία δὲν ἔχει ὅ,τι κ' ἂν κάνει. Ὁ Θεὸς συμπαθᾷ. Τί ἔφταιξε τοῦ λόγου της, κ' ἔπαθε; Ἦταν νέο κορίτσι, ὁμορφη, γραμματισμένη. Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ πῶ καὶ τ' ἄλλο δὲν ἀγαπᾷ τοὺς μισερούς. Ἄν τοὺς ἀγαποῦσε δὲ θὰ τοὺς κατανοῦσε σ' αὐτὰ τὰ χάλια...

Μπήκε πάλι μέσα, καὶ ἀκούστηκε τὸ τσουγγρισμα τῶν ποτηριῶν στὴ λεκάνη καὶ τὸ νερὸ πού ἔτρεχε ἀπὸ τὴ βρύση.

Ὁ καλόγερος κούνησε τὸ κεφάλι του καὶ σηκώθηκε.

— Ἀπολωλότα πρόβατα. Τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας βαδίζουν.

Ἐσὺ παιδί μου νὰ φυλάγῃσαι. Νὰ ἔχεις τὸ νοῦ σου στὸ Θεό.

— Γιατί νὰ μὲ καταδικάσει ὁ Θεὸς νὰ καταστήσω ἐδῶ, εἶπα σκύβοντας νὰ τοῦ φιλήσω τὸ χέρι. Ἐνας κόμπος ἀνέβηκε στὸ λαιμό μου, κ' ἀρχίνησα νὰ κλαίω.

Σὰ μπήκα μέσα, ἡ γυναῖκα εἶχε τελειώσει τὸ πλύσιμο καὶ σπόγγιζε τὰ χέρια της στὴν ποδιά της.

— Καλὰ δὲν τοῦ τᾶπα; Τὸ νταβραμπᾶ! Ἦρθε νὰ μᾶς βάλει στὴ θεογνωσία. Δὲ κυτᾶζει τὶς δικές τους παραλυσίες πού δὲν ἀφήνουν μῆτε δαμίλα ἀκυνήγητη, μόνο ἔρχεται νὰ μᾶς ἀνοίξει τὰχα τὸ δρόμο πού πάει στὸν Παράδεισο. Τὶς προάλλες ἔβαλε κανγᾶ, πὼς βρῆκε τὸ μελᾶ του μὲ μᾶς, νὰ πηγαινοέρχεται νὰ μᾶς κατηχᾷ δίχως πληρωμὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ λειτουργήσει, καὶ σήμερα.....

Ὁ ἄντρας της, ἕνας ἀσκημόθωρος λεπρὸς φάνηκε στὴν πόρτα τοῦ δρόμου καὶ τὴ φώναξε:

— Ἀκόμα θὰ σὲ περιμένω νὰ μαγειρέψεις; Τὰ παιδιά σου κλαῖνε καὶ πεινοῦνε...

— Ἐλα μέσα. Κάθομαι καὶ λέω στὴν κυρία γιὰ τὸν προκομένο τὸν πνευματικό μας.

Ὁ ἄντρας μπήκε μέσα, καὶ ἀφοῦ μὲ καλημέρισε, ἄρχισε κ' αὐτὸς νὰ βρίζει τὸν κολόγερο.

Σιγὰ σιγὰ, εὔρισκα πολὺ δίκαιη τὴν ἀγανάκτηση τῶν κατοίκων. Ἡ καταφορά τους ἐναντίον τοῦ γεροῦ αὐτοῦ πού ἔρχόταν νὰ μᾶς συνετίσει μὲ ὑποκρισίες καὶ ψευτιές ἦταν πολὺ σωστή.

— Τί ἀνεκατεύονται οἱ ξένοι σὶς δουλειές μας ἐμᾶς; Ἐμεῖς δὲν ξετάζομε τὶς δικές τους. Κι' ἀπὲ ἐμεῖς ξεγραφτήκαμε ἀπὸ τὸν κόσμο. Εἴμαστε ὄξω ἀπὸ τὸ νόμο. Σὰ θὰ πᾶμε στὸν παράδεισο

ἄς μὴ μᾶς μπάσει ὁ Θεὸς μέσα. Καὶ ὁ λεπρὸς μὲ τὴ γυναῖκα του γέλασαν δυνατά.

— Καὶ τί ἔλεγε ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ στὴν κυρία;

— Νὰ βλέπεται, νὰ φυλάγεται, νὰ μὴν ἀφήσει τὸν πειρασμὸ νὰ τὴν κυριέψει. Τῆς ἔλεγε μ' ἄλλα λόγια πὼς ἔσεῖς εἶστε τοῦ σκοι-
μιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ...

Καὶ πάλι ξεκαρδίστηκαν στὰ γέλοια...

— "Ἐτσι εἶπε; Τὸν ἄτιμο! 'Ἀπ' αὐτὸν νὰ φυλάγεται ἡ κό-
πέλλα, ὄχι ἀπὸ μᾶς...

"Ἐπειτα ἄρχισε νὰ μ' ἐρωτᾷ γιὰ τὴν ἀρρώστεια μου πὼς ἔπα-
θα, καὶ ἂν εἶχα στὴ φαμελιά μου κ' ἄλλους λωβιασμένους.

— Ἡ ἀρρώστεια ἡ δική σου δὲν εἶναι κακὸ σῶϊ. Δὲ σὲ χά-
λασε. Καὶ νὰ μοῦ τὸ θυμᾶσαι, ἔτσι θὰ τραβήξει. Δὲ θὰ χειροτέρῃει.

...Μὰ νὰ σοῦ πῶ, θάναί ἀμαρτία, ἔτσι ὁμορφὴ κοπέλλα
ν' ἀσκημίσει.

Αἰσθανόμονν στενοχωρία. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν μιὰ ἀλλοιο-
τικὴ οἰκειότητα. Μοῦ προξενούσαν φόβο. Συνέλαβα, τὴ γυναῖκα νὰ
τὸν ἀποπέρῃει μὲ τὴ ματιὰ της σὰν μοῦ τᾶλεγε αὐτά.

ΧΙ

"Ὀλη τὴ μονοτονία τῆς ζωῆς μου τὴ βλέπω στὴν ἐξῆρημη ληοδαριμέ-
νη ἀκρογιαλιά, πού ἀπλώνεται παντοῦ, ὡς ἐκεῖ πού φτάνει τὸ μάτι.

Τίποτα δὲ ζωντανεῖει τὴ νέκρα τῆς ἀγνοσιάτικης λάβρας. Οὔτε οἱ γλάροι πού ξηγιαζοῦνται κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ μὲ τὰ κά-
τασπρα λαμπερά τους φτερά. Κάθομαι στὸ καφενεῖο πού ἀνοῖξε
τώρα. Ἐνας ἢ λιγὸς ὑψώθηκε ὅσο μποροῦσε, καὶ τώρα κλίνει
βαρῆς κατάντικρου τοῦ ἄλλου ἡλιοῦ τοῦ ἀληθινοῦ. Τὸ ἄνθος φεγ-
γοβόλησε κατὰ χροστὸ στὴν κορυφὴ τοῦ γυμνοῦ στελέχους μερικὲς
ἡμέρες καὶ σβύνει.

Σὲ τενεκέδες τοῦ πετρελαίου μαύρους ἀπὸ τὴ σκουριά, φύτεψε
ὁ καφετζῆς διάφορα λουλούδια. Ἴσως τὶς πρῶτες μέρες νὰ ἦσαν
πράσινα, τώρα ὅμως εἶναι κιτρινωμένα. Ξεροψήνουνται στὸ κάμα
καὶ ἡ ἀρμύρα τσουρουφλίζει τὰ φύλλα τους. Μόνο μιὰ ντομάτα
ἀπλώθηκε, καὶ ἔρριξε καρποὺς πού κοκκινίζουν σιγά-σιγά.

Μιὰ βάρκα εἶναι τραβηγμένη στὸν ἄμμο. Παιδιὰ γυμνὰ κο-
λυμποῦν ἐκεῖ κοντὰ μελαψὰ μὲ τὸ πεσεῖ ἀργασμένο στὸν ἥλιο καὶ
τὸν ἄερα. Μέσα δυὸ ἄντρες παίζουν χαρτιά. Μιὰ γυναίκα φωνὴ
ὑψώνεται κρᾶζοντας ἓνα ὄνομα. Ψωριάρικα σκυλιὰ τριγυρίζουν
μὲ τὴ γλῶσσα κρεμασμένη. Μιὰ τράτα κάνει βόλτες μακρὰ.
Θὰ φέρει ψάρι.

Σὰν νὰ ἦρθα νὰ περάσω τὸ καλοκαίρι ἐδῶ. "Ἐτσι μιῶ καὶ
σκέπτομαι.

ΧΙΙ

"Ἐλαβα ροῦχο γιὰ ἓνα φόρεμα, καὶ ἓνα μάλλινο σάλι τριαν-
ταφυλλί. Ἐλαβα καὶ ἓνα κλαδωτὸ ὕφασμα νὰ ράψω μερτεντέδες. Θὰ
γραψῶ ἀκόμα νὰ μοῦ στείλουν ἐκεῖνα πού ἀφήσα φεγγοντας. Μικρὰ
στολίδια τῆς κάμαρας μου πού τόσο τἀγαπούσα ἄλλοτε. Ἐνα μικρὸ

καθρέφτη σὲ σχῆμα τριφυλλιοῦ, ἓνα ἀγαλματάκι γυμνῆς γυναίκας, μερικὲς εἰκόνες. Ὅταν ἔφευγα αὐτὰ δὲν τὰ συλλογίστηκα. Τώρα σιγὰ-σιγὰ τὰ θυμοῦμαι καὶ τὰ ἐπιθυμῶ.

Ἔπειτα γιατί νὰ ξεχάσω τὶς συνήθειες μου. Γιατί νὰ στερηθῶ τὶς μικρὲς μου αὐτὲς χαρὲς...

Εἶναι ὅμως καὶ μερικὲς ὑποχωρήσεις πὺν αἰσθάνομαι ὅτι δὲ θὰ κάμω ποτέ. Νὰ γράφω ἐκεῖ πέρα. Νάρχομαι σὲ συνεννόησιν μ' αὐτούς. Ὅχι αὐτὸ ἄς μὴν τὸ κάμω ποτέ. Τοὺς ἔγραψα γιὰ τὶς παραγγελιὲς μου, καὶ τὸ θάρρεψαν σημάδι πὺν ἄφρηνα πιά τὴ σιωπὴ μου, καὶ μοῦ ἔγραψαν ἓνα πληθὺς πράματα.

Ἀνοίχτηκαν ἀκόμα σὲ κοινωνικὲς μικροῖστορίες. Μοῦ λὲν γάμους, σκάνδαλα, χοροὺς. Μοῦ ζητοῦν τὴ γνώμη μου σὲ διάφορα ζητήματα, ἔφτασαν νὰ μὲ πληροφορήσουν, πὺν ὁ Μάρκος ρωτᾷ συχνὰ γιὰ μένα.

Τὶ ἐπιπόλαιοι καὶ ἑλαφροὶ πὺν εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Τὴν κατάστασιν πὺν δὲν εἶναι δική τους δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἀντιληφτοῦν οὔτε λίγο.

Τὶ νόμισαν .. Ἐπειδὴ τοὺς ζητοῦσα τρεῖς πῆχες ὕφασμα, ἔφτασαν νὰ λησμονήσουν, πὺν εἶμαι, πὺν βρίσκομαι. Μὲ κατασπάραξαν μὲ τὶς ἀσημαντες τοὺς φλυαριὲς. Πὺν κατάφεραν νὰ ξεχάσουν πὺν ἐγὼ ἤμουν μιὰ πεθαμένη, ὀλότεια πεθαμένη, καὶ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἔρθουν σὲ καμμιά ἀπολύτως σχέση. Ὅταν μιᾷ κανεὶς σὲ ἀνθρώπους πὺν εἶναι βυθισμένοι στὴ δυστυχία, πρέπει νὰ ἔχει μεγάλη προσοχή.

Ὅλα πληγώνουν τοὺς δυστυχισμένους.

Ὁ τρόπος τοὺς μοῦ ἔδειξε τὴν ἀθλιότητά μου.

Ἐγὼ φταίω. Ὅταν ἓνας λεπρὸς σὰν κ' ἐμένα γράφει καὶ ζητᾷ στολισμάτα καὶ τουαλέτες δίνει τὸ δικαίωμα νὰ νομίσουν πὺν περνᾷ περίφημα. Τόσο περίφημα ὅσο δὲν περνᾷ κανένας γερός. Πόσο ἄθλια εἰκόνα θὰ τοὺς παρουσιάσω σὰν μὲ φανταστοῦν στολισμένη τὸ ζωηρό μου φόρεμα, μὲ τὰ μαλλιά σγουρομένα, πουντραρισμένη, μὲ τὰ χεῖλη βαμένα.

Καὶ εἶναι τόσο ἐπιπόλαιοι πὺν θὰ ἀναγγεῖλουν τὸ γεγονὸς καὶ στὸ Μάρκο.

Ποτὲ ἄλλοτε δὲ βρῆκα τόση ἀθλιότητα στὴ ζωὴ μου ὅσο τώρα. Ἐχασα τὴν αὐστηρή μου ὑπερηφάνεια, τὴν ἀξιοπρέπεια πὺν κράτησα πάντα ἀπέναντι τοὺς. Ἡ μόνη σωτηρία εἶναι, νὰ μὴν τοὺς ξαναγράψω ποτὲ πιά. Τίποτα-τίποτα. Ὁ Μάρκος μπορεῖ νὰ ρωτᾷ ὅσο θέλει.

Μοῦ εἶπαν πὺν κοινὲς γυναῖκες, ἀπὸ κεῖ πέρα, ἔρχονται κρυφὰ καὶ συναντοῦν τοὺς λεπρούς. Ἡ γερὴ γυναῖκα ἀκολούθησε τὸν ἄντρα της... Ἀλλὰ ὅτι σκέπτομαι εἶναι σὰν ἄσκημο ὄνειρο... Κι' ὅμως, ἂν ἐρχόταν... ἂν ἐρχόταν... Ἀλλὰ δὲ θάρθει γι' αὐτὸ εἶμαι ἐγὼ σίγουρη...

XIII

Ἡ ζωὴ μου ἀρχίνησε νὰ μπαίνει στὸν κανονικὸ της δρόμο. Ἡ μονοτονία τῆς ζωῆς μου εἶναι ἀνυπόφορη.

Αὐτὸ θὰ τραβήξει ἔτσι ἐπ' ἀπειρον. Κι' αὐτὸ τὸ λέω, κανονικὸ δρόμο. Κάποτε αἰσθάνομαι αἰφνήδιες αἰσιοδοξίες, πού με κάνουν ἐλαφρὴ καὶ εὐθυμῆ. Εἶναι οἱ στιγμὲς πού ἀπελευθερώνομαι ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ ἐφιάλτη τῆς κατάστασης μου.

Ἄλλὰ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ μπορέσω νὰ ἐξοικειωθῶ μὲ ὅ,τι συμβαίνει. Παίρνω ἐνίοτε θάρρος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἶναι λεπροὶ σὰν κ' ἐμένα. Σὰν καὶ μένα στερήθηκαν ὅλα τὰ πάντα. Εἶναι σὰν τὰ σκυλιὰ τὰ λυσσιασμένα πού ἡ Ἀρχὴ τοῦ τόπου τὰ μαζεύει γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν τὴ φριχτὴ τους ἀρρώστεια στοὺς ἀνθρώπους.

Τὰ μαζεύει μὲ σκληρότητα, μὲ ἀσπλαγχνὴ ἀδιαφορία καὶ τὰ παραδίδει στὸ θάνατο. Σὰν τὰ σκυλιὰ κ' ἐμεῖς. Κι' οὔτε στοχαζέται τὴ διαφορὰ τῆς ράτσας. Κι' ἂν ἐγὼ εἶμαι διαφορῆτικὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτὸ πιά δὲν ἔχει καμμιά σημασία γι' αὐτοὺς πού φροντίζουν τὴν ἀσφάλεια τῶν γερῶν τῶν ἰσχυρῶν.

Καὶ ἀλήθεια αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ δικίο. Ἄν ἐγὼ ἔχω τὴ σκέψη λεπυρμένη, καὶ ἡ ψυχὴ μου αἰσθάνεται καὶ δὲν εἶναι χυδαία σὰν ὅλων τῶν συντροφῶν μου, αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σημασία. Εἴμαστε ὅλοι μολυσμένοι ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστεια. Μπρὸς τοὺς ἄλλους εἴμαστε τὸ ἴδιο ἐπικίνδυνοι καὶ ἀφορισμένοι. Καὶ δὲ θὰ πει τίποτα πιά πὼς ἐγὼ πάσχισα νὰ φτάσω κάπου, θέλοντας νὰ γίνω καλύτερη, νὰ κάμω τὴ συνείδηση μου ἀνώτερη ἀπὸ τὰ συνειδημένα καὶ τὰ κοινά. Σήμερα εἶμαι ἀποδιωγμένη τῆς κοινωνίας πού θέλησα νὰ ξαφνίσω μὲ τὴ λάμψη τοῦ νεῦ μου.

Ἄλλοτε σὰν κυτούσα τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγωνίζονται μὲ τὰ πάθη τους, νὰ κάνουν τὰ πάθη τους ἀνάγκες ἀναπόφευγες, ἐγὼ στοχαζόμουν: ὁ κόσμος θὰ ἦταν ἀλλοιότικος ἂν οἱ ἄνθρωποι μπορούσαν νὰ γίνουν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ περιστατικὰ πού τοὺς συνταράσσουν.

Ἄν κάθε ἄνθρωπος ἐβγαίνει πάνω ἀπὸ τὴ ζωὴ του, καὶ αἰθανόταν τὴν σκέψη του ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε σκλαβιά, ὁ κόσμος θὰ ἦταν καλύτερος.

Καὶ ἤμουν περηφανὴ πού ἐγὼ εἶχα φτάσει ὡς ἐκεῖ.

Τώρα ὁμως πού εἶμαι λεπρὴ, πού ἔχω τὸ αἷμα ὅλο μολυσμένο, πού ὑποφέρω ἀπὸ τὶς τρομερὲς συνέπειες τῆς ἀρρώστειας μου, καταλαβαίνω πόσο ἀδύνατο εἶναι νὰ ξεχωρίσει κανεὶς ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες του.

Γιατὶ ἐγὼ τώρα δὲν ἀντικρύζω τὴ θέση μου μὲ ἀνώτερη σκέψη, καὶ δὲν στοχαζόμαι τὰ ὅσα εἶχα σκεφτεῖ καὶ περιγελάσει πάνω στὰ ταπεινὰ καὶ τιποτένια ἀνθρώπινα πάθη.

Τὰ ἔλκη πού μοῦ σκεπάζουν τὴ σάρκα καὶ οἱ πόνοι πού μοῦ σουβλίζουν τὸ μέτωπο εἶναι ὅλη ἡ ζωὴ καὶ ὅλη ἡ ὑπαρξὴ καὶ σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

Καὶ δὲν διαφέρω σὲ τίποτα ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού ζοῦν ἐκεῖ πέρα. Κι' αὐτοὶ εἶναι δούλοι τῆς κατάστασης τους καθὼς εἶμαι κ' ἐγώ.

Κι' αὐτοὶ κ' ἐγὼ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ὑποταχτοῦμε στὴν κατάστασή μας.

Μὲ τὴ διαφορὰ πὼς αὐτοὶ οἱ σκλάβοι δὲ βλέπουν τὰ δεσμά τους, δὲ νοιώθουν τὸ βάρος τῆς ἀλυσίδας πού τοὺς κρατεῖ δεμέ-

νους. Γιατί συμβαίνει συχνά οι άλυσσιδες τους αυτές να είναι οι θελκτικότερες ήδονές και οι έντονότερες άπολαύσεις. Έγώ όμως βλέπω τὰ δάχτυλα μου να πέφτουν και τὸ δέρμα μου να άνοιγει, και αίσθάνομαι τὴ δυσωδία τῶν πληγῶν μου.

Ἄλλὰ γιατί κ' ἐγὼ νὰ μὴ τὸ λησμονήσω αὐτό;

Οἱ συντοπίτες μου τὸ ἔχουν λησμονήσει. Κινοῦνται σάν νὰ μὴν ἔχουν τίποτα. Αἰσθάνονται σάν τοὺς ἄλλους ἐκεῖ πέρα. Ἐχουν τὴν άνεση τους, και δὲ βλέπουν τίποτα. Ἡ άρρώστεια δὲν ὑπάρχει πλιὰ γι' αὐτούς.

Και μάλιστα είναι αξιοθαύμαστοι. Μὲ άφάνταστη γρηγοράδα μαθαίνουν νὰ αναπληρώνουν τὰ μέλη πὸν τοὺς άφανίζει τὸ κακό. Είναι ἐδῶ άνθρωποι πὸν τοὺς ἔχουν λείψει, ὅλα τὰ δάχτυλα, τοὺς άπόμεινε τὸ χέρι σάν άποκαῖδι, κι' ὅμως βολεύονται τόσο καλά σ' ὅλες τους τίς άνάγκες πὸν ποτὲ δὲν τοὺς ἄκουσα νὰ λέν: «Ἄν εἶχα τὰ δάχτυλα μου θὰ ἦμουν καλύτερα.» Κι' αὐτὸ ἐπειδὴ άπαράλλαχτα καθὼς κουτσορευοῦνται τὰ μέλη τους κουτσορευοῦνται και οἱ άνάγκες τους.

Λίγο-λίγο άποτραβιοῦνται άπὸ τὸ κάθε τι και στενεύει ὁ κύκλος τῆς μέριμνας, και ἔλαττώνεται ὁ μόθχος και ἡ προσπάθεια...

Ἐπῆρχε μιὰ φαιμελιά, ἐκεῖ πέρα, πὸν ἔχασε στίς παραλυσίες ὅ,τι εἶχε και δὲν εἶχε. Ἄρχισαν νὰ πουλοῦν και τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ. Και ἡ μάνα σάν ἔβγαινε και ἡ ὕστερη καρέκλα εἶπε: «Καλύτερα τώρα δὲ θὰ ἔχομε τίποτα νὰ ξεσκονίζομαι και νὰ ταχτοποιοῦμε και θὰ ξεκουραζόμαστε.» Και οἱ κόρες ὅταν πληρώθηκαν τὰ πρῶτα λεφτὰ τῆς άτιμίας τους, εἶπαν: «Δόξα τῷ Θεῷ άπαλαχτήκαμε και άπὸ αὐτὸ τὸ ἔμπόδιο, τώρα θὰ εἴμαστε δίχως ἔνοια!»

Παντοῦ τὰ πάντα. Ἄλλὰ καθὼς πηγαίνει ἡ σκέψη μου θὰ φτάσω νὰ παραδεχτῶ πὼς τέλος πάντων ἔμεῖς οἱ λεπροὶ περνοῦμε περίφημα.

XIV

Περνᾶ γρήγορα ὁ καιρός. Ἡρθα Ἄπριλη και τώρα ἔχομε Ὀχτώβρη. Στίς άρχὲς εἶχα πιστέψει πὼς ὅλη μου ἡ ζωὴ θὰ περνοῦσε νὰ σκέπτομαι τὴ δυστυχία μου. Ἄλλὰ φαίνεται πὼς αὐτὸ είναι άδύνατον. Ἡ ανθρώπινη άθλιότητα δὲν ἔχει ὅρια. Μὲ ὅλα συμβιβαζόμαστε. Ὅσοι δὲ μποροῦν νὰ συμβιβαστοῦν, ἢ ὅσοι νομίζουν πὼς δὲ θὰ συμβιβαστοῦν ποτέ, αὐτοὶ πεθαίνουν. Αὐτὸς πὸν δὲν τὸ κάνει, ὅσο κι' ἂν διαμαρτυρηθεῖ και παλαίψει, θάρθει ὥρα πὸν θὰ ἠσυχάσει. Θὰ βρεῖ τρόπο νὰ βγεῖ άπὰ τὴν άπελπισία.

Πόσο εἶμαι άλαφρωμένη πὸν μπόρεσα και κατάλαβα πὼς παντοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτό του.

Τὸν πρῶτο μῆνα ἔμοιαζα φυλακισμένο πὸν πνίγεται πίσω άπὸ τὸ σιδερένιο παράθυρο τῆς φυλακῆς, και φαντάζεται τὴν ἔλευθερία σάν κάτι πολὺ ἔκτεταμένο δίχως ἄκρη. Πὸν νομίζει πὼς ἔξω βρίσκειται μιὰ ἄπεραντη ἔκταση δίχως τέλος και πὸν κανεὶς μπορεῖ νὰ πᾶει ὅπου θέλει.

Ὅλα τὰ ξεχνᾶ ὁ φυλακισμένος. Και τοὺς στενοὺς βρώμικους δρομάκιδες τῆς γειτονείας του και τὰ μισόγυμνα παιδάκια πὸν

παίζουν στο λασπωμένο ρυακάκι και πού τις νύχτες κλαίνε και πει-
νοῦνε στο σκοτάδι. Ξεχνᾶ και τὴ γυναίκα πού ἀγγομαχᾶ στο στῶ-
μα βαρειάρωστη. Ξεχνᾶ πὸς κ' αὐτὰ ἦταν μιὰ φριχτὴ φυλακὴ
πού τὸν ἔζωνε σφιχτὰ ἀπὸ παντοῦ. Πιστεύει πὸς ἔξω εἶναι μόνο
ὁ ἥλιος και ὁ γαλάζιος οὐρανὸς και ἡ ἀπέραντη θάλασσα, και
αὐτὸς εἶναι ὁ βασιληᾶς και τὰ χαίρεται ὅλα.

Ἔτσι και ἐγὼ ὑπόφερα. Ἐκεῖ πέρα, ἐπῆρχαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἐδῶ
ἦταν ἡ φρίκη, ἡ ἐγκατάλειψη ὁ πιὸ τρομερὸς και μαρτυρικὸς θά-
νατος.....

Ἄλλὰ μήπως ὅλα τοῦτα μαρτυροῦν πὸς ὑποτάχτηκα ; Ἡ ψυχὴ
μου ἀντιστέκεται σ' αὐτὴ τὴν ὑποταγή.

Ἄλλοίμονο ἂν ὑποτάσσεται κανεὶς στὶς δυστυχίες πού τὸν πλα-
κώνουν. Ὁ ὑποταγμένος δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι περήφανος. Ὁ
φυλακισμένος πού βλέπει ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς φυλακῆς ἓνα κομάτι
γαλανοῦ οὐρανοῦ και ὀνειρεύεται τὴν παραδείσια ὀμορφιὰ τοῦ
ἔξω κόσμου, εἶναι ἓνας περήφανος και ἐλεύθερος ἄνθρωπος.

Ἔτσι πρέπει. Μακρὰ ἀπὸ τὸ λεπροκομεῖο εἶναι ὅλη ἡ χαρὰ
και ὅλη ἡ ἀνθιση και ὅλες οἱ ὀμορφιές. Ὁ ἥλιος πού μᾶς φωτί-
ζει ἐδῶ εἶναι ἓνας ἥλιος ἐξευτελισμένος. Κάθε πρᾶμα πού βλέπομε
και ἐγγίζομε ἕμεις οἱ λεπροὶ γίνεται σιχαμερὸ και μολυσμένο.
Κι' ἂν τὸ ξεχνοῦμε αὐτὸ εἶναι γιατί εἴμαστε ἀναίσθητοι και χυδαῖοι.

Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι ! Δὲν ὑποτάσσομαι ἐγὼ στὰ βρόχια πού
θέλει νὰ μοῦ στήσει ἡ ζωὴ. Κι' ἂν εἶμαι νέα κ' ἂν ἔχω ἐπιθυμίες,
κι' ἂν ἔρχονται στιγμὲς πού ἡ θάλασσα γεμίζει τὰ στήθη μου
ἀπὸ τὴ δυνατὴ και καθάρια μυρωδιὰ τῆς, κι' ἂν ὁ ἥλιος ζωντα-
νεύει κάθε μερμηγγὶ και τοῦ δίνει τὸ ἴδιο δικαίωμα νὰ πάρει τὸ
μερίδιό του στὴ ζωὴ, κι' ἂν ἔχω στὴ στέγη μου τὰ χελιδόνια κι' ἂν
ἀνθοῦν ὅλα τὰ χορτάρια και μυρίζει τὸ γόνιμο χῶμα, και παντοῦ
εἶναι χυμένη σὲ μεγάλα κύματα ἡ ζωὴ και ἡ τρέλα ἔχει ἀνάψει στὸ
αἷμα τῶν ἀνθρώπων, ἐγὼ δὲν ξεχνῶ πὸς εἶμαι λεπρὴ. Λεπρὴ !
Αὐτὴ ἡ κραυγὴ εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς ἀπελευθέρωσης μου· εἶναι
ἡ σωτηρία μου, στήν κάθε ἐνέδρα πού μοῦ στήνει ἡ ἀδυναμία
μου. Σκαρφαλώνω στὴν πιὸ ἀψηλὴ κορυφὴ τοῦ νησιοῦ μου και
τὸ φωνάζω και ἡ φωνὴ μου κηλιδώνει τὸν ἐλαφρὸ διάφανο
αἰθέρα μὲ μιὰ βούλα σάπιου αἱμάτου ἀπὸ τὶς πληγές μου. Δὲ μὲ
σκλαβώνουν τὰ δολερά μάγια τῆς ζωῆς. Τὰ βρόχια πού μοῦ πλέκει
τὰ διασκελῶ και περῶ. Τὸ ποτῆρι πού μοῦ βάζει στὰ χεῖλη τὸ
σπῶ σὲ χίλια κομάτια.

Τὸ φόρεμα τοῦ γάμου μοῦ λείπει. Πῶς νὰ μῶ στο πλούσιο
τραπέζι, πού ὅλα λάμπουνε.

Κι' ἂν μὲ προσκαλοῦν, κι' ἂν οἱ θύρες ἀνοίγονται διάπλατες,
κι' ἂν ξέρω πὸς μπορεῖ νὰ μπεῖ ὅποιος θέλει νὰ γεῖται βασιλικὰ,
ἐγὼ δὲ μπαίνω.

Πῶς νὰ ἐγγίσω τὰ πλούσια κρύσταλλα και τὰ πολύτιμα ἀση-
μικὰ μὲ τὰ χεῖρια μου τὰ πονεμένα. Τὰ χεῖλη μου θὰ μολύνουν
τ' ἀψηλὰ χρυσοσκαλισμένα ποτήρια.

Ἄλλὰ δὲν ἔχω οὔτε δάχτυλα οὔτε χεῖλη.

Ἄν τουλάχιστο δὲν ἐπῆρχαν στὸ συμπόσιο ὅμοιοι μου..

Ἄλλὰ νά τους. Συνωθοῦνται καί αὐτοί μέ τους ἄλλους. Λαίμαργα πέφτουν στά σπάνια φαγητά καί ἐμέθυσαν ὅλοι ἀπό τὰ γλυκά παμπάλαια κρασιά.

Κι' ὅμως ἂν καί ἐγὼ μεθύσω, τὸ πᾶν θὰ θαμπωθεῖ στά μάτια μου καί οἱ χαροκόποι θὰ γίνουν ἕνα. Δέ θὰ διακρίνω πιά τους ἄρρωστους ἀπό τους γερούς. Ἴσως νά πρέπει νά μεθύσει κανένας.

Αὐτὰ πού λέω δέν τὰ πιστεύω. Ὁ καλόγερος ἔχει δίκιο. Ἐγὼ πρέπει νά μὴν ἀκούσω ποτέ τίς ξεθαρρευτικῆς φωνῆς τῶν ἄλλων.

Ἐγὼ ν' ἀκολουθήσω τὸ δρόμο μου ὑποταγμένη μὰ ἀλύγιστη.

Ἐγὼ νά μὴ λυγίσω στό νόμο, πού τραβᾷ ὅλους τούτους. Ἐγὼ ἄς

ξεστρατίσω ἀπό τὸ σκοτεινὸ δρόμο τῆς ἀρρώστειας, θ' ἀσκητέψω

τὴ σάρκα μου. Θὰ τυρανήσω τὸ νοῦ μου. Θὰ μείνω ὅπως εἶμαι.

Στόν κίνδυνο θὰ σκοτωθῶ. Καί ἂν οἱ ἄλλοι εἶναι τυφλοὶ καί

δέν μποροῦν νά δοῦν, ἐγὼ ἔχω τὰ μάτια μου καί βλέπω τὴν

ἀσκήμια τῶν ἐναγκαλισμῶν τους. Γιατί πρόκειται γι' αὐτό. Ἡ ζωὴ

ἐδῶ τίποτα ἄλλο καλύτερο δέν ἔχει νά δώσει.

.....

Σκαλίζοντας σήμερα βρῆκα ἕνα παλιὸ βιβλίον πού ἔλεγε τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἥρωα.

Ἐγὼ πού στήν ἀρχὴν δέν ἤθελα νὰ πασχολοῦμαι μέ ὅτι δέν ἦμουν ἐγὼ καί ἡ ἀθλιότητά μου, τὸ πῆρα καί τὸ ξαναδιάβασα.

Μέσα ἀπὸ τὰ κοπάδια τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀνίδια καί τὰ τιποτένια, ἕνας ξεφεύγει καί ξεχωρίζει καί ὑψώνει αὐτὸς τὴ ζωὴ του σὲ στήλη χουσι πού φτάνει ὡς τ' ἀστέρια.

Ἄπ' ὅλα τὰ ταπεινά καί τὰ ἀνίδια κοπάδια μπορεῖ νά ξεχωρίσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του, νά πιστέψει σὲ κάτι, καί ὅλη ἡ ὑπαρξὴ νά ὑψωθεῖ καί νά ἐξαγιστεῖ.

Παντοῦ μπορεῖ νά γίνῃ αὐτό. Κ' ἐδῶ ἀκόμη.

XV

Ἀρχίζω νά νειρεύομαι τὸ σχολεῖόν μου. Θὰ ἀνοίξω διάπλατα τὰ παράθυρα του, νά μπαίνει ὁ ἥλιος καί ἡ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας. Θὰ ἀνοίξω διάπλατη καί τὴν καρδιά μου στήν ἀγάπη, καί θὰ τινάξω ἀπὸ πάνω μου τὸ σαράκι πού μέ τρώει. Στὸ ἔρημον αὐτὸ νησί πού οἱ λεπροὶ γλεντοκοποῦν ξεφρενιασμένα, πού οἱ γυναῖκες, τὴ νύχτα, γειμίζουν μέ ξεφωνητὰ χαράς τίς ἀκρογιαλιές, πού ἡ ἀκόλαστη ἀπόλαψη καίει ἀδιάκοπα σάν πυρὸς ἀκόρεστον ὑμέναιον. Ἐγὼ θ' ἀνοίξω τὸ σχολεῖόν μου. Οἱ τρυφερῆς ζωούλες τῶν παιδιῶν θὰ φυλαχτοῦν, θὰ καλλιεργηθοῦν, θὰ ὑψωθοῦν ἄρτιες, γερές, ἱκανῆς νά ζήσουν, νά τραβήξουν μπροστά, ἱκανῆς νά δώσουν στὴ ζωὴ τους μιὰ πίστη. Νά ὑψώσουν τὴν ὑπαρξὴ τους σὰ στήλη ὀλόχουσι ὡς τ' ἀστέρια. Ἐγὼ θὰ τοὺς βάλω τὰ φτερά νά πετάξουν μιὰ μέρα. Θὰ ξεχάσω γι' αὐτὸ τί εἶμαι. Θὰ γίνωμι ὁμορφη καί εὐθυμη γι' αὐτά. Θὰ τοὺς κρύβω τίς ἀσκήμιες μου. Θὰ ἀγαπήσουν ὅτι τοὺς λέω καί θὰ τὸ πιστέψουν. Ἡ σκέψη πρώϊμα θὰ τοὺς φωτίσει τὰ μάτια. Θὰ μάθουν νά βλέπουν μακρὰ. Θὰ μάθουν νά διακρίνουν στά μάρχη τῆς θάλασσας ἕνα κόσμον πού κανένας ἄλλος δὲ θὰ

βλέπει. "Όλα τὰ μονοπάτια θὰ πάρω γιὰ νὰ φτάσω τὴ ψυχὴ τους. Θὰ κάμω τὴν καρδιά τους νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ἀνήσυχη.

"Όλη μου ἡ ἄθλια ὑπαρξὴ θὰ ἀφιερωθῆι γιὰ νὰ πλάσω ἓνα κόσμο ἀγαθὸ καὶ ὠραῖο. Μέσα ἀπὸ τὰ λεπρά μου χέρια θὰ βγοῦν καὶ θὰ πετάξουν στὸ φῶς τὰ πλέον ὠραῖα καὶ τὰ πλέον ὑπερήφανα πουλιὰ ποὺ ἔσκισαν ποτὲ τὸν αἰθέρα.

"Ἡ ζωὴ μου δὲ θὰ πάει χαμένη.

Μιὰ γυναῖκα λεπρὴ, ἐκεῖ στὸ λεπροκομεῖο ἔκαμε τὸ θαῦμα!

XVI

"Ἡ γερὴ γυναῖκα μου εἶπε πὸς ἄν ἤθελα μποροῦσα νὰ παντρευτῶ. "Ὁ ἄντρας της εἶπε πὸς θὰ μοῦ κάμει τὴν προξενειά μὲ τὸ δάσκαλο τὸ Λουκά. "Ὁ δάσκαλος εἶναι ἓνας ἄλλος λεπρὸς ποὺ ἦρθε τώρα κ' ἓνα μῆνα.

— Νὰ παντρευτεῖς. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μένεις κορίτσι ὁλομόναχο ἐδῶ πέρα. Οἱ λωβηάρηδες ὅλοι σὲ κρυφοκυτᾶζουν. Εἶναι ἄντρες αὐτοὶ καὶ τὰ νιάτα σου τοὺς ἀνάβουν.

— Τί μπορεῖ νὰ μοῦ κάμουν.

— "Όλα. Αὐτοί, δὲ σταματοῦν σὲ τίποτα.

"Ενας ἔλεγε: Θὰ τὴν παραφυλάξω, ὅταν κατεβαίνει μονάχη στοὺς βράχους....

— Ποιὸς τὸ εἶπε...

— Τὰ λὲν ὅλοι. "Ἔτσι τὶς πιάνουν τὶς γυναῖκες. Τί νὰ φοβηθοῦν. "Ἐδῶ πέρα εἶναι κανεὶς ἐλεύθερος νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

— "Ἔτσι τὸ θαρροῦν; Μὰ θὰ τοὺς καταδώσω. Μόνο γι' αὐτὸ ποὺ λὲν θὰ τοὺς καταδώσω.

— Τί θὰ τοὺς κάμουν. Θὰ σοῦ ποῦν: γιὰ νὰ ἡσυχάσεις παντρεύσου ἓναν ἀπ' αὐτούς. "Ἐδῶ φυλακὲς δὲν ἔχομε. Μὰ καὶ νάχαμε δὲ θὰ μᾶς χρειάζονταν. Μάλιστα γιὰ τέτοιες δουλειές... Οἱ γυναῖκες λέν: "Ἄν θῆς παληκάρι μου ἓνα, θέλω δέκα...

— Εἶναι ὅλες λοιπὸν οἱ γυναῖκες ξεδιάντροπες;

— Εἶναι λεπρές. Νᾶσαι λεπρός, καὶ νάχεις τέτοιες σκοουριὲς δὲν ταιριάζει. Τὶς προάλλες ἔφεραν μιὰ παπαδοπούλα. "Ἦταν ὡς δεκαφτὰ χρονῶ. "Ἐπειτα ἀπὸ ἑνῆ μῆνες γέννησε. Τὴν ἴδια νύχτα κάποιος πήδησε μέσα στὴν αὐλή της. "Ἐδῶ εἶναι ἐλευθερία. "Ὅποιος ἔρθει ἐδῶ, δὲν ἔχει κανένα νόμο ἀπὸ πάνω του. Δὲν σοῦ τᾶπε ὁ ἄντρας μου τὴν ἄλλη φορὰ...

— "Ἐμένα μὲ σέβονται. "Ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν τὶς ἄλλες. Καταλαβαίνουν πὸς ἐγὼ εἶμαι διαφορετικὴ. "Ἐγὼ δὲν γλεντάω μαζί τους. Σὰ χορευτὴν ἐγὼ δὲν πάω. Δὲν τοὺς ἔδωσα ποτὲ ἀφορμὴ νὰ θαρροῦν πὸς μποροῦν νὰ μὲ μεταχειριστοῦν κακὰ.

— Περιμένουν νὰ διαλέξεις. Σὰν δοῦν πὸς ἀργεῖς, θὰ κάμουν αὐτοὶ τὴν ἀρχή.

— Αὐτὰ ποὺ λὲς εἶναι ἄσχημα καὶ ἄπρεπα. "Ἐγὼ δὲ θέλω μὲμένα νὰ μιλάς τί κάνουν καὶ τί λὲν οἱ λεπροί.

— "Ἄν σοῦ κακοφαίνεται δὲ σοῦ ξαναμιλῶ. Μὰ καλὰ εἶναι νὰ ἔξερεις μὲ ποιὸς ἔχεις νὰ κάμεις....

Μέ ποιους ἔχω νὰ κάμω ! Δὲν ξέρει αὐτὴ ἡ γυναῖκα πόσο ἐγὼ εἶμαι διαφορετικὴ ἀπ' ὅλους. Δὲ μπορεῖ νὰ ξέρει τί λαμπερὴ ἀρχίζει νὰ γίνεται ἐμένα τώρα πιά ἡ ζωὴ μου. Σὰ θὰ τὸ καταλάβουν, ὅλοι οἱ λεπροὶ θὰ σκίψουν νὰ φιλήσουν τ' ἀχνάρια τῶν ποδιῶν μου.

XVII

Ἔμαθα τὴν ἱστορίαν τοῦ δασκάλου. Στὸ μέρος του ἦταν καθηγητής. Ἀπὸ μικρὸς ἀγαποῦσε μιὰ νέα. Θὰ τὴν ἔκανε γυναῖκα του γρήγορα. Ἡ κοπέλλα ἦταν περήφανη πού θὰ τὴν ἔπαιρνε ἓνα τόσο σπάνιο παληκάρι. Ἀλλὰ ξαφνικὰ τοῦ παρουσιάστηκε ἡ ἀρρώστεια. Τὸν πῆραν. Ἡ κοπέλλα τώρα ἀπόμεινε.

Ὀλιβερὴ ἱστορία. Στὴν ἀρχὴ εἶχα λυπηθεῖ, ἀλλὰ τώρα, δὲν ξέρω, δὲ μοῦ φαίνεται καὶ τόσο παραχαχτική. Τὸ ἴδιο μοῦ συνέβη καὶ μένα.

Αὐτὸν τὸ δάσκαλο μοῦ λὲν νὰ πάρω...

Ἄνοιξα τὸ σκολειὸ πού εἶχα πεῖ, καὶ τὰ μαθητοῦδια δὲ μοῦ ἀπόλειψαν. Στὴν ἀρχὴ μοῦ ἦταν μιὰ λύση στὴ μονοτονία μου. Μάθαινα τὰ παιδιὰ νὰ συλλαβίζουν καὶ νὰ λὲν τραγουδάκια.

Ἐπειτα ὅμως, πολὺ γρήγορα αὐτὸ μοῦ γίνηκε μιὰ ἀνυπόφορη ἀνία.

Δὲν ξέρω ἂν σιγὰ-σιγὰ βρῶ σωστὰ τὰ λόγια πού μοῦ εἶπαν ὅταν τὸ πρότεινα τὸ σχέδιο. Ὅμως τὸ βέβαιο εἶναι πὼς κάποτε κατὰλαβα τὴ ματαιότητα τῆς προοπτικῆς. Τί σημασία εἶχε ; Μήπως μοῦ χρησίμεψαν ἐμένα ὅσα ἔμαθα ;

Ἐφρασα νὰ βλέπω σ' ὅλα τὰ παιδιὰ τοὺς μελλοῦμενους λεπροῦς. Δὲν ἄξιζε τὸν κόπο ν' ἀσχολοῦμαι μ' αὐτούς. Ἐπειτα τὸ κάθε τι πού λέμε στὸ παιδί πρέπει νά ναι τόσο τρυφερό, τόσο γλυκό. Τὰ παιδιὰ τοῦτα εἶναι νομίζω καταστραμένα κι' ὅλας. Λένε ἓνα σωρὸ βρωμολόγια καὶ ἔχουν ἄσχημες συνήθειες. Εἶναι ἀκάθαρτα καὶ κουτά.

Μιὰ μέρα τοὺς εἶπα νὰ μὴν ξανάρθουν, καὶ δὲν ξανάρθαν. Τὰ εἶδα νὰ βγαίνουν ἓνα-ἓνα μὲ σκυμένο τὸ κεφάλάκι, σάν ντροπιασμένα. Ἦσαν κουρελίδικα καὶ ξυπόλυτα, καὶ ἡ καρδιά μου τὰ πόνεσε. Ἐπειτα ἔθαβα ἓνα ἀκόμα ἰδανικό. Τὸ ὕστερο πού μοῦ εἶχε ἀπομείνει...

Τὰ παιδιὰ πῆγαν καὶ ἔφεραν στὴν πόρτα μου ὅλα τὰ σκουπίδια πού βρῆκαν. Καὶ τὸ σκυλάκι πού εἶχα μοῦ τὸ ἔπνιξαν στὴ θάλασσα.

Ἐκαμαν τὸ δίκιο τους. Ἴσως νὰ ἐγίνονταν κάτι μιὰ μέρα. Ἀλλὰ ἐγὼ εἶμαι λεπρὴ. Δὲ μπορῶ νὰ συλλογιέμαι τίποτα ἄλλο.

Ἀλλὰ καὶ στοὺς κατοίκους δὲν ἔκαμε καμιμιὰ ἐντύπωση ἢ ἀπόφασή μου αὐτή, νὰ κλείσω τὸ σκολειό. Βρῆκαν μάλιστα πὼς ἔκαμα πολὺ καλά.

XVIII

Ὁ χειμῶνας μοῦ δίνει πολὺ περισσότερες χαρὲς ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι. Οἱ γυναῖκες ἐρχονται καὶ νυχτερεύουν στὸ σπίτι μου.

Τὸ φῶς τῆς λάμπας μου ποὺ φέγγει ἀπὸ τὸ τζάμι τὶς μαζεῖται.
Μιὰ-μιὰ κινᾷ κ' ἔρχεται μετὰ τὴ δουλειὰ τῆς καὶ ἀποσπερίζομε.

Λέν ἱστορίες. Λέν τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ. Πῶς τὸ βοήκων οἱ
γεροντότερες. "Ἐνα ἔρημο τόπο. Στὴν ἀρχὴ εἶχαν καλύβες, ἔπειτα μετὰ
τὸν καιρὸ ἀρχισαν νὰ χτίζον τεσσερις τοίχους. Εἶναι εἴκοσι χρόνια
ποὺ κατοικήθηκε ἀπὸ λεπρούς. Πρῶτα ἦσαν ἄλλοι κάτοικοι. Γεροί.
Εἶχαν αὐτοὶ σπιτάκια καὶ δέντρα. Ἀλλὰ σὰν τοὺς εἶπαν νὰ φύγουν,
αὐτοὶ ἔκαψαν τὸ χωριό. Δὲν ἤθελαν νὰ πουλήσουν σ' ἐμᾶς τὴ γῆ ποὺ
ὄργοσαν καὶ τ' ἀμπέλια ποὺ κλάδεψαν. Μιὰ νύχτα ἔβαλαν φωτιά.
"Ἐβγαλαν ὄξω τὰ πράματά τους. "Ὅτι εἶχαν, τὰ κουβάλησαν κάτω
στὸ λιμάνι τὰβαλαν στὸ καίκι, ἔπειτα γύρισαν καὶ ἄναψαν τὴν πυρ-
καϊά. "Ἐμεῖς σὰν ἤρθαμε δὲ βοήκαμε πέτρα πάνω στὴν πέτρα....

Τὰ κορίτσια κάνουν τὰ προικιά τους. Κεντοῦν χοντρά κακοφτια-
σμένα κεντήματα καὶ πλέκουν νταντέλλες γιὰ τὰ πανταλόνια τους.
Εἶναι ὅλες σίγουρες πῶς θὰ παντρευτοῦν. Βρέχει. Ἡ θάλασσα εἶναι
φουρτουνιασμένη. Στὸ μακαλίκο, οἱ ἄντρες γλεντοῦν, παίζουν ὄρ-
γανα καὶ τραγουδοῦν ἐρωτικά τραγούδια. Ἀκούονται οἱ φωνὲς τῶν
τραγουδιστῶν μαζί με τοὺς βόγγους τῶν κυμάτων.

Κάποτε μετὰ πιάνει ἕνας φόβος, μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι ἀφημέ-
νη ἀνάμεσα σὲ ἄγριους ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν σκοτεινοὺς λογισμοὺς
καὶ ὅλο μελετοῦν νὰ με ἀφανίσουν. Εἶμαι σ' ἕνα νησί ξεμοναχισμένο
στὴ μέση τῆς θάλασσας. Ὁ οὐρανὸς εἶναι μαῦρος. Οἱ γυναῖκες εἶναι
συνένοχες στὸ κάθε κακό. Γελοῦν σὰν μιλοῦν γιὰ τοὺς ἄντρες ποὺ
πιάνουν τὶς γυναῖκες στοὺς ἐρημικοὺς τόπους, καὶ μοῦ μολογοῦν πῶς
θάρθει καὶ γιὰ μετὰ ἡ ὥρα.

.....
"Ἐκλαία ὅλη τὴ νύχτα. "Ἦθελα νὰ πάω, ἐκεῖ πέρα, μετὰ τοὺς ἄλ-
λους ἀνθρώπους. Αὐτοὺς δὲν τοὺς ἔχει ἐξαργιώσει καμμιά ἐξορία σὰν
τούτῃ δῶ, εἶναι πρᾶσι καὶ ἤσυχτοι. Σὰν συναντοῦν μιὰ γυναῖκα πα-
ραμερίζουν. Ἐδῶ ἔρχονται σιμά. Μιὰ φορὰ ἐκεῖ πέρα πήγαινα.
"Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κατέβαιναν δυὸ ἄντρες. Μετὰ καλησπέρισαν καὶ
πέρασαν. Ἀλλὰ καθὼς προχώρησαν, ὁ ἕνας ἄπλωσε τὸ χεῖρ του
ἐπάνω μου. Τοῦτο μόνο. "Ἄν τὸ ἴδιο πρᾶμα γινόταν ἐδῶ ἐγὼ θὰ
ἦμουν χαμένη.

XIX

Γνώρισα τὸ δάσκαλο. Ἐχει μεγάλη μελαγχολία. Πηγαίνει καὶ
κάθεται στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας καὶ ἀποφειγίει τοὺς ἄλλους. "Ἐμαθα
πῶς ἐλπίζει νὰ γιαιτρευτεῖ. Ἐχει βιβλία μαζί του ποὺ ἀκατάπαντα
διαβάζει.

"Ἐπῆγα ἐκεῖ ποὺ καθόταν. Ἀμα μετὰ διέκρινε ἀπὸ μακρὰ θέλησε
νὰ κρυφτεῖ. Ἀλλὰ φαίνεται νὰ μετάνοισε γιὰτὶ γύρισε πάλι στὴ
θέση του. Κι' ἐγὼ ὅμως δὲν τὸν πλησίασα. Ἐστρίψα ἀπὸ ἄλλοῦ
καὶ ἔφυγα... Συναντηθήκαμε ἔπειτα ἀπὸ λίγο στὴν ἀκρογιαλιά. Μοῦ
εἶπε χίλια δυό. Παρατήρησα πῶς μιλῶντας, εἶχε τὸ πρόσωπο στρα-
μένο ἀπὸ τὸ ἀντίθετο μέρος. Ἡ ἀρρώστεια του εἶναι προχωρη-
μένη. Τὸ πρόσωπό του εἶναι ἀλλαγμένο καὶ ἔχει ποὺ καὶ ποὺ με-
γάλες βούλες χαλκόμανυρες. Δὲν ἔχει φρούδια, οὔτε μινυστάκια. Κάνει

τὴν ἐντύπωση σπανοῦ. Φορεῖ χειρόχτια. Εἶναι καλοντυμένος. Τὸ κολάρο του ἦταν κάτασπρο καὶ ἔχει καστόρινο καπέλο σταχτὶ μὲ μεγάλους γύρους κατεβασμένους. Εἶναι ὅμως συμπαθητικὸς καὶ τὰ μάτια του εἶναι ὠραία.

Ἄλλὰ ἀπόφευγε νὰ μοῦ κάμει λόγο γιὰ ὅ,τιδὴποτε σχετικὸ μὲ τὸ μέρος καὶ τὴν κατάσταση μας. Κατάλαβα πὼς τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ παρουσία μου.

xx

Ἡ ἀκρογιαλιὰ εἶναι γεμάτη κίνηση. Ἦρθε ἓνα καιῖκι καὶ βγάξει ξυλεία καὶ κεραμίδια. Δυὸ τρεῖς ἀπὸ δῶ θὰ χτίσουν σπίτι. Θὰ χτίσει κι' ὁ Λουκᾶς. Ἀγόρασε ἓνα μικρὸ μέρος, καὶ τώρα βάζει μαστόρους νὰ τὸ χτίσουν. Οἱ μαστόροι θάρθουν ἀπὸ κεῖ πέρα. Θάνα γεροί.

Τὸ οἰκόπεδο εἶναι κοντὰ κοντὰ στὴ θάλασσα, εἶναι τὸ ὠραιότερο μέρος γιὰ σπίτι. Ὁ Λουκᾶς βρῖσκεται κι' ἐκεῖνος στὸ λιμάνι καὶ ἐπιστατεῖ στὸ ξεφρότωμα. Καὶ οἱ ἄλλοι πού θὰ χτίσουν εἶναι καὶ αὐτοὶ κάτω καὶ παραστέκουν. Γίνεται θόρυβος καὶ φασαρία. Εἶναι εὐχαριστημένοι αὐτοὶ πού τώρα θὰ γ.νουν νοικοκύρηδες καὶ λένε ἀστεία καὶ χωρατά. Μόνο ὁ Λουκᾶς εἶναι σκυθρωπὸς καὶ ἀποφεύγει νὰ μιλᾷ μὲ κανένα.

Ἦμουν κι' ἐγὼ ἐκεῖ κι' ἔκανα γοῦστο. Τραβήξαμε μαζί ἔπειτα. Ἐκεῖ πού πηγαίναμε βρήκε ἓνα πέταλο. Λέν πὼς αὐτὸ φέρνει εὐτυχία. Ἐσκυψε καὶ τὸ πῆρε.

— Τί θὰ τὸ κάμετε αὐτό; Τοῦ εἶπα.

— Αὐτὸ εἶναι γοῦρι φέρνει εὐτυχία. Χαμογέλασα ἀλλὰ δὲν εἶπα τίποτα. Ἐκεῖνος κατάλαβε.

— Κι' ἐγὼ τὸ ξέρω πὼς αὐτὰ εἶναι προλήψεις, ἐντελῶς ἀστεῖες...

— Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἴσως προλήψεις, ἐκεῖ πέρα. Ἄλλὰ ἐδῶ πού εἵμαστε ἐμεῖς δὲν πρέπει νὰ τὶς ἔχομε πιά. Ἐκεῖ πάντα κανένας καρτερεῖ ἓνα καλὸ, καὶ τὸ περιμένει ἀπὸ παντοῦ νὰ φτάσει. Τοῦ τὸ μυνᾷ ἓνα πέταλο, ἓνα ὄνειρο, ἓνα συναπάντημα. Τοῦ τὸ λέν οἱ γύφτισσες, καὶ τὰ πιστεύει. Ὅλα τὰ πιστεύει. Καὶ ἔχει δίκιο γιὰτὶ ἡ εὐτυχία πάντα θὰ φτάσει. Ἐκεῖ πέρα πάντα φτάνει. Ἄλλὰ ἐδῶ...

— Εἶναι ἔτσι πού τὸ λέτε. Κι' ἐγὼ τὸ σκέφτηκα. Ὅταν τὸ σήκωσα ὅλα πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου. Καὶ τώρα πού μοῦ τὰ λέτε, βλέπω καθαρότερα τὸν ἐσωτὸ μου. Ὅχι πιά τοῦτο δῶ τὸ κομμάτι τὸ σίδηρο. Κάτι ἄλλο. Τὴ μίζερια τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πιάνεται ἀπὸ παντοῦ. Στὸ γρανίτη τῆς εὐτυχίας καρφώνει ἀκατάπαντα τὰ φαγωμένα του νίχια καὶ μάχεται νὰ πιαστεῖ, ν' ἀναιβεῖ. Ἐγὼ αὐτὸ τὸ πέταλο θὰ τὸ φέρω στὸ σπίτι. Θὰ τὸ κρεμάσω στὸ ἀνωφλι καὶ θὰ τὸ ξεχάσω ἐκεῖ.

Καὶ ἄλλοτε μοῦ συνέβηκε νὰ βρῶ γοῦρι στὸ δρόμο μου. Τὸ πῆγαινα στὸ σπίτι καὶ τὸ κρεμούσα στὴν πόρτα μου. Νὰ τὸ δεῖ ἡ εὐτυχία νὰ μπεῖ. Ἄλλὰ μπήκε ἡ ἀρρώστεια...

Ἔντυσα τὸ πέταλο του μὲ βελοῦδο κόκκινο καὶ στὸ μέρος ποῦ μπαίνουν τὰ καρφιά ἔγραψα περτίτσες ποῦ λάμπουν.

Εἶναι περιέργο. Ἡ ζωὴ μου εἶναι ὅλη μιὰ ὑποχώρηση. Σήμερα ξαναδιάβασα κάποιες σημειώσεις μου παλαιότερες. Πόσο εἶχα τότε ἀκόμα τὴν ψυχὴ ἀνήσυχη καὶ ταλαιπωρημένη. Μιλῶ ἐκεῖ γιὰ μιὰ ἥρωϊκὴ πράξη. Φαντάστηκα πὼς ἡ νηόχτιστη τούτη πολιτεία, μποροῦσε νὰ ἐξαφανιστεῖ καὶ νὰ σβύσει. Φαντάστηκα ἓνα θάνατο ποῦ νὰ ὑψωθεῖ σὰ θρίαμβος, ποῦ ὅμοιο νὰ μὴν ὑψωσε καμμιά Νίκη καὶ καμμιά Δόξα.

Μὲ παρόσνευ ἡ εἰκόνα τοῦ βυροῦ μὲ τὸ λευκὸ ἄνθος. Ἄλλὰ δὲν ἤθελα πειὰ τὸ λευκὸ ἄνθος. Διψοῦσα νὰ λάμψει ἓνας ἥλιος ποῦ νὰ καταναγάσει τὴν οἰκουμένη.

Ἄραγε, ἡ ψυχὴ μου θὰ διαβάσει πάλι τὸ μικρὸ λευκὸ ἄνθος ;

XXI

Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Σήμερα πηγαίνοντας πρὸς τὴν ἀκρογιαλιὰ συνάντησα τὸ Λουκά.

Πλησίασε καὶ τὸν χαιρέτησα.

Τὸν ἀρώτησα πὼς περνᾶ καὶ γιατί δὲν ἔρχεται κάποτε ἀπὸ τὸ σπίτι.

Κρατοῦσε ἓνα βιβλίο. Τὸ εἶδα. Ἀνάφερε πὼς κάποιος γιατρὸς μεγάλος βοήθησε πὼς τὸ φάρμακο 606 εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ γιαιτρεύει τοὺς λεπρούς.

Διάβασα αὐτὴ τὴ σημείωση καὶ τὸ ἔδωκα πίσω, δίχως νὰ μιλῶ τίποτα. Ἄλλὰ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε:

— Πὼς σὰς φαίνεται αὐτό. . . .

— Πὼς νὰ μου φανεῖ. Ἔμαθα νὰ μὴ δίνω προσοχὴ σὲ καμμιά τέτοια ἀνακάλυψη. Ἄν ἦταν ἀληθινὲς ὅλες, ὅσες ὡς τώρα ἔχουν βρεθεῖ, καμμιά ἀρρώστεια δὲ θὰ ὑπῆρχε πιά στὸν κόσμο. Ὅλο τέτοιες ἀνακοινώσεις κάνουν οἱ σοφοὶ γιατροὶ κι' ὅμως τὸ χιτικὸ θεοῖζει τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως καὶ πρὸ ἑκατὸ χρόνια. Δὲ βιαριέστε.

— Γιατί ν' ἀρνιέστε τὴν ἐπιστήμη. Εἶναι μεγάλο πρᾶμα.

— Πηγαίνουν ὅμως τόσο ἀργά. Ὅταν θὰ βρεθεῖ τὸ γιατρικὸ τῆς ἀρρώστειας μου ἐγὼ θὰ ἔχω ἀπὸ πολὺν καιρὸ, πάρα πολὺν καιρὸ, λυωμένο τὸ κορμί μου σὲ τοῦτο δῶ τὸ χῶμα. Καὶ πολλοὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐμὲ τὸ ἴδιο, γιατί ν' ἀπασχολοῦμαι λοιπὸν μὲ κάτι ποῦ ἐμένα δὲ θὰ μπορέσει νὰ μὲ ὠφελήσει ποτέ.

— Μὰ βλέπετε πὼς αὐτὸς ἐδῶ, κ' ἔδειξε τὸ βιβλίο, κάνει πειράματα τώρα, σήμερα. Ποιὸς ξέρει.

— Ἀγαπάτε νὰ ἐλπίζετε σεῖς. . . .

— Ἄν δὲν ἤλιξιζα θὰ εἶχα σκοτωθεῖ. Καὶ θὰ τὸ κάμω τῆ στιγμῇ ποῦ θ' ἀπελιπιστῶ. Γι' αὐτὸ εἶμαι ἡσυχος.

— Ἐγὼ, δὲν περιμένω, δὲ θὰ σκοτωθῶ, ἀλλὰ εἶμαι ἡσυχῆ.

— Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν...Κανένας στὸν κόσμῳ δὲ σκέπτεται ἔτσι. Ὅλοι ὅσοι δὲ μπόρεσαν νὰ νικήσουν σὲ κάτι, αὐτοὶ ὅλοι ἢ σκοτώθηκαν, ἢ ἔφτασαν τὸ σκοπὸ τους. . . .

— Ἡ συνήθισαν. Αὐτὸ τὸ ξεγνάτε καὶ εἶναι ἡ συνηθέστερη διέξοδος.

— Σεῖς τὸ ἐκάματε αὐτό; Μοῦ τὸ εἶπε σὰν νὰ μὲ κατηγοροῦσε.

— Ναί. Ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Κυτάζω τοὺς ἄλλους.

— Ὡ οἱ ἄλλοι.

— Εἶναι σὰν κ' ἐμᾶς οἱ ἄλλοι. . . .

— Δὲν εἶναι σὰν κ' ἐμᾶς. Ἄνθρωποι πὸν ξεχνοῦν ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή πῶς εἶναι κατατημένοι, αὐτοὶ πιά δὲν εἶναι ἄνθρωποι.

— Θέ μου πῶς μιλάτε. Κι' ὅμως ὅλοι τὸ ξεχνοῦν. Ὁλος ὁ κόσμος τὸ ξεχνᾷ. Ὅλοι ἐκεῖνοι πὸν ἢ ζωὴ τους εἶναι σπασμένη, ὅλοι οἱ καταστραμένοι, ὅλοι οἱ βασανισμένοι. Ὅλοι ἐκεῖνοι πὸν ἢ ψυχὴ τους ἢ τὸ σῶμα τους εἶναι ἀγιάτρευτα ἄρρωστο, ὅλοι τὸ ξεχνοῦν. Δὲν εἶναι μόνο οἱ λεπροὶ μισεροὶ καὶ δυστυχισμένοι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸ ἴδιο. Κι' ὅλοι τὸ ξεχνοῦν. Γιατί νὰ μὴν τὸ ξεχάσω ἐγώ; Ὅλες οἱ ἀθλιότητες τῆς γῆς ἔχουν πέραση. Ὅλες οἱ μιζέριες βρίσκουν μέτωπα καὶ ψυχῆς καὶ σάρκες νὰ γράψουν τ' ὄνομα τους. Γιατί νὰ μὴν ἀνεχθῶ ἐγὼ τὴ δική μου; Τάχα εἶναι ἡ χειρότερη; Κι' ἔτσι πρέπει. Ἡ νὰ σκοτωθῶ, ἢ νὰ συνηθίσω. Ἄλλη λύση δὲν εἶναι.

— Εἶναι ἡ λύση τῆς σωτηρίας. Σὰ θὰ γιαιτρεφτοῦμε ὅλα θ' ἀλλάξουν. Κι' αὐτὸ πασκίζουν οἱ μεγάλοι γιαιτροί.

— Καὶ οἱ μεγάλοι ἰδεολόγοι. Δὲν ξέρω. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὸς ἐγὼ εἶμαι καταστραμένη. Κάμποσος καιρὸς εἶναι, πὸν ἔξαφνα θέλησα ν' ἀνοίξω ἓνα σχολεῖο γιὰ τὰ παιδιὰ ἐδῶ τῶν λεπρῶν. Ἐπλασα τῶνειρο νὰ κάμω τὰ παιδιὰ μὲ γερό, ἄρτιο, τὸ φυσικό. Ὡ, τί εἶχα σκεφτεῖ πάνω σ' αὐτό. Ὅ,τι σκέπτονται ὅλοι οἱ ἰδεολόγοι πὸν ξεκνοῦν νὰ κατακτήσουν ἓνα ἰδανικό. Καὶ τὸ δικό μου ἰδανικό ἦταν ἐπίσης μεγάλο καὶ ὠραῖο. Καὶ τὸ ἄνοιξα τὸ σχολεῖο. . . Ἀλλὰ τὸ ἔκλεισα. . .

— Ὅλοι οἱ ἰδεολόγοι πὸν λέτε, δὲν κουράζονται νὰ κυνηγοῦν τῶνειρό τους. Χάνονται ἀκολουθῶντας το μὰ δὲν τὸ ἐγκαταλείπουν.

— Ναί. Ἀλλὰ συμβαίνει συχνὰ αὐτοὶ νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὸ κακὸ πὸν θέλουν νὰ γιαιτρέψουν. Αὐτοὶ πὸν σηκώνουν τὴ σημαία ἐναντίον τοῦ ἀλκοολισμοῦ, δὲν εἶναι ἀλκοολικοί. Ὁ γιαιτρος πὸν πασκίζει νὰ μᾶς γιαιτρέψει δὲν εἶναι λεπρός. Ἄν ἦταν. . . . Κι' ἐγὼ θὰ δίδασκα τὰ παιδιὰ ἂν δὲν ἦμονν λεπροὶ. Ἐπειδὴ ἦμονν τὸ ἔκλεισα ὕστερα ἀπὸνα μῆνα, ξεσιχαμένη μ' αὐτὸ καὶ τὸν ἑαυτό μου. Δὲ βαριέστε. Εἶμαστε λεπροὶ, καὶ αὐτὰ τὰ παιδιὰ εἶναι λεπροί. Ἄς μὴν τὸ ξεχνοῦμε αὐτὸ ποτέ.

— Ἀλλὰ θὰ γιαιτρευτοῦμε. Θὰ φτάσει μέρα πὸν ἓνα καρᾶβι θάρθει νὰ μᾶς πάρει καὶ θὰ μᾶς ξαναφέρει πίσω ἐκεῖ πὸν λάμπει ἡ υγεία, ἡ δύναμη, τὸ κάθε καλὸ τῆς ζωῆς. Θὰ σημαιοστολίσομε τὸ καρᾶβι μας. Θὰ βάψομε γαλάζια τὴν πλώρη, καὶ θᾶναι τὰ πανιά μας κόκκινα. Ἡ σημαία μας θὰ κυματίσει, καὶ μεῖς θὰ εἶμαστε ὠραῖοι καὶ ἰσχυροί. . .

— Καὶ θὰ πᾶμε ποῦ. . .

— Ἐκεῖ πὸν εἶναι οἱ ὅμοιοι μας. Ποῦ ἄλλοῦ.

— Κάπου ἄλλοῦ.

— Ὅπου εἶναι ἄνθρωποι. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ πᾶμε.

— Ἐγὼ τοὺς λησμόνησα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἄλλους. Βρίσκω πὸς ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ὅμοιος μὲ τούτους δῶ. Κάποτε πιστεύω

πὼς ἔζησα παντοτεινὰ ἐδῶ μὲ τοὺς λεπρούς, πὼς δὲ γνώρισα ἄλλους ἀνθρώπους. Ποῦ λοιπὸν νὰ πάω. Ὅταν πρωτοῦθα, θυμούμενοι ἀλήθεια τὸ μέρος ποὺ ἄφησα. Νόμιζα πὼς ἔκει ἦταν ἡ παράδεισος καὶ ἐδῶ ἡ κόλαση. Ἀλλὰ σὰν ἔζησα κάμποσο, καὶ συνήθισα νὰ βλέπω τίς πηγγές τους, καὶ τὰ κολοβωμένα τους κορμιά, τότε κατάλαβα πὼς δὲ διαφέρουμε σὲ τίποτα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

— Μὴν τὸ λέτε αὐτὸ, ἔκει πέρα εἶναι ἄλλοιως.

Ἐγὼ ἤμουν ἄλλοιως πρὶν ν' ἀρρωστήσω.

— Σεῖς εἴσατε ἄλλοιως. Αὐτὸ μπορεῖ. Ἀλλὰ οἱ ἄλλοι εἶναι πάντα οἱ ἴδιοι. Ὁ μοναχὸς εἶναι ποὺ παθαίνει ἀλλαγές. Οἱ ὄλοι, εἶναι οἱ ἴδιοι. Κι' ἐγὼ ἤμουν ἄλλοιως. Ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ εὐτυχισμένη στὴ ζωὴ μου, ποὺ μοῦ φαινόταν ὅτι ὄλοι ἔκεινοι ποὺ συναντούσα ἦσαν ἐπίσης εὐτυχισμένοι καὶ χαρούμενοι. Σὰν ἔπαθα βροχὰ πὼς ὁ κόσμος εἶναι ἡ κοιλάδα τοῦ κλανθμῶνος. Βάλετε τὴ ζωὴ σας μέσα στὶς ζωὲς τῶν ἄλλων καὶ θὰ δεῖτε πὼς δὲν εἶναι ἡ ἀθλιότερη. Κάποτε μοῦ τὸ εἶπε αὐτὸ ἡ Μαριὸ ἡ γεροὺ γυναικὰ καὶ ἐγὼ διαμαρτυρήθηκα. Σιγά-σιγά ἔφτασα ὅμως νὰ δῶ πόσο εἶχε δίκιο αὐτή.

— Ἀλλοίμονο σ' ἔκεινον ποὺ δὲν ἔχει πίστη. Ποῦ δὲν ἐλίζει σὲ κάτι.

— Κι' ἐγὼ ἔχω μιὰ ιδέα. Κι' ἐγὼ ἄρχισα νὰ πιστεύω σὲ μιὰ διέξοδο.

— Νά, λοιπὸν...

— Νὰ πείσομε τοὺς λεπρούς ν' ἀσκητέψουν. Νὰ μὴν πεθυμοῦν παιδιά. Νὰ μὴν κάνουν παιδιὰ. Ὅταν δὲ θὰ γεννιοῦνται παιδιὰ, οἱ λεπροὶ θὰ λιγοστεύουν, κι' ἄξαρνα τὸ νησί θὰ μείνει ἄδειο. Ὅλοι μας θὰ ἔχομε πεθάνει καὶ πὰ κανεὶς ἄρρωστος δὲ θὰ ὑπάρχει. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἓνα ἰδανικὸ; Ἀς τὸ ἀκολουθήσομε... Καὶ γέλασα γιὰ τὴν παραδοξολογία...

— Σεῖς εἴστε πιὸ δυστυχισμένη ἀπ' ὅλους...

— Θὰ ἤμουν ἀκόμα πιὸ πολύ, ἂν ἤλπιζα νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὴ δυστυχία μου τούτη.

XXII

Σήμερα εἶχαμε κηδεῖα. Πέθανε ἓνας ἄρρωστος. Ἦταν κατάκοιτος ἀπὸ μέρες καὶ σήμερα τ' ἀποξημερώματα ξεπνίχισε. Ἡ καμπάνα σημαίνει πένθιμα ἀπὸ τὸ πρωί. Στὸ σπίτι του εἶναι μαζεμένοι ὄλοι οἱ κάτοικοι. Ἐπειδὴ ἦταν λίγο εὔπορος θὰ τοῦ κάμουν κηδεῖα μὲ ἀρχετὴ ἐπισημότητα. Ἐπειτα ἦταν ἀπὸ τοὺς προύχοντας ἐδῶ πέρα.

Τὸν ἔχουν τὸ νεκρὸ στὴ μέση τῆς κάμαρας ξαπλωμένο πάνω σ' ἄσπρα σεντόνια. Τὸ μοῖτρο του τὸ ἔχουν σκεπάσει μὲ ἄσπρο τουλουπάνι. Οἱ μυῖγες εἶναι σωρὸς ἐπάνω ἔκει. Μέσα γίνεται φασαρία. Μαγειρεύεται τὸ φαγητὸ ποὺ θὰ φάει ὁ κόσμος σὰ γυρίσει ἀπὸ τὴν κηδεῖα. Κανένας δὲν κλαίει. Ὅλοι ὅμως σὰν μποῦν γίνονται σοβαροί. Πλησιάζουν τὸ λείψανο, κάνουν τὸ σταυρὸ τους, φιλοῦν πρῶτα τὸ εἰκόνησμα ποὺ τοῦ ἔχουν στὰ χέρια καὶ ἔπειτα σηκώνουν τὸ πανί καὶ φιλοῦν καὶ τὸν ἴδιο...

Ἄν τραβοῦν καὶ κανένα παιδάκι τὸ σηκώνουν κι' αὐτὸ καὶ τὸ βάζουν καὶ φιλεῖ τὸ εἰκόνημα καὶ τὸν πεθαμένο.

Δὲν κρατιέμαι βρίσκω μιὰ γυναῖκα πού στήν αὐτὴ ξεματίζει κονιά. Τὸ φαγητὸ πού θὰ ἔψηναν νὰ συχωρευθεῖ ὁ πεθαμένος.

— Μὰ γιατί τῆς λέω γίνεται αὐτὸ τὸ πράμα. Γιατί βάζετε τὰ παιδιὰ καὶ φιλοῦν τὸν πεθαμένο. Δὲ φοβάστε τὸ θεό.

— Ὁ πεθαμένος δὲν κολλᾷ πιά τὴν ἀρρώστεια. Δὲν τὸ ξέρεις πούσαι καὶ γραμματισμένη.

— Δὲν τὸ ξέρω. Μὰ εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ ἐγγίζον τὰ χεῖλια τοῦ παιδιοῦ ἐκεῖ ; Ἔχετε ἁμαρτία ἀπὸ τὸ θεό. Ἄν τὸ μάθει ὁ γιατρός θὰ σᾶς καταγγεῖλει. Καὶ οἱ χωροφύλακες θὰ σᾶς πιάσουν ἂν τὸ μάθουν. Δὲν ἤξερα τί ἔλεγα. Ἄν μπορούσα θὰ τὴ σκότωνα. Καθόταν μὲ ἀπάθεια καὶ ξεματίζει τὰ κονιά. Τὰ εἶχε χυμένα στήν ποδιά της καὶ τὰ ξεματίζει πιάνοντας τα πότε μὲ τὸ ἓνα πότε μὲ τὸ ἄλλο χέρι. Γρήγορα-γρήγορα τὰ χεῖρια της κινιόνταν ἀπὸ τὴν ποδιά της στὸ στόμα της. Δὲν ἀκουόταν παρὰ ἓνα ἀδιάκοπο καὶ ταχὺ τσακ, τσακ, τσακ. Τὰ τσόφλια πού ἔβγαζε ἀπόμεναν κολλημένα στὰ χεῖλια της σωρός. Σὰν πλήθαινε τὸν ἔφτυνε καὶ ξανάρχιζε πάλι. Εἶχε καὶ ἓνα καλάμι μακρὸ δίπλα της. Σὰν ἐρχόταν οἱ κόττες πολὺ κοντὰ της τὶς ἔδιωχνε. Ἄλλὰ νὰ μοῦ ἀποκριθεῖ σὰν ἄνθρωπος, αὐτὸ τῆς ἦταν ἀδύνατο.

— Αὐτὸ νὰ μὴ ξαναγίνει. Θὰ πάω στὸ γιατρό. Θὰ τὸ γράψω.

— Ἄμ' τὸ ξέρομε ἐμεῖς πὼς εἴστε μασῶνοι, ὅσοι ἔρχεστε ἀπὸ τὴ χώρα. Οἱ πεθαμένοι εἶναι ἄβλαβοι. Μιστὸ κάνεις νὰ φιλήσεις πεθαμένο.

Ἐμεῖς τῷχομε μιστό.

Ἦρθαν καὶ ἄλλοι καὶ ρωτοῦσαν τί ἔχομε καὶ λογομαχοῦμε. Ἐγὼ εἶπα ξανά τὸ ἴδιο.

Ἐνας ἄντρας εἶπε γελῶντας.

— Ὁ βρεμένος ἀπὸ τὴ βροχὴ δὲ φοβάται.

Κ' ἐννοοῦσε τὰ παιδιὰ.

Βγῆκα ὄξω. Ἄκουσα πίσω μου γέλοια. Στὸ δρόμο βρῆκα πολλὰ παιδάκια πού ἔπαιζαν. Τὰ μαλλάκια τους ἀνεμίζονταν, στὴ θαλάσσια αὔρα καὶ ὁ ἥλιος τὰ ἔκανε νὰ λάμπουν γύρω στὰ μετωπία τους σὰν φωτοστέφανα δοκιμασίας καὶ μαρτυρίου.

Πάλι στὸ νοῦ μου ἔλαμψε τὸ σχολειὸ ὅπως τὸ πρωτοσυνέλαβε μιὰ μεγάλη καὶ ἱερὴ συγκίνηση τῆς καρδιᾶς μου. Κι' ἐπειδὴ ἤξερα πὼς πάλι θὰ λειποψυχούσα καὶ θὰ μὲ συνέπερνε πάλι τὸ μαῦρο κῦμα τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἡ πίστη μου θὰ χανόταν πῆγα στὴ θάλασσα καὶ κεῖ μόνη ἔκλαψα πικρὸ. Ἦμουν καταστραμμένη. Σὲ τίποτα δὲ μπορούσα νὰ πιστέψω. Ἦμουν ὅμοια μὲ ὄλους.

Στὸν παλῆθὸ καιρὸ ὑπῆρξαν γυναῖκες πού γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὰ χεῖρα τοῦ ἐχθροῦ ἔπιασαν χορὸ καὶ τραγουδῶντας κοντὰ στὸν γκρεμὸ ἔπεσαν στήν ἄβυσσο. Ὁ νοῦς μου συλλαβαίνει μιὰ ὅμοια εἰκόνα καὶ γιὰ τοῦτα δῶ τὰ παιδιὰ. Νὰ πιάσουν χέρι χέρι, ν' ἀνεβοῦν σὲ κεῖνο κεῖ τὸ βράχο καὶ ν' ἀφηστοῦν νὰ πέσουν στὰ κύματα. Ὁ ἐχθρὸς τὰ παραμονεύει. Σωτηρία δὲν εἶναι ἀπὸ πουθενά. Ἄν ἦμουν ἰσχυρότερη θὰ τὸ ἔκανα μόνη μου αὐτὸ τὸ καλό.

X XIII

Κι' ὅμως θέλω δὲ θέλω, ἡ πολιτεία τῶν λεπρῶν κάθε μέρα παίρνει τὴν ὄψη κάθε ἄλλης πολιτείας. Τὰ σπίτια πληθαίνουν, οἱ δουλῆς ἀπλώνονται, παντριῆς τελειώνουν. Ἄν ἓνας τυφλὸς τύχαινε νὰ παραπλανηθεῖ ἐδῶ, θὰ νόμιζε πὸς δὲν ἀπομακρύνθηκε διόλου ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Κ' ἐδῶ θ' ἀκουεῖ τὰ ἴδια λόγια, τὶς ἴδιες δοσοληψίες θὰ βρεῖ νὰ μεροδεύουν τοὺς ἀνθρώπους, τὶς ἴδιες χαρὲς καὶ τὶς ἴδιες στενοχώριες θὰ συναντήσῃ. Κάποτε μοῦ περνοῦν ἀλλόκοτες σκέψεις. Γιατί νὰ μὴ μποροῦν οἱ λεπροὶ νὰ ἔχουν τὴν ὄψη κρυμμένη σὲ ὠραίες μάσκες; Ὠραῖες μάσκες μὲ γλυκὰ χαρακτηριστικά, μὲ καλοσηματισμένες μύτες, κόκκινα χεῖλη, λευκὰ μέτωπα, ρόδινα μάγουλα; Κἀθ' ἓνας θὰ εἶχε τὴ μάσκα του καὶ θὰ ἔβγαινε μ' αὐτὴ στὴν ἀγορὰ καὶ πιά θὰ ἦταν ἡ δική του φυσιογνωμία, ἡ δική του ἐκφραση. Ἡ δική του ψυχὴ θὰ περνοῦσε πάνω στὸ γυαλιστερό μουσαμὰ τῆς μάσκας. Καὶ τότε σὲ τί θὰ διαφέραμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους;

X XIV

Μὰ πότε, θέ μου, θὰ τελειώσουν τὰ βάσανα μας; Μᾶς εἶπαν πὸς τὴν ἄλλη βδομάδα ἔρχεται ἓνας μεγάλος γιατρὸς νὰ κάμει πειράματα μὲ τὸ 606 νὰ δεῖ ἂν θὰ γιαιτρευτοῦμε.

X XV

Βῆκα τὸ Λουκᾶ ἀνήσυχο καὶ ταραγμένο. Εἶχε πάλι μαζί του βιβλία καὶ περιπατοῦσε ἐπάνω-κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Δίπλα ἐκεῖ, τὸ σπίτι του, ὄλο καὶ ὑψώνεται. Ἡ στέγη ἔχει μπεῖ καὶ στὴν κορυφὴ κνυματίζουν τὰ πολίχρωμα μαντήλια πού θὰ πάθουν οἱ μαστόροι σὰν τελειώσει. Ἐνας σταυρὸς, κ' ἓνα στεφάνι, δείχνουν πὸς τὸ σπίτι θὰ εἶναι εὐτυχημένο. Ὁ Λουκᾶς μὲ πλησιάζει.

— Τὸ σπιτάκι προχωρεῖ, τοῦ λέω, ὄλο καὶ ὑψώνεται. Σὰ θὰ τελειώσει θὰ γιορτάσομε. . .

— Δὲ θὰ τελειώσει. Τὸ σπιτάκι αὐτὸ θὰ μείνει μισοτελειωμένο. Ἡ θάλασσα θὰ τὸ γκρεμίσει, ἡ ἀρμύρα θὰ φάει τὰ ξύλα. . .

— Γιατί νὰ μὴν τελειώσει;

— Γιατί ἐμεῖς θὰ φύγομε. Ὁ γιατρὸς ἔρχεται τὴν ἄλλη μέρα. Θὰ μᾶς γιαιτρέψῃ ὅλους μὲ τὸ γιαιτρικό του καὶ θὰ φύγομε ὅλοι. Νὰ σκαρώσομε πρέπει τὸ καράβι μας. Τὸ καράβι πού σᾶς ἔλεγα μιὰ μέρα, μὲ τὴ γαλάζια πλώρη καὶ τὰ κόκκινα πανιά. Σεῖς οἱ γυναῖκες θὰ ὑφαίνετε τὰ πανιά καὶ μεῖς οἱ ἄντρες θὰ τὸ κάνομε τὸ καράβι.

— Καὶ τὰ καῦμένα τ' ἄσπρα σπιτάκια θὰ τ' ἀφήσομε λοιπὸν ἔρημα, ἀκατοίκητα νὰ ρημάξουν. . .

— Ἄς μὴν τἀφήσομε. Φεύγοντας νὰ τὰ κάψομε. Για φανταστήτε τί θὰ εἶναι! Ποτὲ ἢ Νίκη δὲ θὰ ἑορταστεῖ μὲ πλεονέκτηρη μεγαλοπρέπεια, ποτὲ νικητὲς δὲ θὰ εἶναι ἀπὸ μᾶς ἐνδοξότεροι.

— Ἐνδοξοὶ ἐμεῖς; εἶπα γελῶντας. Γιατί ἐνδοξοὶ, μήπως ἐνίκησαμε σὲ τίποτα;

— Ἐμεῖς! Νικήσαμε τὸ θάνατο. Ἀπὸ τὸ αἷμα μας βγήκε ἡ καταστροφὴ. Δὲν εἴμαστε πιά, διωγμένοι, ντροπιασμένοι. Θὰ φέρομε τὴ νίκη μας στοὺς ἄλλους. Κι' ἂν μᾶς διώξατε, κι' ἂν μᾶς ἀπορριξίετε

σάν μολυσμένους και βλαβερούς, όμως εμείς γερέψαμε και νά, ερχόμαστε πάλι ανάμεσα σας.

— Ἐνάμεσα σέ ἄλλες λέπρες και ἀσκήμιες. Τί ἀξία ἔχει. . . .

— Ἄ, αὐτά πού ἐννοεῖται δὲ φαίνονται. Δὲν εἶναι γραμμένα στὰ μέτωπα, σάν πού εἶναι ἐμᾶς ἡ ἀρρώστεια μας. Ὅ,τι δὲ φαίνεται εἶνε σάν νά μὴν ὑπάρχει. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν. Αὐτὸ εἶναι πού κρατᾷ ὅλον τὸν κόσμον. Μιὰ ὠραία γυναῖκα πού τὸ βράδν συναντοῦμε, και εἶναι περηφάνο τὸ περπάτημα της και τὸ μάτι της λάμπει γλυκὸ και ἤσυχο, τί σημαίνει ἂν ἐρχεται ἀπὸ κεῖ πού ὁ βόρβορος τὴν ἐπνίξε ὡς τὸ, λαιμὸ και ἡ ἀτιμία τὴν πλήρωσε μὲ λίγα λεφτά; Αὐτὸ κανένας δὲν τὸ βλέπει. Μ' αὐτὸς πού τὴν εἶδε ἔτσι ὠραία, ἔπειτα ἀπὸ πολὺν καιρὸ σάν τὴ συλλογιστεῖ ἡ ψυχὴ του γίνεται ἐλαφρὴ και αἰσιόδοξη. Καὶ μοῦ λέτε σεῖς, τί ἀξίζει νά γιατρευτῶ ; . . . .

— Ἄ, νά μπορούσε κανεῖς νά συναντᾷ παντοῦ και πάντοτε κάτι καλὸ, σάν τὴ γυναῖκα πού λέτε. . . Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι σπάνιο. Δὲν τὴ συναντοῦμε συχνά. Δὲν τὴ συναντοῦμε ποτέ! Καὶ τότε ἡ γύμνια τῆς ζωῆς και ἡ ἀσκήμια εἶναι παντοῦ ἡ ἴδια.

— Ἐκεῖ ὅμως ὑπάρχει κάποια ἀμυδρὴ ἐλπίδα. Ἄλλὰ ἐδῶ ἀπὸ πού νά πιαστεῖ κανεῖς;

— Ἐγὼ σάν πρωτοῦλθα σᾶς τὸ εἶπα. Ἄγωνίστηκα νά δώσω στὴν ἄθλια ζωὴ μου ἓνα δρόμο. Καὶ βρῆκα. Ἄλλὰ δὲ μπόρεσα νά προχωρήσω. Μοῦ ἀπόλειψε τὸ θάρρος. Ἦμουν ἀρρωστη. Κι ὅλοι γύρω μου ἦσαν ἀρρωστοί. Παντοῦ θᾶμαι ἀρρωστη. Θέλω νά τὸ νοιώσω αὐτὸ καλά. Κάτι εἶναι σπασμένο στὴν ψυχὴ μου. Μέσα ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια μου, συνέλαβα τὰ ὠραιότερα και τὰ εὐγενικότερα ὄνειρα, γιατί τὰ παράτησα ; Νά φύγω ; Καὶ νά πάω πού ;

Πόσο εἶστε καλότυχος σεῖς. Θέτε τὴν ὑγεία σας. Μ' αὐτὴν θὰ ξανακάμετε φτερά, θὰ ξαναβρεῖτε ὅλη τὴ χαμένη σας ζωὴ. Σεῖς ἐκεῖ μόνο στηρίζετε τὴ σωτηρία. Ἄλλὰ ἐγὼ πού εἶδα, πὼς και σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μικρὸ νησί θὰ μπορούσα νά τὴ βρῶ, πού δὲν μοῦ ἔλειψε τίποτα γι' αὐτὸ και κουράστηκα και σιχάθηκα και βαρέθηκα. Κι ἂν τουλάχιστο κατάφερνα νά μὴ θυμοῦμαι πιὰ τίς προσπάθειες μου ἐκεῖνες. . . Ἄλλὰ δὲ μπορῶ. Ἄν δὲν ἐρχόσαστε ἐσεῖς, ἴσως θὰ ἔφταναν νά γίνω σάν ὅλους. Ἄλλὰ ἤρθατε. Πὼς μπορῶ νά ξεχάσω τί ἤμουν ἀφοῦ σεῖς μπορεῖτε νά καταλάβετε τὴ ψυχὴ μου ;

XXVI

Μιὰ γυναῖκα γέννησε ἀπόψε στὸ πλαινὸ σπίτι. Οἱ φωνές της μὲ ξύπνησαν. Στὴν ἀρχὴ τρομάξα, ἀλλὰ κατάλαβα εὐτὺς. Ἄπὸ νωρὸς εἶχε πόνους, και φαίνεται πὼς τὰ μεσάνυχτα πλήθυναν. Ἡ φωνὴ της ἀνάβαινε ἀπὸ σιγανὴ-σιγανὴ σὲ μιὰ σκληρία πού ἔφτανε στὸν οὐρανό.

Ἦταν τὸ πρῶτο της παιδί και θὰ ὑπόφερνε πολὺ. Προσπάθησα νά κοιμηθῶ ἀλλὰ δὲ μπόρεσα. Σηκώθηκα, ντύθηκα και πῆγα.

Ἡ γυναῖκα ἦταν πλαγιασμένη σ' ἓνα ξύλινο κρεβάτι, και τὴν εἶχαν σκεπασμένη μὲ βαρὺ σκέπασμα σοφοῦ. Ἄλλο φῶς δὲν εἶχαν ἔξω ἀπὸ ἓνα λῆγον κρεμασμένο στὸ καρφί.

Ἡ Μαριὸ ἡ γερὴ γυναῖκα ἦταν ἐκεῖ. Μπαινόβγαине καὶ ὑπηρετοῦσε. Διάτασσε, μάλωνε, παρηγοροῦσε τὴν ἐτοιμόγεννη, σὰν ἕνα σπιτικὸ ἀγαθὸ πνεῦμα ποῦ ἐπιστατεῖ καὶ προλαβαίνει. Εἶχε ἀνασκουμπωμένα τὰ φουστάνια τῆς ἀπὸ ἔμπρὸς καὶ φαινόταν πάλι τὰ λιγνὰ τῆς πόδια ὡς τὰ γόνατα.

— Καλῶς ὤρισες. Μοῦ εἶπε. Ἐμεῖς καρτεροῦμε τὸ γυιό.

Κεῖνὴ τὴ στιγμὴ ἡ φωνὴ τῆς γυναίκας, βόγγησε πάλι δυνατὴ καὶ ἄγρια.

— Παναγία μου ! φώναξε καὶ τὸ πρόσωπο τῆς γένηκε κόκκινο σὰν φωτιά. Ἰδρῶς ἔβροχε τὸ μέτωπο τῆς σὲ χοντρὲς στάλες. Μοῦ ἄρρεσε νὰ τὴ βλέπω. Ἦταν νέα καὶ τὸ πρόσωπο τῆς δὲν ἦταν διόλου χαλασμένο. Ἦταν γλυκὸ κορίτσι καὶ σὰν νὰ ντροπέταν. Τὶς στιγμὲς ποῦ δὲν πονοῦσε εἶχε γερμένο τὸ κεφάλι καὶ ἦταν ὠχρή. Σὰν τῆς μιλοῦσαν χαμογελοῦσε καὶ ζητοῦσε μὲ ἀδύνατη φωνὴ νὰ τῆς κάμουν λίγο ἄερα. Δὲν εἶχε κανένα συγγενὴ κοντὰ τῆς. Ὅλοι ἦταν ξένοι. Ὁ ἄντρας τῆς πότε-πότε φαινόταν καὶ τὴν κύταζε, μὰ πάλι ἔφευγε. Πῆγα κοντὰ τῆς καὶ τῆς ἔπιασα τὸ χέρι. Ἦταν ἕνα μικρὸ δουλεμένο, πολυβασανισμένο χεράκι.

— Πονεῖς ;

— Ὅχι τώρα, μοῦ εἶπε χαμογελῶντας, μὰ δὲν πρόφτασε νὰ πεῖ τίποτα ἄλλο. Ἐσφίξε τὸ χέρι μου μὲ ἀφάνταστη δύναμη καὶ ἔεφρῶνθησε ἀπελπισμένα.

Ἡ μαμὴ, μιὰ δυνατὴ μεσοκαιρίτισσα γυναῖκα, ποῦ τὴν ἔφεραν τὸ βράδυ ἀπὸ ἀντικρῦ, καθόταν στὰ πόδια τῆς ἄρρωστης καὶ κοιμόταν. Ξυπνοῦσε κάθε φορὰ ποῦ ἐκεῖνη ἔμπηγε τὶς φωνὲς καὶ τότε τῆς ἔλεγε πὼς γογγόρα θὰ ἐλευθερωθεῖ.

Στὰ ξημερώματα γέννησε ἡ κοπέλλα. Ἐκαμε ἕνα ἀγοράκι παχουλὸ καὶ γερό, καὶ εὐτὺς κοιμήθηκε. Τὸ παιδί τὸ ἔλουσαν, τὸ σπαργάνωσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν ἕνα βραστό, καθὼς στὴ μητέρα ποῦ ξύπνησαν μὲ τὴ βία.

Ὁ πατέρας ἔκαμε χαρὰ σὰν ἔμαθε πὼς ἀποχτοῦσε ἀγόρι, καὶ ἐπειδὴ εἶχε πιά φωτίσει ἡ μέρα, βγήκε νὰ καλέσει τοὺς φίλους του νὰ τοὺς τρατάρει γιὰ τὸ γυιὸ ποῦ ἔκαμε.

Ἄλλὰ ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ ἡ μάνα του μιὰ γρηὰ γερή, ποῦ ἦρθε μὲ τὴ μαμὴ νὰ παρασταθεῖ στὴ γέννα τῆς νύφης τῆς. Αὐτὴ γκρίνιαζε ἀκατάπαντα.

— Τί τὰ θέν, ἔλεγε, τὰ παιδιὰ μισεροὶ ἀνθρώποι. Ὁ Θεὸς δὲν ξέρει τί κάνει. Στὸν τόπο μας, εἶνε κἂν καὶ κἂν πλούσιοι, καὶ παρακαλοῦν νὰ κάμουν ἕνα παιδί καὶ δὲν κάνουν, καὶ τοῦτοι δῶ σὰν νὰ τᾶχουν.... Γιὰ παντρεῖες εἶναι ὁ λωβηάρης ; Δὲν κυτοῦν τὰ χάλια τους, θέν νὰ μπαίνουν καὶ στὴ σειρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἄκους παιδιά !

Ποιὸς θὰ τ' ἀναστήσει ; Ποιὸς θὰ τὰ μεγαλώσει ; Ὁ γυιὸς μου δὶχως χέρια, ἢ τούτη, καὶ ἔδειξε τὴ νύφη τῆς ποῦ ξεκουραζόταν κοιμόμενη ἤσυχχα-ἤσυχχα, ποῦ τὴν εἶχε ἡ μάνα τῆς μοσκαναθροεμένη, καὶ δὲν εἶναι ἄξια νὰ βάλει νερὸ νὰ πιεῖ ; Ἐδῶ κοντεύει νὰ γεμίσει ὁ τόπος παιδιά, νὰ μὴ σᾶς χωρεῖ. Σεῖς γεννοσποροῦτε σὰν τὰ κου-

νέλια. Οί λωβηάρηδες πεθαίνουν γρήγορα. Τί θά ἀπογίνουν τοῦτα τὰ παιδιά.

— Καί πὼς εἶμαστε λωβηάρηδες ; Νὰ πᾶμε νὰ πέσομε στὴ θάλασσα ; Ἄκουσθηκε μιὰ φωνὴ γυναικεία. Ἡ Λενιὸ εἶχε δώσει τὴν ἀπόκριση ἀπὸ κεῖ ποῦ ἦταν σκυμένη στὴ σκάφη καὶ ἔπλυνε τὰ ροῦχα τῆς γέννας. Δὲν ἔχομε ἐμεῖς ψυχὴ ; Ὁ Θεὸς μᾶς ἔπεφεκ' ἐμᾶς. Μᾶς ταγίζεις, ἢ μᾶς ντύνεις ;

— Χά-χά-χά ! τῆς ἄγγιξε τῆς Λενιός. Ἐγνοια σου Λενιάκι καὶ σὺ θά παντρευτεῖς γρήγορα καὶ θά κάμεις κ' ἐσὺ ἓνα γυιό.

Ἔκαμε γελῶντας ἡ γερὴ γυναικίκα.

Γέλοια σκέπασαν τὰ λόγια τῆς καὶ τὸ Λενιὸ εἶπε πάλι :

— Ἐμεῖς πιὰ εἶμαστε βάρος στὴ γῆ ; Τὸ θέλαμε ἐμεῖς νὰ πάθουμε ; ἢ μοῖρα μας τὴ γραφε.

— Δὲ σᾶς κατηγοροῦ κανένας γι' αὐτό. Στοῦ Μεγαλοδύναμου τὶς δουλειᾶς δὲ μποροῦμε ἐμεῖς νὰ νεκατεντοῦμε. Ἡ χάρις του μόνο ξέρει πὼς κάηκε μένα ἡ καρδιά μου, νὰ δῶ τὸ παιδί μου νὰ τὸ πέρουν σὰν τὸν κατάδικο...

Ἐγὼ ἄλλο λέω. Νὰ μὴν παντρεύεστε. Νὰ μὴν κάνετε παιδιά, νὰ μὴ φέρνεται στὸν κόσμον κι' ἄλλους κακομοιρηδες.

— Ἄν ἤθελε ὁ Θεός, νὰ μὴν κάνομε παιδιά εἶχε μέσο νὰ μᾶς τὸ ἐμποδίσει. Μὰ ἐμᾶς μᾶς ἔκαμε γερούς καὶ δυνατούς σ' αὐτὸ ἀπάνω ! Θὰ πεῖ πὼς θέλει νὰ πληθαίνει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, κι' ὡς θέλει ἄς εἶναι. Εἶπε ἓνας ἄντρας.

— Ἄκους λέει ! Γερούς καὶ δυνατούς, σὰν ἀτσάλι ! Ἐγνοια σου Λενιό μου κ' ἐγὼ θά σὲ κλέψω γρήγορα, στὸ πείσμα ὀλονῶν !

Πρόσθεσε ἓνας ἄλλος, θριαμβευτικὰ ποῦ εἶχε μπεῖ μέσα κείνη τὴ στιγμή.

Ὅλοι ξέσπασαν στὰ γέλοια καὶ ἡ Λενιὸ ἔσκυψε, κοκκινισμένη τὸ κεφάλι, ἐνῶ τὰ γυμνά τῆς χέρια βουτακούσαν στὶς ματωμένες σαπουνάδες τῆς σκάφης.

— Τί λὲς τοῦ λόγου σου, ποῦ εἶσαι γραμματισμένη, εἶπε τότε σὲ μένα ἡ γερὰ μάννα.

— Ἐγὼ τί νὰ πῶ. Βέβαια θάταν καλύτερα νὰ μὴ γεννιοῦνται παιδιά ἀπὸ μᾶς. Μ' ἀφοῦ δὲ γίνεται ἄλλοιῶς....

Ἔτσι εἶναι. Δὲ γίνεται ἄλλοιῶς. Ὁ λεπρὸς εἶπε κάτι ἀληθινὸ σὰν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

» Ἄν ἤθελε ὁ θεὸς νὰ ξοφλήσει τὴ γενιά τῶν λεπρῶν, θά μᾶς ἔκανε στειρούς κι' ἀνίκανους. Μὰ ἐμεῖς εἶμαστε γεροὶ καὶ δυνατοὶ ! »

Μήπως ἄραγε νὰ εἶναι ἀλήθεια αὐτό ;

XXVII

Εἶπα στὸ Λουκᾶ ὅλη αὐτὴ τὴ σκηνή.

— Ἐχουν δίκιο· ἂν ἡ φύση δὲν ἔστεργε τοὺς λεπρούς θά τοὺς κατάστρεφε.

— Μὰ κι' ἂν ἡ φύση μᾶς ἀνέχεται ἐμεῖς πρέπει ν' ἀντιδράσομε.

— Θά γίνεται ἔτσι ὅσο ποῦ νὰ γιαιτρευτοῦμε.

— Σεῖς ὄλο γιὰ γιαιτρειᾶς μιλάτε...

— Ναί. Ἄφου θὰ λείψει ἡ λέπρα γιατί νὰ μὴ πληθθαίνει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ;

— Μὰ δὲ θὰ λείψει ἡ λέπρα. Μὴν ἀφήνεστε σὲ μάταιες ἐλπίδες, πού θὰ σᾶς δείξουν κατόπιν τὴν κατάστασι μᾶς τριχειρότερη. Μποροῦμε πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστεια, πάνω σ' αὐτὴ τὴν καταστροφὴ νὰ θεμελιώσουμε τίποτα καινούργιο ; Αὐτὸ εἶναι. Ἄπὸ αὐτὸ θάφθαι ἢ σωτηρία. Μόνο ἀπὸ αὐτό. Νὰ λείψει, ποτὲ νὰ μὴν τὸ περιμένετε. Ἐκεῖ ἐπάνω μποροῦμε νὰ θεμελιώσουμε τίποτα ;

— Ὅχι. Μόνο στὴν ὑγεία θὰ ξαναρχίσουμε ζωὴ νέα. Ἐδῶ εἶναι ὁ ὄλεθρος.

— Κι' ἐγὼ τὸ ξέρω. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα μιὰ πόρτα ἀνοιχτή.

— Σεῖς μὲ ὀδηγᾶτε στὸ θάνατο, κ' ἐγὼ σᾶς φέρνω στὴ σωτηρία. Θέτε δὲ θέτε θὰ σᾶς σώσω.

— Μὴν ἐλπίζετε. Οἱ γιατροὶ θὰ φύγουν καὶ μεῖς θὰ ἐγκαταλειφθοῦμε στὴ σκοτεινὴ μᾶς μοῖρα.

— Σᾶς ἔλειψε ἡ πίστις. Σεῖς δὲ θὰ γιατρευτῆτε ποτέ. Μιλᾶτε σὰν νὰ σᾶς ἔχει πνίξει ἀπὸ παντοῦ, ἢ ἄβυσσος τοῦ χαμοῦ.

— Μ' ἔχει, ἀλλὰ βλέπω ἀκόμη ἓνα φῶς.

— Ἐγὼ βλέπω, ἓναν ἥλιο λαμπερὸ πού φωτοβολεῖ σ' ὅλον τὸν κόσμον.

— Ἐλάτε στὸ φῶς πού σᾶς δείχνω, ἀνεβῆτε μαζί μου στὸ ξύλο τῆς σωτηρίας.

— Μὰ ποιᾶς σωτηρίας...

— Τῆς μόνης. Νὰ λείψομε. Νὰ χαθοῦμε ὅλοι. Νὰ τινάξομε τὸ νησί μας στὸν ἀέρα. Νὰ ξαφανιστοῦμε. Κάθε σπέρμα τῆς ἀρρώστειας νὰ χαθεῖ μαζί μας. Νέες γενιὲς νὰ μὴ φέρομε μολεμένες. Ἐμεῖς νὰ εἴμαστε οἱ ὕστεροὶ λεπροὶ πού θὰ κατοικήσουν τὸ νησί. Ἡ ὕστερη καταραμένη φύτρα νάμαστε ἐμεῖς. Νὰ μὴν ἀφήσομε τίποτα πίσω μας. Νὰ λείψομε.

Γιατὶ κάθε μέρα νοιώθω πὼς πέφτω. Πὼς πέφτω. Κάθε μέρα κάτι μοῦ φωνάζει, μιὰ παντοδύναμη φωνὴ μοῦ φωνάζει. Παραδώσου. Εἶστε ὅλοι λεπροί. Ὅλοι σάπιοι. Ὅλοι ὅσοι ζοῦν εἶναι χαμένοι. Κι' ἐγὼ δὲ θέλω νὰ τὴν ἀκούω αὐτὴ τὴ φωνή. Ἄν ἐλείπατε σεῖς ἐγὼ θὰ εἶχα πέσει... Τὸ αἰσθάνομαι. Ἀκούω στὸ αἰμά μου αὐτὴ τὴ φωνή.

— ὦ, δὲ θὰ τὴν ἀκούσετε πιά... Αὔριο φτάνουν οἱ γιατροὶ πού θὰ μᾶς σώσουν. Καὶ τότε...

Μ' ἐπλησίασε, καὶ πιάνοντας τὸ χέρι μου, πάσκισε νὰ τὸ σφίξει στὰ δικὰ του, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε. Μ' ἄφησε ἀπότομα, κ' ἔφυγε.

ὦ, τὰ χέρια του. Θὰ εἶναι καταστραμμένα. Θὰ εἶναι ἀλύγιστα τὰ δάχτυλα καὶ θὰ τοῦ ἔχουν πέσει τὰ νύχια. Καὶ καλύτερῆ τὴ σωτηρία....

XXVIII

Γιατὶ αὐτὲς τίς μέρες ἔχω ταραγμένο τὸ νοῦ μου ; Ἡ ψυχὴ μου ἀνίσχυη κάνει νὰ πιστέψει σὲ κάτι πού τὴν ἴδια στιγμὴ βροῖσκει ψεύτικο καὶ μηδαμινὸ.

Μοιάζω μὲ ἀνθρώπο πού φτάνει νὰ ἐγκατασταθεῖ σὲ ξένη γῶ-

ρα, μὰ ὅλα ἀκόμα τοῦ εἶναι ἀγνώστα καὶ τὸ βῆμα του διστάζει νὰ πᾶει ὀμπρός. Ὅμως ξέρει πὼς ἐκεῖ τὸν περιμένει μιὰ εὐτυχία, μιὰ ἀνάπαψη ἔπειτα ἀπὸ τὸ μακρυνὸ δρόμο. Ἀλλὰ νὰ μὴν κυττάξω θαρροετὰ τὴ νέα ὄψη τῆς ζωῆς μου; Ἄν ἀγάπησα τὸ νέο αὐτὸ νοιώθω ἰσχυρὴ τὴν ἀνάγκη νὰ πάω μαζί του, πρέπει ν' ἀντισταθῶ; Πρέπει ὅπως ἔλεγα ἄλλοτε, πρέπει ὅπως ἔλεγα ὡς χτὲς ἀκόμα, νὰ ἀντισταθῶ στὸ ρεῦμα ποὺ θέλει νὰ μὲ σύρει κ' ἐμένα ὅπου σέρνει κ' ὄλους τοὺς ἄλλους;

Ἀλλὰ τότε τὰ παραμορφωμένα μέλη τῶν ἀρρώστων μου προξενούσαν φρίκη καὶ ἀηδεΐα. Τώρα τὰ ἔχω συνειθίσει. Τώρα συνειθίσα μὲ ὅλα τὰ κομένα χέρια καὶ τὰ χαμένα μάτια, καὶ τὶς βρομερὲς πληγές. Τώρα ὅλοι οἱ κάτοικοι μου εἶναι γνώριμοι καὶ συμπαθητικοί. Οἱ ἀδυναμίες τοὺς ἀντὶ νὰ μὲ ἐξοργίζουν, μου εἶναι δικαιολογημένες. Ἡ χαρὰ τους, ἡ μίξερη φτωχὴ χαρὰ τους μου φέρνει τὰ δάκρυα.

Πῶς μπορεῖ νᾶναι χυδαία καὶ βάνανση ἡ χαρὰ ποὺ γεμίζει τὸ στήθος μὲ εὐθυμία καὶ σκορπιέται σὲ τραγοῦδι ἢ σὲ γέλοιο; Κι' ἂν τὸ τραγοῦδι βγαίνει ἀπὸ φαγωμένο λάρυγγα, καὶ εἶναι βραχνὸ καὶ σπασμένο, κ' ἂν τὸ χορὸ τὸν σέρνουν πόδια πληγιασμένα, τί σημαίνει; Ἡ χαρὰ μένει ἡ ἴδια ἱερή, μὲ τὴν ἴδια λαμπερὴ καὶ ἀνεχτίμητη ἀξία...

Καὶ σὲ τί ἔφταιξαν αὐτοὶ ἂν δὲ μπόρεσαν νὰ ἀπλώσουν τὴν ἀθλία ὑπαρξη τους σὲ κάτι πιὸ ἀπλόχωρο καὶ πιὸ ἀψηλό;...

Δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ γιὰ μένα. Πῶς θὰ συνειθίσω ἐγὼ νὰ λαβαίνω ἀπὸ τὴ ζωὴ τὸ μερίδιο μου, μὲ τὸ δικό τους κ' ἐγὼ τρόπο;

Κι' ἂν συνειθίσα τοὺς ἄλλους, αὐτὸ θὰ πεῖ πὼς κ' ἐγὼ θὰ συνειθίσω νὰ κάνω τὸ ἴδιο; Θὰ τραγουδῶ μὲ βραχνὴ φωνή, καὶ θὰ ὑψώνω πόδι μισερὸ καὶ θὰ φιλῶ μὲ χεῖλη φαγωμένα; Καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ὅλο;...

Γιατὶ μπορεῖ νὰ ξεχνιοῦμαι σὲ μιὰ στιγμή ἀλλὰ τὴν ἄλλη βρίσκομαι πάλι μέσα σ' ὄλην τὴν ἀπελπισία. Ἡ χαρὰ τοῦ ἔρωτα μου δείχνεται σὰν ἓνα ἀναπάντεχο ἀγαθό. Κλείνω τὰ μάτια μου καὶ νοιώθω μιὰ ζεστὴ πνοὴ νὰ περιχύνει ὅλο μου τὸ κορμί. Συλλογοῦμαι τὰ λόγια ποὺ θ' ἀκούσω τὸ πρῶτο φιλί' τὴ συγκίνηση, τὴν ἄπειρη γλύκα τῆς ἀγκαλιᾶς τοῦ ἀγαπημένου.

Θέ μου! Ξεχνιοῦμαι καὶ δίνομαι ὀλόκληρη στὸ θερμό μου ὄνειρο.

Καὶ ἔπειτα, πάλι, συλλογοῦμαι τί εἶμαι, πῶς εἶναι ὁ Λουκᾶς καὶ θέλω νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ δίχτυ αὐτὸ τῆς ἀπάτης.

... Ἀλλὰ καὶ τί μὲ βάζει νὰ κάνω αὐτοὺς τοὺς συλλογισμούς... Ἄς ἀφήσω νὰ μὲ ὀδηγήσουν τὰ ὅσα μέλει νὰ γίνουν. Τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάμω στὴ δύναμη ποὺ μὲ σπρώχνει ἐμπρὸς ἢ πίσω. Ἐγὼ δὲ θὰ ἀντισταθῶ. Naί, νοιώθω συχνὰ τέτοιες ἀδυναμίες. Τότε λέω. Τί σημασία θὰ ἔχει ἡ χειρονομία ἢ δική μου ὅποια καὶ ἂν εἶναι;

Γιατί ν' ἀρνηθῶ τὰ καλὰ ποὺ μου ὑπόσχεται ἡ ζωὴ; Ὅσο ἄθλια καὶ ἀνεῖναι, τὰ δῶρα τῆς εἶναι πλουσιοπάροχα, καὶ κανέναν

δὲν τ' ἀρνήθηκε ποτέ. Ὅλοι ἀπλώνουν ἱκετευτικά τὰ χέρια καὶ τὰ ζητοῦν. Γιατί ἐγὼ νὰ μὴν ἀπλώσω τὰ δικά μου ;

XXIX

Σημειῶνω τὰ καθέκαστα τῶν πειραμάτων πού ἔκαμεν ὁ μεγάλος γιατρός. Ἔχουν περάσει ἀπὸ τότε δυὸ μῆνες.

Ἡ πολιτεία μας εἶναι πάλι ἡ ἴδια.

Τὰ σπίτια πού εἶχαν ἀρჩίσει νὰ χτίζονται ἐτελείωσαν. Τοῦ Λουκᾶ εἶναι τὸ καλύτερο. Χτῆς περάσαμε τὰ ἄσπρα κουρτινάκια πού τοῦ ἔπλεξα ἐγώ. Εὐτυχῶς μπορῶ νὰ πλέκω καὶ νὰ κεντῶ.

Ἄλλὰ ἄς πῶ γιὰ τοὺς γιατροὺς, πῶς πῆγε ὅλη ἡ ἱστορία. Ἦρθαν μὰ δὲν εἶχαν κανένα ἀποτέλεσμα. Ἐφυγαν δίχως νὰ τοὺς γιατρέψουν τοὺς λεπρούς, ἀλλὰ καὶ δίχως νὰ τοὺς ἀπελπίσουν γι' αὐτό.

Κάλεσαν ὅσους ἦταν ἀκόμη σὲ καλὴ κατάσταση. Πῆγαν ἄλλοι μὲ προθυμία, ἄλλοι μὲ τὴ βία. Χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς ἰσχυρὸς γιὰ ν' ἀνθέξει σὲ μιὰ τέτοια ὑπόσχεση. Οἱ γιατροὶ ἔτσι ἔλεγαν : «Θὰ σᾶς κάμομε καλά.» Καὶ πήγαιναν. Μερικοὶ ὅμως δὲν πίστευαν τίποτα. Ἐβρίζαν τοὺς γιατροὺς, πού τοὺς ξεγελοῦν. Ἐλεγαν πὼς θένε νὰ κερδίζουν χρήματα μὲ μπαγαμποντιές, ἢ ἀγαναχτούσαν γιατί τοὺς εἶχαν αὐτοὺς σὰν τὰ σκυλιὰ πού ὁ κάθε τσαρλατᾶνος θέλει νὰ μαθαίνει στὸ τομάρι τοὺς τὴν τέχνη του.

— Δωρεὰν κρέας, σοῦ λέει ἄλλος. Πόσο κάνει τὸ κορμί ἐνὸς λωβηάρη ; Ποιὸς θὰ τοῦ ζητήσει λόγο ; Ἄν πετύχει ἡ δοκιμὴ, δοξάζεται, καὶ γίνεται τρανός, ἂν δὲν πετύχει, ἔ, τί πειράζει. Ἐνας λεπρὸς λιγώτερο ἢ περισσότερο, χάθηκε ὁ κόσμος. Ξεβρωμίζει ὁ τόπος.

Ἔτσι ἔλεγε ἓνα βράδυ κάποιος στὸ καφενεῖο καὶ κόντευε νὰ κάμουν ταραχὲς νὰ διώξουν τὸν γιατρό.

Χρειάστηκε νὰ πάει ὁ Λουκᾶς νὰ τοὺς μιλήσει νὰ τοὺς καταφέρει νὰ ἡσυχάσουν. Τοὺς εἶπε :

— Ὅποιος ἀπὸ σᾶς δὲ θέλει νὰ πάει στὸν γιατρό, εἶναι ἐλεύθερος. Ὁ γιατρός δὲν παίρνει κανένα μὲ τὸ ζόρι. Μὲ τὴ βιὰ δὲν γιαιτρεύει κανένα. Ὅποιος θέλει ἄς πάει. Ὅποιος δὲ θέλει ἄς κάμει τὸ λογαριασμό του. Ὁ γιατρός ἦρθε γιὰ τὸ καλὸ μας ὁλονῶν.

— Γιὰ τὸ καλὸ μας ! Ἄν εἶναι γιὰ τὸ καλὸ μας, ἀντίσκοψε πάλι ὁ ἐπαναστάτης, γιατί δὲ μᾶς καλεῖ ὅλους, παρὰ διαλέγει αὐτοὺς πού ἡ ἀρρώστεια δὲν τοὺς ἔχει ἀκόμη καταπιασμένους ; Νὰ γενοῦν αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς οἱ ἄλλοι νὰ ψοφήσουμε ; Ἡ ὅλους θὰ μᾶς γιατρέψει, ἢ δὲν ἀφήνομε νὰ γγίξει σὲ κανέναν !

— Εἶστε κακοὶ καὶ διεστραμμένοι, μὰ εἶστε καὶ κρυτοί. Εἶπε μὲ ὀργὴ ὁ Λουκᾶς. Εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ γιατρευτοῦν οἱ μισοὶ καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ νὰ πομείνουν ἀγιατρευτοὶ ; Ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστεια δὲν ὑποφέρνομε ὅλοι ; Ἄν εἶναι νὰ δοῦμε τὴν ὑγείᾱ μας, ὅλοι θὰ τὴ δοῦμε. Μὰ καὶ νὰ μὴ σταθεῖ μπορετὸ σ' ἓνα λωβηάρη νὰ ξαναγίνει καλὰ, ἐξ αἰτίας πού ἡ ἀρρώστεια του θάνατο προχωρημένη, εἶναι δίκιο νὰ πομείνουν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι καταδικασμένοι ; Νὰ, ἐμένα τὰ χέρια μου. Δέτε τα πῶς εἶναι. Πῶς θὰ μπορούσε ποτὲ ὁ γιατρός

νά μου ξαναφυτρώσει τὰ δάχτυλα καὶ νὰ δώσει στὸ χέρι μου τὴν ὄψη χειριοῦ ; Δέτε τα ! Μοιάζουν μὲ χέρια, αὐτὰ τὰ δαυλιά ; Καὶ εἶναι δίκιο καὶ τίμιο, νὰ πῶ, ἀφοῦ δὲ γιαιίνω ἐγώ, ἄς μὴ γιάνεις, σὰν εἶναι ἔτσι, κ' ἐσύ, ποῦ ἔχεις τὰ χέρια σου καὶ τὰ πόδια σου καὶ μπορεῖς νὰ εἶσαι χρήσιμος ; Εἶναι ντροπὴ αὐτὰ νὰ γίνονται. Αὐριο ὅποιος θέλει, νὰ πάει, μὲ σέβας καὶ ταπεινοσύνη στὸ γιαιτρὸ ποῦ ἦρθε νὰ μῶς γλυτώσει.

Καὶ ὁ Λουκᾶς, χλωμός, συγκινημένος πάσκιζε τώρα κρατῶντας μὲ τὰ δόντια του τὰ γάντια του νὰ τὰ φορέσει. Ὅλο τὸ χέρι του ἔλειπε. Τὰ γάντια ἦσαν παραγεμισμένα μὲ μπαμπάκι σ' ὅλα τὰ δάχτυλα.

Ἐβλεπα ὅλα τοῦτα καὶ ἔνοιωθα νὰ γεννιέται στὴν καρδιά μου μιὰ χαρὰ ποῦ ποτὲ δὲν τὴν εἶχα νοιώσει, τόσο μεγάλη καὶ τόσο γλυκειά. Τὸν ἀγαπούσα, ἤμουν εὐτυχισμένη. Ὅχι. Δὲ θὰ γιαιτρεβόμαστε, ἀλλὰ μιὰ εὐτυχία εὐρισκόταν ἐδῶ στὴν πολιτεία τῶν λεπτῶν.

Ποῦ δὲν τὴν ἔφερνε κανένα ἰδανικὸ καὶ κανένα ὄνειρο. Ποῦ χυμοῦσε ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὴ νεότητά μας, ἀπὸ τὰ μεγάλα τὰ παντοδύναμα τῆς δικαιοῦματα.

xxx

Γιὰ νὰ ζητάσει ὁ γιαιτρός, πότε ὁ ἄρρωστος αἰσθανόταν πόνο καὶ πότε ὄχι, τοῦ ἔδενε τὰ μάτια, καὶ ὕστερα τὸν ἄγγιζε μὲ δυὸ διαφορετικὰ ἐργαλεῖα.

Ἐνα μῦτερό καὶ ἓνα κυρτό, καὶ τὸν ρωτοῦσε νὰ τοῦ πεῖ πότε τὸν κεντοῦσε, καὶ πότε τὸν ἄγγιζε ἀπλῶς. Ἀλλὰ ὁ ἄρρωστος ποῦ ἤξερε τί σημασία εἶχε νὰ εἶναι ἀναίσθητος στὸν πόνο, πάσκιζε νὰ παραπλανά τὸ γιαιτρὸ μὲ διάφορες μπερδεμένες ἀπαντήσεις.

Ὁ γιαιτρός θύμονε. Γύρευε τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ αὐτὴ δὲ φανερονοῦταν. Μὲ κάθε τρόπο ὁ ἄρρωστος ἔπρεπε νὰ δείξει πὼς πονοῦσε καὶ ἀγωνιζόταν νὰ καταλάβει πότε τὸν κεντοῦσε καὶ πότε τὸν ἄγγιζε.

Κάποτε ἓνας ἄλλος ἄρρωστος ἔχασε τὴν ὑπομονὴ μὲ αὐτὸ τὸ παιγνίδι. Μπήκε καὶ μπροστὰ καὶ φώναξε.

— Γιαιτὶ δὲ μολογᾶς τὴν ἀλήθεια ; Εἶσαι γιὰ δὲν εἶσαι λεπρός ; Ἄν πεῖς πὼς νοιώθεις τὸν πόνο αὐτὸ θὰ σὲ σώσει ; Κι' ἂν πάλιν πεῖς πὼς δὲν πονεῖς, αὐτὸ τί ἔχει νὰ κάμει ; Μπορεῖ νὰ πάθεις χειρότερα ἀπ' ὅ,τι ἔπαθες ; Τὸ καταλαβαίνω αὐτὸ νὰ τὸ κάνωμ ἐκεῖ πέρα, πρὶν μᾶς φέρουν ἐδῶ. Τότε ἂν τὴ γλυτόσομ μένομ μὲ τοὺς ἄλλους. Εἶναι λόγος νὰ κρύβομ τὴν ἀλήθεια τότε. Μὰ ἐδῶ ; Ἡ θαρρεῖς πὼς ἂν πεῖς πὼς πονεῖς θὰ πάρεις πρῶτιγο ; Ἐγνοια σου, καὶ δῶ ποῦ μᾶς φέρανε δὲ γλυτόνομ. Ἡ δική μας καραντίνα δὲν ἔχει ἀποσωμό. Γιαιτρέ, ἄφησε τον. Δέσε μου ἔμένα τὰ μάτια νὰ ποῦ λέω ἐγὼ τὴν ἀλήθεια.

Ἐπειτα σὰν τελείωσαν ὅλες αὐτὲς οἱ σκιγὲς ἄρχισε τὴ θεραπεία. Ἐκάμ μὲ τοὺς βοηθοὺς του εἰκοσιέξι ἐνέσεις 606, ἐνδομυϊκὲς καὶ τέσσερις ἐνδοφλέβιες. Καὶ τὸ φάρμακο ἐνέρογησε ὡς ἐξῆς : Οἱ τέσσερις λεπροὶ ποῦ τοὺς ἔκαμαν ἐνδοφλέβια ἔνεση, εἶχαν γιὰ εἰκοσιτέσσερις ὥρες πυρετό, ἐμέτους, πονοκέφαλο. Σὰν πέρασαν οἱ εἰκο-

σιτέσσερις ὥρες αὐτές, ἦσαν ὅπως καὶ πρῖν. Οὔτε καλύτερα οὔτε χειρότερα.

Οἱ εἰκοσιέξι πού τοὺς ἔκαμαν ἐνδομυϊκὲς ὑπόφεραν τὰ πάνδεινα. Ἐπὶ δεκαπέντε μέρες εἶχαν τόσο δυνατοὺς πόνους πού δὲ μπορούσαν νὰ κινηθοῦν στοὺς στῶμα. Καὶ σ' ἄλλους πέρασε ἀπὸ λίγο-λίγο, ἀλλὰ ἄλλοι ἀπόκτησαν ρευματισμοὺς πού τοὺς παιδεύουν ἀκόμα, καὶ δὲ θὰ τοὺς περάσουν φαίνεται ποτέ...

XXXI

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγὼ συντρόφευα τὸ Λουκᾶ καὶ τὸν παρηγοροῦσα. Σὰν ἔφυγαν οἱ γιατροὶ καὶ μείναμε πάλι στοὺς νησί μας, καὶ ὅλα πῆραν τὴν πρωτὴν τοὺς ὄψη, ὁ Λουκᾶς ἀπελπίστηκε. Ἡ ὄνειρεμένη Ἀτλαντίδα εἶχε βουλιάξει. Τὸ γαλάζιο καρᾶνι μὲ τὰ κόκκινα πανιά δὲ θὰ κινούσε ποτέ ἀπὸ τὸ λιμάνι.

— Τῶναιρο πού εἶχα πασίζει νὰ σᾶς κάμω ν' ἀγαπήσετε, βγήκε ψεύτικο. Ὅλα μὲ προόδωσαν. Ὅτι πίστευα ἦταν τοῦ ἀρρωστημένου μου μυαλοῦ παραμυθία. Ἐδῶ θὰ μείνομε γιὰ πάντα.

— Αὐτὸ γιὰ μὲ δὲν εἶναι ἡ δυστυχία. Δὲν ἦταν ποτέ. Ἡ Ἀτλαντίδα δὲν ὑπάρχει πούθενά. Κι' ἂν ὑπάρχει, ὑπάρχει παντοῦ. Ὅπου κι' ἂν εἶναι.

— Ὅμως ποτέ δὲ θὰ εἶναι ἐδῶ...

— Κι' ἐδῶ μπορεῖ νὰναι. Σώνει νὰ τὸ θελήσομε.

— Θὰ μοῦ πεῖτε πάλι νὰ πεθάνομεν ὅλοι; Μπορεῖ νὰ εἶναι καλὸ αὐτό...

— Ὅχι πιά αὐτό... Ἐγὼ δὲ θὰ εἶχα πιά τὸ θάρρος... Μοῦ φαίνεται πὼς μιὰ εὐτυχία, μιὰ γαλήνια μικρὴ εὐτυχία θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἔχομε. Ἴσως νὰ ἀρκεῖ αὐτό...

— Θὰ ἔπρεπε τότε, ἡ ἀρρώστεια μας νὰ μὴν εἶναι τόσο φανερὴ. Νὰ μπορούμε ν' ἀπατώμαστε. Νὰ μπορούμε νὰ γελοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ἀλλὰ πὼς νὰ γελαστοῦμε ἐμεῖς πού βλέπομε...

— Σεῖς βλέπετε ἀκόμα. Ἐγὼ ἔπαψα νὰ βλέπω πιά τίποτα...

— Ἄν μπορούσε κανεὶς, ὅσο εἶναι δυνατόν, νὰ ζεῖ στοὺς ψέμα, στὴν ἀπάτη. Ἐγὼ τὸ θέλησα αὐτό. Κυτάχτε. Γέμισα αὐτὰ τὰ πετσῖα μπαμπάκι, καὶ πίστευα πὼς εἶχα χέρια. Τόσο τὸ πίστευα πού κάποτε πίστευα πὼς πονούσαν κι' ὅλας. Πάσκισα καὶ Σᾶς νὰ κάμω νὰ τὸ πιστέψετε. Κάποτε θέλησα νὰ σᾶς σφίξω τὸ χέρι. Εἶχα ξεχάσει... Ἐνα βράδυ προστάσας, τὰ ἔβγαλα, αὐτὰ τὰ ψεύτικα δάχτυλα, καὶ σεῖς εἶδατε τὴ φρίκη πού σκέπαζαν. Τὸ ἔκαμα, τότε πού πίστευα πὼς θὰ μᾶς γιάνουν. Εἶπα: Καὶ τί σημαίνει ἂν δεῖ τὰ κομμένα μου δάχτυλα, ἀφοῦ σὲ λίγο θὰ εἴμαστε γιατρεμένοι; Ἄ, ἡ ἀπάτη! νὰ ζήσομε στὴν ἀπάτη! Μὰ πὼς;

— Μὰ γιατί νὰ γυρέσομε τὸ ψέμα. Μπορεῖ κι' ἀπόλη τὴν ἀλήθεια νὰ βγεῖ μιὰ ἀπειρὴ εὐδαιμονία.

— Τὸ πιστεύετε σεῖς;

— Ναί.

— Καὶ τὰ χέρια μου πού δὲ θὰ μπορέσουν ποτέ νὰ σφίξουν τὰ δικὰ σας πού ξέρον νὰ γιάνουν ὅλες τίς πληγές, πού εἶναι σὰν δυὸ ἄσπρα περιστέρια πού φέρουν τὴν εἰρήνη;

Είχαμε καθίσει κ' ἐγὼ ἄγγιζα τὸ μέτωπο του μιλῶντας. Στὰ λόγια του ἓνα κρῶ πέρασε τὴν καρδιά μου. . . Ὡς πότε ἄρα γε κ' ἐγὼ θὰ εἶχα τὰ δικά μου ; Κι' ὅταν θὰ τὰ ἔχανα κι' αὐτὰ ποιὸς θ' ἄφερνε πιά τὴν εἰρήνη. . .

Ὅλη τὴ νύχτα ἔβλεπα στὸν ὕπνο μου, ἓνα λαμπρὸ λευκὸ ἄνθος πὸν ἔπρεπε κάποιον νὰ τὸ φυτέψω, καὶ προσπαθοῦσα νὰ σκάψω τὸ χῶμα, ἀλλὰ ἔξαφνα ἔβλεπα πὼς δὲν εἶχα χέρια.

XXXII

Σήμερα ἀποφασίσαμε πότε θὰ παντρευτοῦμε. Θὰ καθίσομε στὸ σπίτι τὸ δικό του. Εἶναι ὠραῖο τὸ σπιτάκι του. Ὅταν εἶναι φουρτούνα τὰ κύματα τὸ φτάνουν καὶ τὸ βρέχουν. Αὐτὸ εἶναι ἤδη μιὰ εὐτυχία, πὸν θὰ καθίσω ἐκεῖ. . .

XXXIII

Κάθομαι καὶ ράβω ἢ κάνω ἄλλο τίποτα, καὶ ὁ νοῦς μου ὅλο δουλεύει πάνω στὸ ἴδιο πράμα. Θέλω νὰ ξεδιαλύνω ἄν πραγματικά, ὅ,τι λέω στὸ Λουκᾶ τὰ αἰσθάνομαι κι' ὅλας, ἢ τὰ λέω ἐκεῖνες τὶς στιγμὲς πὸν ἡ καρδιά μου θερμαίνεται σιμά του. Γιατὶ εἶναι βέβαιο, πὼς κάθε φορὰ πὸν τοῦ μιλῶ νοιώθω πὼς εἶναι ἀληθινὰ τὰ λόγια μου. Δὲ λέω ψέματα. Τότε ξέρω, πὼς κι' ἀπὸ μᾶς μπορεῖ νὰ ἔρθει μιὰ πολὺ μεγάλη εὐτυχία.

Γιατὶ τὸν ἀγαπῶ τότε, καὶ τῆς ἀγάπης τὸ χροσὸ ραβδί ἔχει ἀγγίξει ὅλα τὰ πράματα. Ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἐγὼ φεύγω ἀπὸ τὸ Λουκᾶ. Γυρνῶ σπίτι μου. Ἀνοίγω τὴν κάμαρα μου. Ἡ ἀγάπη πιά δὲ μοῦ παραστέκει. Χάθηκαν τὰ μάγια. Εἶμαι λεπρῆ. Ὅπου κι' ἄν στραφῶ τὸ βλέπω, τὸ ἀκούω.

Δὲν εἶναι κάτι πὸν μπορεῖ νὰ τὸ ξεχάσεις, νὰ ξεγελαστεῖς. Καὶ δὲ μὲ νοιάζει πιά γιατί εἶμαι λεπρῆ, ἀλλὰ γιατί ΘΑ εἶμαι κι' ὅταν θὰ μένω στὸ σπίτι του, καὶ θὰ βλέπω πιά στ' ἀλήθεια, πὼς κ' ἔτσι εἴμαστε εὐτυχησμένοι.

. . . . .

Σήμερα εἶμαι λιγώτερο ἐρωτευμένη. Δὲν εἶμαι καθόλου. Χτὲς ὅπως καθόμαστε καὶ κουβεντιάζαμε, δὲν ξέρω πὼς παρατήρησα, ἔξαφνα, πὼς τὰ χεῖλη του ἦσαν σκισμένα, καὶ ἐπάνω ἐκεῖ τριγυρνοῦσε ἐπίμονα μιὰ μυῖγα.

Τὴν ἔδωχε ἀλλὰ αὐτὴ πάλι πήγαινε. Καὶ εἶχε μιὰ μιζέρια, μιὰ ἀθλιότητα τόσο μεγάλη, τὸ κίνημα τοῦ χεριοῦ του, νὰ διώξει τὴ μυῖγα, πὸν ἐγὼ ἀηδίασα.

Ἡ καρδιά μου, μὲ μιᾶς εἶχε φτωχύνει.

Μιὰ ἄπειρη ἀναισθησία μὲ κυρίεψε.

Μοῦ ἤρθε νὰ γελάσω. Μποροῦσανὰ πῶ βανασότητες, μποροῦσανὰ νὰ κάνω ἀφάνταστες ἀσκημίες. Ἡ μυῖγα ὅλο καὶ τριγυρνοῦσε τὸ πρόσωπό του, καὶ κάποτε ἐρχόταν καὶ στὸ δικό μου. Ἐκεῖνος μιλοῦσε ὑψηλὲς θεωρίες καὶ τὴν ἔδωχε. Ἐγὼ κρατήθηκα καὶ δὲν τοῦ εἶπα :

— Μ' ὅσα κι' ἂν λέμε δυστυχισμένε εἴμαστε ψωφήμια. Οἱ μυῖ-
γες τὸ καταλάβαν ἀλλὰ ἐμεῖς ἀδύνατο φαίνεται νὰ τὸ καταλάβομε
ἐπὶ τέλους.

Μιά φορὰ αὐτὸ θὰ μοῦ ἦταν μαρτύριο νὰ βλέπω νὰ καταστρέ-
φουμαι ἔτσι.

Σήμερα δὲ μὲ νοιάζει διόλου. Μπορεῖ νὰ μοῦ λείψουν κι' αὐτὲς
οἱ πολυτέλειες τοῦ αἰσθημάτος, κι' ὅμως νὰ μὴν πάθω καὶ τίποτα
σοβαρό.

Τί καλά, ἂν γινόμουν ὅμοια μὲ τοὺς ἄλλους. Εἶναι μορετὸ
ποτέ, ἓνας ἄνθρωπος ποὺ σκέπτεται, νὰ συμβιβαστεῖ μιὰ στιγμή μὲ
αὐτὴ τὴν κατάστασιν; Συλλαβαίνει πλῆθος ἰδέες ζεῖ μέσα στὸ ψέμα,
φτιάκει ἓνα εἶδωλο. Ἐπειτα ἀνοίγει κάποτε τὰ μάτια του. Καὶ τί
βλέπει; . . . .

XXXIV

Ὅσο πλησιάζει ἡ μέρα τοῦ γάμου τόσο βλέπω καθαρότερα
αὐτὴ τὴν πράξιν.

Ἡ ἀπόφαση νὰ παντρευθῶ, δὲν εἶναι πιά λόγια ποὺ τὰ λέει κα-
νεὶς στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, τότε ποὺ ὅλα εἶνε ἓνα τραγοῦδι στὴ
φύσιν. Τώρα εἶναι κάτι ποὺ γίνεται. Δυὸ νέοι ἀγαπιοῦνται. Συλλο-
γιοῦνται συγκινημένοι, τὴ στιγμή ποὺ ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους θὰ
κλείσει πίσω τους καὶ θὰ μείνουν μόνοι, καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ εὐτυχία
ἀσύγκριτη. Ἀλλὰ γιὰ μᾶς δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο.

Σὰ θὰ κλείσει ἐμένα πίσω μου ἡ πόρτα θὰ ἀρχίσει τὸ φοριτὸ
δραῆμα νὰ ξετυλίξεται. Πῶς θὰ κινηθῶ ἐγὼ ἡ δειλὴ ἀρραβω-
νιαστικὴ στὴν κατάσταση μου κάμαρα; Θὰ ἔχω χλωμὸ τὸ
πρόσωπο καὶ ἡ καρδιά μου θὰ χτυπᾷ, κι' ὅταν θὰ βάλει τὰ χέρια
του, ποὺ θὰ τρέμουν, ἐπάνω μου, ἐγὼ θὰ σφαλῶ τὰ μάτια καὶ θ'
ἀφήσω τὴν εὐτυχία νὰ μὲ πάρει στὸ μεγάλο βαθύ της κῆμα; Ὅχι
βέβαια. Τὸ ἐναντίον θὰ ἔχω τὸ νοῦ μου νὰ μὴν ξεχασθῶ. Νὰ μὴν
κάμω κινήματα γελοῖα καὶ ἄτοπα. Κάθε μου κίνημα ἐμένα πρέπει νὰ
εἶναι ὑπολογισμένο καὶ συνετό. Ἐγὼ δὲ μπορῶ οὔτε δειλὴ νὰ εἶμαι,
οὔτε δισταγμένη, οὔτε πρέπει νὰ καρτερῶ τὰ γλυκὰ χέρια τοῦ ἀρρα-
βωνιαστικοῦ νὰ βοηθήσουν ἀνήσυχτα καὶ τρυφερὰ τίς νυφικὲς μου
ἐτοιμασίες. Μόνη μου θὰ βγάλω τὸ πέπλο μου τὸ παρθενικό, μόνη
θὰ βγάλω τὰ στολίδια μου, μόνη θὰ λύσω τὰ μαλλιά μου. Ὁ ἀρρα-
βωνιαστικὸς μου δὲν ἔχει χέρια. Ἐπειτα δὲν ταιριαίζουν σὲ μένα ὅλα
τοῦτα. Ἐμένα θ' ἰ ταιριαζαν ἴσως βάνανσα ἀστεῖα καὶ χοντροὲς βωμο-
λοχίες. Βέβαια. Τὴ στιγμή ποὺ τὸ κορμί μου γυμνωμένο δὲ θάβαι
λεῖο καὶ χλωμὸ σὰν τὸ σπάνιο ἐλεφαντοκόκκαλο, δὲν ὑπάρχει λόγος,
νὰ κάνω τὰ κινήματα ἐκεῖνα ποὺ θὰ τῶκαναν πιὸ ἐπιθυμητὸ καὶ
πολύτιμο.

— Κύριε μου, αὐτὸ ποὺ σοῦ δίνω εἶναι τρισάθλιο. Αὐτὰ ποὺ
βλέπετε ἐδῶ εἶναι μιὰ φλέχταινα. Θὰ σπάσει καὶ θὰ γίνει ἐξέλκωση.
Τοῦτα δῶ, εἶναι ἔλκη. Εἶναι βρώμικα καὶ ἔχουν πύο. Ἄν γιάνουν
παίει καλά, ἂν δὲ γιάνουν εἶναι πιθανὸν νὰ μὲ χάσεις ὀγλήγορα.
Τὴ νύχτα ἂν μ' ἀκούσεις νὰ ροχαλιζῶ, ποὺ νὰ θαυρεῖ κανεὶς πῶς

πνίγομαι, μὴν ἀνησυχῆσεις. Ὁ λαιμός μου, κι' αὐτός, ἔπαθε λέπρα καὶ δὲν μπορῶ ν' ἀναπνέω ἐλεύθερα. . .

XXXV

— Θάρχόμαστε ἐδῶ κάτω, σὲ τοῦτες δῶ τὶς πέτρες, θὰ κυτᾶζομε τὴ θάλασσα καὶ θὰ μιλοῦμε. Θάρχομε πάντακᾶτι καλὸ νὰ ποῦμε ἐμεῖς. Βλέπετε γιὰ μᾶς ποῦ ἔχομε μάτια δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμμιά ὠραία πραγματικότητα. Δόξα τῷ Θεῷ ποῦ τὸ καταλάβαμε ἐγκαίρως. Βαδίζαμε σ' ἓνα ψεύτικο δρόμο. Ἡ φαντασία μας τὸν ἔφτιασε ἔτσι λουλουδένιο καὶ τερπνό. Μιὰ ἀπάτη μᾶς συνεπήρε.

Ἐγὼ ὅταν ἔφτιανα τὸνειρο μιᾶς ζωῆς κοντά σας ἔβλεπα κᾶτι ἄλλο. Τὸ μέρος ποῦ βρισκόμαστε δὲν ἦταν τοῦτο δῶ. Ἐγὼ ἤμουν ἄλλη. Σεῖς, εἴσαστε ἄλλος. Ὅλα τὰ πράματα ἦσαν ἄλλα. . . Τὸ κατάλαβα σὰν ἀρχίνησα νὰ ράβω τὸ νυφικό μου φόρεμα. Σὰν τὸ φόρεσα καὶ πῆγα στὸν καθρέπτη. Τότε εἶδα, πὼς ἡ νύφη ποῦ εἶχα δεῖ, στὸ νοῦ μου, στολισμένη μὲ τὰ λουλούδια τῆς ἑορτῆς αὐτῆς, δὲν ἤμουν ἐγώ. Δὲν ἦταν μπορετὸ νὰ ἤμουν ἐγώ. . . Ἐβγαλα τότε τὸ φόρεμα μου, τὸ δίπλωσα, τὸ φύλαξα καὶ ἦρθα νὰ σᾶς τὸ πῶ. Ἐμεῖς δὲ μποροῦμε νὸ παντρευτοῦμε ποτέ.

Τὸ ὕστερο σκαλοπάτι δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ τὸ κατεβῶμε.

— Σεῖς εἶπατε, κάποτε, πὼς τὸ ὕστερο σκαλοπάτι, ἦταν νὰ χάσομε κάθε δύναμη γιὰ νὰ κάμομε τὴ ζωὴ μας καλύτερη. Καὶ εἶπατε ἀκόμα, πὼς πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀθλιότητα, σ' αὐτὴ τὴ μιζέρια, ἀνάγκη νὰ βροῦμε τὴ σωτηρία. . . Γιατί χάνετε τὸ θάρρος σας πρώτη ;

— Τόδεῖπα ὅταν πίστευα πὼς μποροῦσα νὰ καταφέρω τοὺς λεπρούς νὰ πεθάνουν ὅλοι. Τὸ πίστευα σὰν ἀνοιξα τὸ σκολειὸ καὶ φανταστικὰ τὰ παιδιὰ σὰν πνεύματα ποῦ θὰ βγαίναν ἀπὸ τὰ χέρια μου γιὰ νὰ πετάξουν στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τὸ πίστευα ἀκόμα ὡς προχτές ποῦ εἶχε ζεσταθεῖ ἡ καρδιά μου στὴν ἀγάπη. Σήμερα, τίποτα δὲν πιστεύω πιά.

Σήμερα κατάλαβα μιὰν ἀλήθεια μεγάλη. Ὅλες μαςοῖ πράξεις ὀφείλουν νᾶναι σύμφωνες καὶ ταιριασμένες μὲ μᾶς, καὶ μὲ ὅ,τι μᾶς περικυκλώνει.

Καθὼς ἦταν τρέλα νὰ θέλω νὰ πείσω τοὺς λεπρούς νὰ πεθάνουν, τὴ στιγμὴ ποῦ αὐτοὶ ζούσαν τόσο καλὰ καὶ ἦσαν τόσο εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ καθὼς ἦταν τρέλα, νὰ φαντάζομαι πὼς ἀπὸ τὰ ἄθλια αὐτὰ παιδιὰ ποῦ κυλιούνταν στὶς λάσπες θᾶβγαίναν πνεύματα εὐγενικὰ καὶ περήφανα, ἀπαράλλακτα εἶναι τρέλα νὰ πιστεύω πὼς θὰ πάρω ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τὴν ἐκλεκτὴ συγκίνηση τῆς. Μὲ τὴν ἀθλιότητα μου μόνο τὶς διεγερμένες μου ἐπιθυμίες μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ θέλω νὰ ἱκανοποιήσω, τίποτα ἄλλο. Ἀλλὰ ἐμεῖς δὲ ζητοῦμε αὐτό. Ζητοῦμε ὅ,τι φανταστήκαμε. Ὅχι ἐδῶ. Κάπου ἄλλου. Ἐκεῖ πέρα. Ἐκεῖνο ποῦ ζητούσατε σεῖς ἀπὸ τὴν ἀρραβωνιαστικὴ σας τὴν ἄλλη, κ' ἐκεῖνο ποῦ ζητούσα ἐγώ, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποῦ ἀγάπησα ἐκεῖ. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲ γίνεται.

Τὴ φριχτὴ μας ἀπάτη θὰ τὴ βλέπομε παντοῦ, σὲ κάθε μας βῆμα, σὲ κάθε μας κίνημα. . . Γιατί δὲ θὰ ποῦμε ἐμεῖς ποτὲ τὰ λόγια ποῦ

εἶπαμε ἐκεῖ πέρα. Τὰ λόγια πού εἶπα ἐγὼ στὸν ἄλλο, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ σᾶς τὰ πῶ. Κι' ὅ,τι ἐλέγατε στὴν ἄλλη, δὲν μπορεῖτε νὰ μοῦ τὰ ἐπαναλάβετε. Κι' ὅταν δὲν μποροῦμε νὰ λέμε ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα λόγια, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ κάνομε ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα κινήματα, τί λοιπὸν θὰ εἶμαστε ;

Βλέπετε, πρὸ πάντων, νὰ εἶμαστε συνεπεῖς. Τοῦτοι δῶ, εἶναι συνεπεῖς. Ὅταν ἓνας ἀπ' αὐτοῦς βιάζει μιὰ γυναῖκα, πού βρίσκει μοναχὴ, αὐτὸς κάνει μιὰ πράξη ἁρμονικὴ καὶ ὠραία.

Εἶναι ἡ συνέπεια ὅλης του τῆς ἀρρώστειας, ὅλης του τῆς ζωῆς πού ξορίστηκε σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ νησί. Λαβαίνει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται αὐτός. Κ' ἔμεις ἄμποτε νὰ εἶμαστε ἔτσι. Ἡ ἀρρώστεια πού μᾶς ἀφάνισε τὸ σῶμα ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀφανίσει καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ βλέπομε καὶ νὰ σκεπτόμαστε. Νὰ μιὰ φριχτὴ ἀσυνέπεια. Ἡ ἀρρώστεια μας δὲν ἐφάνηκε συνελῆς, καὶ εἶδατε τί δυστυχία παθαίνομε. . .

XXXVI

Ἔχω νὰ δῶ μέρες πολλὲς τὸ Λουκά. Ἡ Μαριὸ μοῦ εἶπε, πὼς πρῶτ' πρῶτ' φεύγει. Γυρνᾷ τὶς ἐρημιὲς καὶ τὸ βράδυ σά νυχτώσει ξανάρχεται. . . Τώρα εἶμαι πὸ κορυφωμένη, ὅσο ποτὲ δὲν ἦμουν. . . Ζηλεύω τοὺς ἄλλους. Ζηλεύω τὴν ξένοιαστη ζωὴ πού ζοῦν. Τί χαρὰ καὶ πόση εὐθυμία ἔχουν πάντα. Σὰν τελειώσουν τὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας μαζεῦνται στὸ καφενεῖο. Μὲ τὸ καλοκαίρι ὁ πλάτανος ἔβγαλε φύλλα καὶ ἡ σκιά του εἶναι εὐχάριστη. Κάνει ἓνα δροσερὸ ἀεράκι.

Ὁ Καφετζῆς ἔχει δυὸ κλουβιά μὲ καναρίνια. Κελαδοῦν ἀκατάπαντα, καὶ πετοῦν μὲ τὰ χρυσὰ τους φτερά. Πηγαίνο κ' ἐγὼ στὸ καφενεῖο. Ἀκούω τὶς ὁμιλίες τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γυναῖκες ἔρχονται κι' αὐτὲς καὶ κάθονται ἀράδα ἀράδα σ' ἓνα κορμὸ κομένου δέντρου, ἐκεῖ ἀπ' ἔξω.

Ὁ Λουκάς ὅμως ποτὲ δὲ φαίνεται.

Νομίζω πὼς δὲν πρέπει ποτὲ κανεὶς ν' ἀποδίδει σπουδαία σημασία σὲ τίποτα.

Ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν χιλιάδες ὄψεις. Ὅπως θέλεις τὰ παίρνεις. Συλλογοῦμαι πὼς ἐγὼ στὸ ζήτημα μου, στὸ γάμο αὐτό, ἔδωσα πολὺ μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅτι πραγματικῶς εἶχε. Νομίζω, ὅχι νομίζω εἶμαι σίγουρη, πὼς ἂν δὲν ἦταν ὁ Λουκάς, παρὰ τύχαινε νὰ εἶναι ἓνας ἄλλος ὁποιοσδήποτε, ἐγὼ θὰ σκεπτόμουν διαφορετικὰ. Θὰ ἀνάβνα πολὺ λιγώτερο, γιατί αὐτὸς δὲ θὰ καταλάβαινε τίποτα ἀπ' αὐτά. Μάλιστα βρίσκω πὼς μαζί του θὰ ἦμον πολὺ καλύτερα.

Πλήθος πράματα δὲ θὰ εἶχα ἀνάγκη νὰ τὰ σκεφθῶ, γιατί αὐτὸς δὲν θὰ ἦταν φόβος νὰ ὑποψιαστῆ τὴν ὑπαρξὴ τους.

Ἔχω σχεδὸν ἓνα μῆνα νὰ δῶ τὸ Λουκά καὶ στὸ μεταξὺ αὐτὸ ἔχω ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ πλήθος ἀνησυχίας πού μὲ τυραννοῦσαν. Τὶς μέρες αὐτὲς τὶς πέρασα μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἀκουσα τὶς δικές τους ὑποθέσεις, τὶς δικές τους ἀπλὲς καὶ κουτοπόνηρες μικροσκέψεις, γύρω στὰ συμφέροντα τους, στὰ σχέδια τους, σὲ τίς δόσοληψίες τους.

XXXVII

Ρώτησα τὴ γερὴ γυναῖκα νὰ μοῦ πεῖ ποῦ συχνάζει ὁ Λουκάς. Μακρὰ, ἐκεῖ πέρα, πίσω ἀπὸ κείνο τὸ βράχο. Ἐκεῖ ἔχει ἓνα μικρὸ σπήλιο. Γιὰ νὰ πάει κανεὶς χρειάζεται νὰ πατήσῃ προσεχτικὰ σὲ κάτι πέτρες, ποὺ κάνουν μονοπάτι, ὡς τὴ μασσιὰ τῆς σπηλιάς. . . .

Καὶ πῆγα. Περπάτησα προσεχτικὰ τὸ μονοπάτι, ποὺ φέρνει στὴν εἴσοδο. Ἡ θάλασσα ἦταν ταραγμένη καὶ βράχηναν τὰ πόδια μου. Ἐσκυψα σιγὰ-σιγὰ καὶ κύταξα μέσα. Ὁ Λουκάς καθόταν καὶ διάβαζε. Ἦταν δειλινό. Στὸ λίγο φῶς, δὲν διάκρινα τὰ χαρακτηριστικά του. . . Μόλις μὲ εἶδε σηκώθηκε ὄρθιος, καὶ ἦρθε σὲ μέ. Ἐγὼ ἀκούμπησα στὸν ὤμο του καὶ πῆγα μέσα. . . Μοῦ εἶπε: «Περίμενε κ' ἔρχομαι». . . Ὅταν ξαναῆρθε ἐγὼ εἶπα:

— Τί καλὰ ποὺ εἶναι ἐδῶ. . .

— Ἐδῶ θὰ περάσομε τὴ νύχτα μαζί. Μοῦ εἶπε σκοτεινὸς μὰ ἦσυχος. Ἐβγάλα ὅλες τὶς πέτρες ποὺ ἔκαναν τὸ μονοπάτι. Ἡ θάλασσα θὰ φουσκώσει πιὸ πολὺ καὶ δὲ θὰ μπορέσεις νὰ φύγεις. . .

— Ἐγὼ δὲ θ'ἄφευγα. Κι' οἱ πέτρες νᾶμεναν, ἐγὼ δὲ θ'ἄφευγα. Ἐγὼ ἦρθα νὰ μείνω. . . . .

Τὸ σκοτάδι μᾶς ἐσκέπαζε ὀλοένα.

Ἡ ἄρρωστη πολιτεία εἶχε βουλιάξει σ' ἓνα σκοτάδι πυχτὸ σὰν τέλμα, καὶ κανένα λευκὸ λουλουδι δὲν ἀνθοῦσε ἐπάνω στὰ στεκάμενα νερά.

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΘΗ